

SUGOK VALAMIT

ELBESZÉLÉSEK

IRTA:
BÁRSONY ISTVÁN

TARTALOM

Mefiszto elkezd.
Leszámolás.
Mese a szálkáról meg a gerendáról.
Simon házassága.
Különös látogató.
Egy volt csendbiztos meséje.
Szemet szemért.
Hadi-csel.
A méltóságos urnál.
A kigyóbüvölő.
Az öreg kasztellánus.
Szerelemből.
Helén kisasszony.
Egy uton.
Az új béresgazda.
Szüreti komédia.
Halálos unalom.
Négyen a «Pósák» közül.
Janó.

Mefiszto elkezd.

Meleg nyár volt s az urak kint ebédelték a kastélyszerű ház kerti oldalán, a nyitott folyosón, amely az egyik végén valóságos szobává szélesedett.

A folyosó oszlopaire sűrű vadszöllő futott fel, amely függönyszerűen fogta el a napot s az ebédlő-asztalt kellemesen beárnyékolta.

Odakint néhány vadgesztenye- és hársfa terebélyesedett. A gesztenyefákról már kezdtek hulladozni az agyonpörkölt barna levelek, de azért még buja volt a lomb mindegyiken.

A hársfákra néha egy-egy sárgarigó szállott; fuvolázott egy párt s megint arrább vonult, mint-hogy ott nem kínálkozott számára gyümölcs-csemege.

Hébe-korba röppenő fuvalom surrant a vadszöllő indája közé s olyankor mintha kíváncsi kéz tolt volna félre a zöld ernyőt.

Az ebédnek vége volt s az öreg házigazda már a feketekávéját is megitta. Ilyenkor nem volt szabad őt háborgatni. A szobaleány még a fehér abroszt sem vette le az asztalról; várnia kellett, amíg majd hívják, nehogy jövés-menésével alkalmatlanná válják az öregnek, aki délután rendszeren elszunnyadt egy kicsit a karosszékében.

Most is így volt, s azok ketten, akik az ebédjét megosztották, csendesen ültek; egyik a jobb-ján, a másik a balján, egymással szemközt.

Jobbról - a felesége volt; balról - az unokaöcscse. Fiatal mindakettő; - sőt őhöz képest nagyon fiatal. Az asszony még a harminc éven alól; a férfi legfeljebb, ha egy pár évvel idősebb; de abból is letagadhatott volna.

Az asszony fehérsége szinte világított az árnyékban; nemcsak az arca és a bő ujjból kikivánczó karja volt fehér, hanem a ruhája is. Egy könyv volt előtte, amelyben mintha lapozni készült volna, de csak a szeme tapadt hozzá, - a lelke nem.

A nagy csöndben valaki suttogva szólította: Eszter!

Összerezcent. Először az alvó emberre vetett egy gyors pillantást, aztán arra, aki hívta.

Ott ült az asztal tulsó oldalán, a nagybácsija balján és forró tekintettel tapadt erre az oldalra.

- Eszter!... ismételte.

Kérés és feljajdulás, panasz és kihívás egyképpen volt abban, ahogyan ezt az egy szót mondta.

Az asszony visszaadta ezt a furcsa nézést, de hang nélkül. Inkább csillapítás volt a szemében, semmint bátorítás; de mindenekfölött aggodalom, ami annál kinosabb lehetett, mert titkolni akarta.

- Nem birom tovább, Eszter; meg akarok neked mondani mindent... És máshol nem lehet...

- Hallgass - szakította félbe az asszony, megrettenve és a suttogásig halkította a hangját. - Nem tudom, mit akarsz, de látom a szemedből, hogy olyasmit, amit nem szabad hallanom. Légy okos, Imre, az Istenért!...

- Mért suttogsz annyira? Iszen a bácsi az ágyuszót sem hallja.

- Énnekem azt sugja valami, hogy vannak dolgok, amiket még a koporsóban fekvő halottnak is meg kell hallania...

- Agyrém!... Csak nem hiszed komolyan.

- Hiába beszélsz, én tudok rá esetet.

Megint oly halkán beszélt, hogy az ura unokaöccsének előre kellett hajolnia, különben nem értette volna. Az asszony attól is megijedt.

- Vigyázz! Ne hajolj úgy ide! Felnyithatja a szemét;... biztosítalak, hogy nagyon jól lát.

- Ugy teszek, mintha ebből az ujságból felolvasnék neked; ha mozdul, belemerülök; semmit sem vehet észre. Hallgass meg Eszter; szeretlek!

Az asszony visszarettent. Még a székében is hátrahúzódott, mintha eltűnni vágnék.

- Egy szót se többet, - mondta elhalványodva. - Nem akarom, nem engedem, hogy folytasd. Sohasem bátorítottalak...

- Nem bátorítottál?! S könnyes szemed, merengő nézésed, titkos boldogtalanságtól meg-megremegő, sirásra álló szájad nem bátorítás-e?

- Ó, de borzasztó vagy! Ne kinozz ilyesmikkel, kérlek.

- Oly makacs féltéssel vesz körül az urad, hogy sehol se közelíthetlek meg, csak itt, az ő jelenlétében...

- Lásd, te magad is észrevetted; miért hívod ki a veszélyt? hallgass!

- Nem bírom tovább, Eszter; nem állom ezt a poklot, amire kárhoztatva vagyunk. Te is csak úgy sinyled.

- Nekem az én uram jóltevőm. A porból emelt fel. Megesküdtem, hogy hűséges felesége leszek.

- Jóltevőd, ugy-e, mert nem engedi, hogy édes, meleg szerelemre vágyjál. Mért hozott ide engem, ha előbb nem ölte ki belőlem a szívet?! Vagy gondolhatta, hogy napról-napra látlak és nem vesztetem el az eszemet miattad?!

Az asszony összetette a kezét. Előre nyujtotta a jobbját, mintha a tüzes szavak árját akarta volna feltartóztatni. - Aközben tágra nyílt szemmel, izgatottan nézte az alvó öreg embert.

- Megmozdult! - kiáltotta és amily gyorsan csak tudott, visszahúzódott a helyére.

A szerelmes férfi egy percre elnémult és figyelt.

- Képzelőds, - szólt kis vártatva. - Ugy alszik, mint a tej. Eszter, hadd ostromoljam meg végre a szívedet. Akármint védekezzél: a lelked megremeg, ha sóvárgásom feljajdulását hallod.

Az asszony alig értette ezeket az erőszakos vallomásokat. Nagyon félt. Nem birt megnyugodni. A rokona fel-felhangzó titkos mormolása kétségbeejtette.

- Mit akarsz tulajdonképen? - kérdezte elszántan. - Tönkre akarsz tenni mindkettőnket? Ha az uram megsejt valamit: elűz! Földönfutókká leszünk s ráadásul világcsufjává is.

A férfi ittasan hallgatta.

- Olyan a hangod, mintha vadgalamb panaszkodnék. El akarsz rettenteni s csak felforralod bennem az utolsó csöpp vért is. Tudod-e, hogy nem a szerelmem ellen tiltakozol, aminek a kinja és gyönyöre épp úgy a tied is? Te csak a következményektől félsz, de attól, hogy a karomba zárlak: nem!

- Imre...

- Tagadd hát, ha mered...

- Egy szavad sem igaz...

- Esküdjél meg az anyád életére!...

- Megőrjitesz! - mindössze az igaz, hogy belekergetsz a kétségbeesésbe. Ne folytasd, vagy rögtön fölébresztem az uramat...

- Azt nem mered, Eszter. Abból baj lehetne.

- Imre, énnekem valami titkos félelmem van. Már többször is éreztem s nem tudok tőle szabadulni. Hátha ez az egész süketség nem igaz? hátha az uram esztendők óta csak tettet, hogy egyszer mindent tudjon? - hogy figyelhessen - és - boszut állhasson.

Olyan meggyőződéssel beszélt, hogy a férfi nem birt a sugallás heves hatása alól egészen szabadulni.

Mindaketten hallgattak. Némán lesték azt az alvó arcot. Rátapadtak a szemökkel. A férfi tekintete komor, vad, elszánt és merev volt; az asszonyé meg olyan, mint azé, aki kísértetet lát. Ha az öreg ember ebben a pillanatban felnyitja a pilláját, talán ijedtében hal meg. Azt hihette volna, hogy ezek itt az ő utolsó lélekzetét lesik ily eltorzult ábrázattal; s hogy tán azért vannak ennyire kikelve önmagukból, mert készek volnának a katasztrófát erővel siettetni...

Az asszony lázas képektől zaklatott elméje eféléken járt; összeborzadt a nehéz gondolatoktól megrázkódott. Kinyujtotta a kezét, hogy felkeltse álmából az öreget. Abból is sejteni majd, hogy milyen nehezen vagy könnyen ébred: vajjon igazán aludt-e. De a rokona kitalálta a szándékát és megragadta a kezét.

Fogta és szorította. Áthajolt az asztalon és forrón megcsókolta. Az asszony hiába próbálta visszahuzni: nem birta. A titkos erőlködéstől, amivel menekülni akart: megbillent az asztal s a kávéscsészék apró rekedt csengetyűk módjára csörögtek rajta. Nehéz pillanat volt. Már egészen elgyöngült; már nem ellenkezett. Annyi értelme maradt még, amivel megértse, hogy a másíknak egy csöpp esze sincs többé.

Amikor a férfi is kifáradt, a szemök találkozott. Az asszony keble úgy pihegett, mintha a szíve ki akarna szökni. Hangot adni még suttogva sem birt. - Némán mozgott a szája. Ki tudja, mit mondott, mit akart mondani. A szeme a kétségbeesés remegésével könnyörgött irgalomért.

A férfi megszánta. Szabadjára hagyta.

S ekkor bekövetkezett a visszahatás.

Az asszony üveges szemmel hanyatlott hátra a székre s ott vacogott, didergett, mint a hideglelős.

A rokona többször is szölitotta, de ő nem birt felelni, még odanézni sem birt.

A férfi nem merte tovább izgatni. Bucsuzni szeretett volna. Egy kézzorításra vágyott. Arrafelé indult, ahol az asszony volt. Amint egy lépést tett, az asszony fel akart ugrani, hogy elfusson. Csak akart, de nem birt.

A férfi lábujjhegyen osont visszafelé, s mialatt a folyosóra vezető lépcsőn lement, minden lépcsőfokon megállott s visszanézett.

Sóvár tekintetét senkisem viszonozta.

Az asszony alig élt.

Az öreg ur pedig csak édesdeden aludt.

Leszámolás.

Éjfél régen elmult. A kis szalon kandallójából pirosszemű paraszak kukucskáltak ki a hamu közül. A tűz beszédes pattogása már elhallgatott. Egy-egy pici lángnyelv nyult ki még néha a paraszak alól, de az is rögtön ellobbant, alig hogy haldokolva megmutatta magát.

A szomszéd teremben egy pár tompított fényű villamos-körte terjesztett enyhe világosságot; abból ide is beáradt annyi, hogy titkos derengés szűrődött át a szobán.

Az éj csöndjében nagyon hangulatos volt a várakozásnak ez az egy pár csekély jelensége. Akármilyen tompa volt is a világítás és bárhogyan küzdött a kandallóban a parázs az elhamvadással: mégis csak mindakettő szólott valakinek, aki e pillanatban hiányzott innen.

*

Kint halk jövés-menés támadt. Ajtónyitás nesze zavarta meg az éjszaka magányát; - a teremben a villamos csillagok hirtelen kinyitották a szemöket; egy fehérkötényes szobaleány surrant a kis szalonba s azt is kivilágította.

Most látszott igazán, milyen bájos, puha fészek ez. Mintha kies ligetbe, sok virág közé rakták volna. Csak asszony lehetett benne itthon. Az ablakkal szemközt levő keskeny falon egy nagy Madonnakép függött; olyan volt rajta a szent Szűz köntöse, mint a kék ég.

Ruhasuhogás;... könnyű, gyors lépések...

Valaki megjelent a küszöbön.

Egy asszony jött, estélyöltözékben. Köpenykéje még a vállán volt, de már szétnyitotta. Fehér nyaka kilátszott. Arca üde és piros volt. A fiatalság életeréje sugárzott szét róla.

Nyomában egy ur lépegetett. Egy frakkos ur, aki ámbár nyilvánvalóan idehaza volt: mégis vendégnek látszott, olyan kimérten mozgott. Szikár, kissé hajlott öreges ember volt. Erősen kopaszodott és a szakálla deres tarlóhoz hasonlított.

- Igazán hálás vagyok, - kezdte érctelen, fáradt hangon, amint a kis szalon küszöbén megállott, - köszönöm, hogy teljesítette a kérésemet. Fogalma sem lehet arról, mi az, ha az ember éjjeleken át nem tud aludni. S nekem most egy csésze tea, maga mellett, a maga társaságában, többet ér majd az egész esténél.

Közelebb lépett, hogy segítsen a feleségének, aki a köpenykéjét éppen le akarta tenni valahová, de előbb csöngetett.

- Ne bánts! - szólt az asszony, miközben gyöngye huzódással elutasító mozdulatot tett. S a szobaleánynak, aki besietett, röviden odavetette: teát kérünk.

Át akart menni a kis szalonon a lakás belsejébe, hogy hamarosan pongyolával cserélje fel az estély-toalettet, de az ura megint megszólította.

Az asszony visszafordult. Ahogy szép fejét tartotta, abban benne volt a kérdés: kíván még valamit?

- Nagyon szeretném, ha így maradna.

Ugy mondta ezt, mint aki tudja, hogy ha van is valamihez joga: a legkisebb erőltetés elrontaná, hogy elérje, amire vágyik.

Az asszony alig észrevehetően vont vállat és leereszkedett egy divánka dagadozó párnái közé.

Az ura egy alacsony puffra ült eléje s néhány pillanatig szótlanul nézte.

- Maga ma nagyon szép. Még szebb, mint rendesen.

A válasz: gyöngé vállvonás és az előbbi némaság. A férj nem érzékenykedett, csak bámulta a nejét az önzésnek azzal az elégtelenségével, ami kiabálva hirdette, hogy minden hiába, ez az asszony az övé, el nem vehetik tőle.

A szobaleány behozta a teát.

- Elmehet, - mondta az ur, - semmire sincs szükségünk.

Kérdő arccal fordult a nejehez, mintha jóváhagyását várná.

Amint magokra maradtak, újra kezdte:

- Nem birtam volna ma belenyugodni abba, hogy nekem is ne jusson magából. A társaságban szinte szétszedik. Engem közel se engednek magához, pedig elhiheti, hogy vannak időszakok, amikor szenvedek emiatt.

- Ó istenem...

Ezt az asszonyka mondta. Jobban ki se fejezhette volna fitymáló gondolatát.

Az öreges ur vagy nem akarta így értelmezni, vagy nem törődött az apró megaláztatással. Gyakorlottabb emberösmerő, mint a felesége volt, leolvasta volna róla, hogy a simasága valami komolyabbnak a bevezetése.

Az asszony másra gondolt.

Vadmacska módjára volt résen, hogy szükség esetén védekezzék. Leste a jeleket, amiket már ösmert s amik elárulták neki, hogy az ura megint szerelmes belé.

Valahányszor ilyen olvadozva mosolygott rá: végigfutott rajta a borzongás.

Amikor minden szeszélyét szó nélkül tűrte, sőt mintha hálás lett volna érte: vad kétségbeesésig fokozódott az idegessége s meg birta volna ölni.

Most is ilyesmit sejtett, s finom ajkát összeszorítva átkozta magában a szépségét, ami ezeknek a gyötrelmeknek az oka.

Az ura véletlenül még megerősítette gyanújában, mert feléje nyult, s a divánpárnácskán hanyagul pihenő karjáról levett egy selyemszálat. Természetes, hogy felhasználta az alkalmat és végig simította hideg tenyerével azt a remek kart. (Mintha béka mászott volna át rajta, amitől az egész teste libabőrös lett.)

Az ember megriszálta a torkát s elhallgatott valamit, amivel felelni akart a türelmetlen elhuzódásra. Édeskésen kérdezte:

- Jól mulatott?

Az asszony boldog volt, hogy közömbös téma kínálkozik. Hévvvel felelte: Kedves emberek ezek a Szántóék. Jó az, ha látjuk, hogy valahol minden természetes, a jólét igazi s a kényelmek magoktól értendők. Nincs kinosabb, mintha kénytelenek vagyunk magunkban rágondolni, hogy mindaz, amit mint vendégek élvezünk, titkolt nagybőjtnek az oka. Szántóéknál szó sincs eféléről. S milyen finomak, milyen szeretetreméltók.

- Kivált az ur! - szólt közbe a férj és egykedvűnek látszó tekintetét belemélyesztette a neje arcába.

- Kivált az ur! - ismételte az asszony rövid hallgatás után, majdnem gépiesen. De aztán élénken folytatta: - Aranka ellen se lehet panasz. Nagyon uriasszony.

- Azt hiszem, maga nem nagyon szereti; sőt merem állítani, ő se magát!...

Az asszony egy csöppet elpirult.

- Nem értem; sohase vettem észre.

- Lássá, én észrevettem. Különösen ha maga úgy hódít, ahogy ma.

Az asszony vállat vont.

- Ugy látszik, ez önnek rögeszméje. Mit bánja azt valaki, akinek állandó udvara van, ha másnak is jut egy kis diadal? Árkayt irigyli talán tőlem? vagy Bihácsot, vagy azt a kis ugrifüles bárót?

- Egyiket sem! - szakította meg a férj az élénk védekezést.

- Hát akkor ugyan kit?!

Egypár másodpercig csönd volt. A szikár, fáradt ember ezalatt átváltozott valami csuf és veszedelmes ragadozóvá, aminőt a természetrajz még nem is ösmer. Ha a héjjának bazsiliskus szeme és hiéna-foga volna, az lehetne ilyen. (Vagy csak az asszony látta így?) Hirtelen megszólalt:

- A férjét irigyli öntől.

Az asszony megrezzent. Egy kicsit el is halványodott. Kacagni próbált, de csak erőltette.

A bazsiliskus-szemű héjja már nem volt olyan nagyon alázatos, mint az imént. Deres arcán végig huzogatta sápadt kezét s csontos ujjai hegyével kecskeszakállba csucsosodó állán babrálgatott. A héjjából Mefisztó kezdett válni.

- Ma nagyon unatkoztam az estélyen, mondta s feltettem magamban, hogy ha már az udvarlói elrabolják tőlem, legalább nem ereszttem a szemem elől s folyvást gyönyörködöm benne.

- Én azt hittem, megvan a rendes pártija s azzal vonult el.

- Nem lehetett. A sok szép asszony az egész kompániát megzavarta. Még a generális se akart ma kártyáról hallani.

- S így ön feltette magában, hogy jobb hijján - szemmel tart.

- Szigorú szó, Ella. Az ember azt hihetné, hogy ez a gondolat még bántja is. Hanem most engedje meg, hogy azzal mulattassam egy kicsit: milyen detektív lett volna belőlem.

Az asszony bólintott.

- Kíváncsivá tesz.

De amíg a férje egyet hörpintett a teájából, azalatt mégis leküzdeni iparkodott nyugtalanságát.

- Tehát: először is Árkay dongta tele a fülecskéjét ostobaságokkal.

- Ön azt nem hallhatta.

- Igaz, hanem ösmerem Árkayt.

Az asszony önkénytelenül mosolygott: «Szegény fiu, csakugyan sok éretlenséget fecseg összevissza.»

- Azután a tehnikus Kulcsár kezdte el magyarázni legujabb találmányát, de azt nem hallgathatta végig, mert egyszerre hárman is körülvették. Az egyik Peterdy volt, aki reménytelenül szerelmes magába s ezt uton-utfélen hirdeti. Ezek mind untatták. Láttam a szeméből, hogy a lelke nincs ott. A tekintete átsiklott udvarlóin s mintha valakit keresett volna. Várakozás és reménykedés volt a lényén, ami lehetetlenné tette, hogy azok a tökfilkók igazán kifárasszák. - Egymásután jöttek még vagy hatan, - a nevöket sem érdemes felsorolni. Maga csak Balázssffy iránt mutatott egy kis érdeklődést, bizonyosan azért, mert az nem udvarol. Annak gyásza van s maga is olyan élő halott. Végül...

Az asszony sürgetve ismételte:

- Végül?!

- Szántó közeledett. - A házigazda.

Az asszony ugy tett, mintha az emlékezetében keresgélne.

- Maga egy pár pillanatig magában volt. Lehet, hogy Szántó épp erre várt. Amikor kezét fogtak: egy kicsit tovább tartotta a maga kezét az övében; ezalatt pedig - történt valami.

- Ugyan? - kérdezte az asszony, s látni lehetett, hogy emeli keblét a gyorsuló lélekzés.

- Szántó valóságos bűvész. Rendkívül ügyesen csusztatott a maga keztyűjének a tenyérnyílásába egy kis papírgolyóbist.

Az asszony merev tekintettel bámult a férjére, aki mindedig a hangját sem emelte fel, olyan nyugodtan beszélt. Feleletre se várt, mert rögtön folytatta:

- Most már igazán érdekelt a dolog. Gondolhatja, mily élénken figyeltem, s láttam, hogyan veszi ki maga a Szántó távozása után a papírgolyócskát, onnan, ahol volt, s hogyan rejti a kebelébe. - Minthogy azóta egy percre se volt magában, el sem olvashatta. Az a papiros tehát most is ott van!...

Az asszony azt a megkönnyebbülést érezte, amit a bizonyosság, még a legrosszabb is, valahogy mindig okoz.

Az embert néha jobban kinozza az aggodás, mint maga a veszély, amit, ha jelentkezik, végre is legyőzhetünk; - holott a Damokles-kard nyugtalanítása halálra fáraszt, még mielőtt erőnknek nyílt harcban vennők hasznát.

Már nem remegett.

A színe visszatért.

Máskor oly szelid szeméből elszántság sugárzott.

Ha az imént még nem tudta, mit szóljon: most szándékosan várt.

A férfi ezt a saját szája ize szerint magyarázta. Diadalának egész keserű tudatával, fennhéjázva mondta:

- Meri tagadni, hogy megcsal engem?! Adja ide azt a levelet, amit a keblében rejteget!

Felállott s egy lépést tett az asszony felé, aki egyik kezét a keblére szoritotta s a másikat védőleg és parancsolva nyújtotta maga elé.

- Ott maradjon. Ne közelítsen. Ugyis hiába volna...

Oly határozottan s annyi erélylyel mondta, hogy az ehhez nem szokott ember elképedve engedelmeskedett. Felháborodással kiáltotta:

- Ez tehát beösmérés! Ez csak a büntudat vakmerősége lehet!

Oly mozdulatot tett, mintha az erőszaktól se riadna vissza. Az asszony végső elszántsággal szólt rá: - Ha hozzám nyul, megfojtom...

S mialatt az ura tétovázva markolta meg a köztük levő kis asztal szélét: felállott s ösztönszerű menekvéssel huzódott a nagy Mária-kép felé. Amikor odaért, megállott. Szemközt fordult a férjével, akitől sohasem tartott kevésbé, mint ebben a percben.

Ott állott előtte valaki, aki bűnről mert beszélni s a szemébe vágta, hogy hűségesküt szegett. Az ura volt ez, akinek torzult arcán fékéről elszabadult indulat vonaglott; ellenben fájdalomnak nyomát se lehetett rajta felfedezni.

A telhetetlen fösvény gyáva dühe tombolt azon a barázdás arcon, hogy ime, valamit elvesztett, ami az övé volt. Hiába volt bizonyos, hogy semmi jót sem hallhat, mégis ismételte: mindent akarok tudni!... számoljunk le!

Az asszony lelkében csak ez csendült meg.

A téli éjszakának ebben a csöndjében, amikor odakint a tetszhalál hatalmasodott el a világon, s az egyetlen hang, ami volt, - a szél sirása - lelkek nyögéséhez hasonlított: érkezett tehát az a perc, amelyre oly régóta vágyott.

Tizenöt esztendő minden napjáért és minden órájáért, ami abban csalódás és kín, vesztett remény és kiábrándulás volt: most itt a leszámolás.

Az ura követeli, aki vádlóként áll előtte.

- Mindent akar tudni? - kérdezte, mialatt átszellemülten nézett valahová a messzeségbe, tul ezeken a börtönt jelentő falakon, amelyek a gondolatot nem állíthatták meg, - tudjon meg hát mindent.

És az indulatok oly hullámmásával, ami megfelelt a lelkéből feltörő emlékeknek, szakgatottan mondta:

- Gyermekek voltam, amikor elvitt az édes anyám mellől, aki könnyörögve kérte, hogy legyen jó hozzám és ne engedje, hogy a boldogtalanságot megösmérjem.

Emlékezhetik rá, milyen őszinte szívvvel s fehér lélekkel igyekeztem simulni magához, akihez az édes szülöm adott.

Tavasza volt a lelkemben s szomjazva vágytam rá, hogy éljek.

Szabadon s vigan éljek, mint a madarak!... folytassam valahogy az én gyönyörű kis leányéletemet, amikor számomra az élet is játék volt.

Mit bánta azt maga!

Én napot sóvárogtam: maga árnyékba menekült előle. Én imádtam a virágot: maga lefitymálta. Én a megtestesült rajongás voltam: maga ellenben a sivár józanság, aki megfélemlített s megfagyasztott.

Nem tudtam, mi bajom, de mindig fájt a szívem. Kinek panaszkodhattam volna? Talán a párnáimnak?! Azok a könnyeimtől örökké harmatosak voltak.

Maga nem örült annak, hogy van egy kis dalos pacsirtája. Zord kalitkába zárta, nehogy énekeljen. Meg kellett szoknom, hogy lábujjhegyen járjak és suttogva beszéljek. Ha kis dalaimat szerettem volna dudolgatni, előbb körüljártam a lakást: nincs-e véletlenül otthon a börtönöröm.

Nekem az kellett volna, hogy egy másik madár legyen a párom, akivel elcsicsereghessem az életet. Maga mellett csak rösteltem, hogy olyan «gyermek» vagyok. Hisz' egy csöpp méltóság se birt gyökeret verni bennem s majd megszakadt a szívem, hogy bár volna valakim, akinek néha a nyakába ugorhassak.

Szégyeltem volna, ha maga sejt erről.

Igy mult belőlem lassankint minden jó. Az édes bolondos vágyak; a fiatal életkedv; de aztán minden megváltozott, mert fiam született!

Fiam, aki mindenért kárpótolt.

Már volt pajtásom, játszótársam, babám...

Rám mosolygott a boldogság, de nem tartott sokáig. - Beteg lett a fiam.

Elmondjam, mi történt? Jut-e eszébe az a rettentő nap?

Hogy kértem, esdekelttem: jöjjön, imádkozzunk!... Imádkozzunk együtt!

Tudtam, hogy maga hitetlen és mégis reméltem.

Az a rögeszmém támadt, hogy ha maga megtér, akkor a kis fiam megmarad.

Minden hiába volt, maga eltaszított.

Hitetlen gögje a másvilág küszöbén sem alázkodott meg. Az isten színe előtt meghazudtolt engem.

A kis fiam örökre elment és én örökre meggyülöltem magát.

Azóta nem vagyok a felesége. Tudja, hogy utálok s gyáva féltéssel ólálkodik, nehogy a jogain csorba essék; de arra nem gondol, hogy az én szívemnek is lehet joga.

S amikor a vádjával beszennyez: vak önzésében még leszámolásra kész. Nohát - leszámoltunk. Kiváncsi még arra a - «levélre»?

Az ember felhőrent.

Azt hitte, mindent ért.

Egy pillanatig habozott, ne rohanjon-e rá az asszonyra.

De aztán megtorpant, mint a fogatlan vén farkas, amely a szarvasüszőt sem bírja levágni.

Megfordult és kiment.

*

Az asszony várt, amíg meg nem győződött róla, hogy végkép egyedül van.

Akkor a keblébe nyult, kivett onnan egy fehér rózsabimbót, felmutatta a szüz Máriának, s leborult a szelid, glóriás kép elé.

Mese a szálkáról meg a gerendáról.

Pándy Endre az íróasztalánál ült és az a mély ránc, ami a homloka közepén függélyesen vonult, mutatta, hogy gondolatokkal van tele.

Halántéka kissé már őszült; szeme sarkában jelentkezett egy pár ráncocska, amiből később a hirhedt szarkalábak szoktak kifejlődni. Mindazonáltal még távol volt attól, hogy csak érezze is az öregedés első sejtelmeit. Inkább büszke öntudat volt a lényén, az elpusztíthatatlanság hite; a nagy erőből - testből és lelkiből - egyaránt származó bizakodás.

Az ilyen emberek a sikerre születnek. Emelt fővel és biztos akarattal indulnak el akármelyik uton, amely vonzza őket; s mert nem ingadoznak és nem tétováznak: tehát győznek.

A győzelem legnagyobb titka és örök törvénye az akarat. Aki akarni nem tud, akiben a tántoríthatatlan elhatározás nem fejleszt elszánt szívósságot, az magára vessen, ha mindenütt elbukik. Nem igaz az, hogy a szerencse mindig szeszélyes hölgy. Szerelmes némbor az legtöbbször, aki hozzátapad a legyőzőjéhez és szolgálójává válik. Aki eseng utána, attól elröpül s csak messziről mutogatja neki csalfa arcát; - de aki szembeáll vele, hogy kényszerítse: az előtt meghunyászkodik s csak a győzelmes energia szívósságától függ: meddig marad hű hozzá.

Hanem az igaz, hogy vele szemben gyöngülni nem szabad. Elpuhultan süllyedni vissza az esengők közé, annyi, mint a bizonytalanság; s aki nem igazán erős, amikor a szerencsét le kell nyűgöznie: az igazán erőtlen erre a föladatra.

Pándy Endre az előbbi fajtából való volt.

Maga a vasakarat, amelynek nem az a jelszava, hogy a «győzelem vagy halál», hanem: «győzelem minden áron.»

Jól tudta, hogy az ember igazán csak saját magára számíthat, tehát azzal az alaptörvénnyel indult neki a győzelemnek, hogy senkire sem szorul.

És mire a halántéka őszülni kezdett s a szeme sarkában az első szarkaláb-vonalak jelentkeztek: a szerencse már régóta ott feküdt a lábánál, mint egy szelid tigris.

Csak hogy a szelid tigrisek azért mégis csak bestiák.

Addig szelidek, amíg rajtok van a zsarnokuk szeme. S abban a szemben folyvást ott legyen az akarat, meg ne gyöngítse semmi sem. Mert a szerencse rögtön elfordulhat. S ha szökik, nagyobb hiányosság marad utána, mint ahol soha sem is látták.

Pándy Endre az íróasztalánál ült és a számadásait vizsgálta. Eközben jelent meg a homlokán az a mély ránc. Azok a számadások most nem elégítették ki ezt a sikerhez szokott embert. Vállalataiba az eddigi biztosság helyére szokatlan ingadozás került. A szátrájkok kiszámíthatatlanul támadták; - az anyag mindenütt megrágult, pedig a szerződések még a régi árak alapján készültek.

Félredobta a rideg és kedvetlenítő jelentéseket s az oldalzsebéből egy levelet vett ki.

Finom kis levél volt, enyhe színű papiros, amiből illat áradt. Bokrétaillat. De azt a bokrétát mintha sokáig tartotta volna meleg kezében egy asszony.

Pándy megváltozott arccal, szinte gyöngéden nyitotta szét a levelet. Ámbár minden szót tudott már belőle, mégis elolvasta:

«Kedves, szeretem magát és megint kéréssel jövök. Lásza, ha itt van nálam, nem merek szólani; - mindig megszáll valami röstelkedésféle, (- s aztán ugy-e, más témánk van olyankor), de most bizalommal mondom, hogy nagy, nagy, *nagy* örömet szerezhetne nekem.

A Steinék nyaralója csakugyan eladó. Tudja ugy-e, hogy belebolondultam? Annál puhább kis fészket még képzelni sem bírok. Meghalok, ha más valaki talál beleköltözni, mikor azt az Isten is nekünk teremtette. - S aztán igazán nem drága; alig lesz több negyvenezer koronánál, pedig testvérek közt is megér ötvenet. Tiszta nyereség, valóságos befektetés volna, ha megvennők. Én is hozzá járulok valamivel, kedves! Ami talán magának sok lenne, azt pótlom. Ugyis tudom, hogy maga nemes és nagylelkű. - Röstellem, hogy ezzel zaklatom, de nem bírok magammal; sietek, nehogy szerencsétlenség történhessék s elkaparítsák előlünk ezt a nagyszerű üzletet. Reszketek még a gondolatára is.

Irjon rögtön, de rögtön, kedves!

Vagy tudja mit? jöjjön ide maga a jó hírrel (Nem bánja meg, édes!)

És igaz, nehogy elfeleddem, mellékelem a Berg és Haas számláját. Ezek a szabó-népek olyan arrogánsak. Féléve sincs még, hogy fizettünk nekik; azóta alig hatezer korona a számlám s már megint zaklatnak. Igaz, hogy most volt a szezon; de vallja meg, hogy le is főztem az egész társaságot. S hozzá még milyen takarékos voltam. Azt maga nem is tudja, kedves. Másnak az én garderobom ötven perccel többbe került volna.

De ez sem a mi témánk. Mást akarok én sugni magának.

Jöjjön kedves; - édes kedves! - Gyere ide, te drágám...»

Pándy lehunyta a szemét. Szinte megborzongott a titkos képzelődés gyönyörétől. Sovárgó vágy fogta el s ez teljesen elhatalmaskodott rajta, amióta belebolondult a levél írójába.

Hosszu esztendőik során nem ért rá ilyen esztelenségekre; akaratán megtört az alkalmak ereje s amíg a sikert hajszolta, egy pillanatra sem engedte át magát gyöngítő mámoroknak. De aztán egyszer mégis csak megpihent. Hisz' a sikert már béklyóba verte. Vagyona volt, hirneve volt. Esztét, előrelátását, tehetségét példakép emlegették. Ugy beszélt róla mindenki, mint a szerencse fiáról. S a lenyűgözött szerencse, amely a vasakarát igájában olyan volt számára, mint a kezes bárány: sunyitva leste, mikor válhat megint a régi bestiává.

Segítségére jött a bűntárs, a szerelem.

A megbabonázó, elernyesztő, gyöngítő szerelem, ami észrevétlenül lopózik belénk, mint a betegség és hatalmába kerít bennünket egészen.

Aki mindig csak hegyi forrásból iszik, annak egy pohár bor is könnyen elveszi az esztét. Aki szerelem nélkül él, amíg csak öszülni nem kezd: azt a későcskén érkező szerelem jobban rabjává teszi, mint a siheder diákot.

Pándy szerelmes volt, pedig jól tudta, hogy aki szeret, azt folytonosan újra meg újra «meg kell nyernie», különben semmi sem bizonyos.

Annyi esze, hogy ezt megértse, még volt. De több már igazán nem. S a szerencse, amely sokáig oly szeliden lapult a lábánál, már nem volt kezes bárány, sem szelid galamb, hanem a szabadságát érezni kezdő sólyom, amely alig várja, hogy kiröpülhessen a végtelenbe.

Szerelmes volt fülig, - s ime, a vállalatok hanyatlottak; számításaiiban csalatkozott. Már nem volt meg a régi akarata; már csak vágyai, mindjobban elhatalmaskodó vágyai voltak. Kezdődött a sóvárgás gyötrő gyönyöre, s a szemét nem bírta már folyvást a lába előtt heverő szerencsén tartani. Ha próbálgatta is, tekintetéből már hiányzott a varázs: a hatalmas akarat.

Mindez zavaros sejtésképpen villant át az agyán, amint lehunyt szemmel élvezte a szirén levelének utolsó mondatát: «Gyere ide, te drágám...»

Halk kopogtatásra riadt fel. Erélyesen kiáltotta: szabad!

Egy fiatal ember, egy serdülő legény lépett a szobába. Félénken, majdnem aggodalmasan állt meg a küszöbön.

- Hivattál, Endre bácsi...

Pándy szigorúan nézett a legénykére, aki rokona volt s akiből embert akart faragni, tehát maga mellé vette.

- Hivattalak, mert rossz uton jársz. Mindent tudok. Adósságaid vannak s még a dolgodat is elhanyagolod. Belebolondultál valami - személybe; hiába riadozol, hiába neheztelsz, nem vonhatom vissza; - az ember elvégre is nem mindenki iránt tartozik lovagiassággal - A szeretőd nemcsak megbénít, hanem anyagilag is romlásodra van. Minden pénzedet ráköltöd, s ezzel sem elégszel meg; - adósságot csinálsz. Ennek végének kell lenni. Követelem és parancsolom! - Amivel mostanig tartozol, azt ez egyszer kivételesen még rendbe hozom. Reménylem, nem tulságosan sok. S aztán - utoljára legyen. - Még egy botlás és örökre elváltunk. Elmehetsz!

A fiatal legény megszégyenülve és megalázva huzódott vissza. Pándy egyedül maradt.

Ez a prózai ügy visszazökkentette üzleti hangulatába. Megint felvette az aktákat, a hivatalos iratokat, a számadásokat. Izgatottan forgatta, nézegette, egyiket a másik után. Elővette a ceruzáját s gyorsan, idegesen számolgatott. Az a ránc a homloka közepén mélyebb lett. Türelmetlenül, majdnem nyugtalanul sóhajtott. Fejét a tenyerébe hajtotta s elgondolkodott azon, hogy ime, itt van a nyakán az első deficit, az első bukás.

Hogy a vállalatai össze ne roppanjanak, minden erejére szüksége volt, úgy az erkölcsire, mint az anyagira.

Eltűnődött.

És amikor már-már veriték ült a homlokára, eszébe jutott az illatos levél.

Csak egy pillanatig tétozott, azután becsöngette a pénztárosát.

- Mennyivel rendelkezünk készpénzben? - kérdezte tettetett nyugalommal.

- Semmivel sem, uram - felelt a becsületes ember kedvetlenül. - Mindent ki kellett ma fizetnem; hiszen ultimo volt.

Pándy összeszorította a száját.

- Pedig nekem sürgős szükségem van ötvenezer koronára. Még ma! - tette hozzá azzal a nyomatékkal, ami nem tűrt ellenmondást.

- Ha csak uzsora-váltóra nem vesszük fel, - jegyezte meg csodálkozó arccal a pénztáros. - Másképp lehetetlen.

Pándy vállat vont.

- Akár úgy is, mondta.

A pénztáros meghajolt és kiment.

S estére a nyaraló ára és a Berg és Haas számlaösszege a szirén kezében volt.

Simon házassága.

Az öreg Pataki Simon nagyon szerette a galambokat. Volt is neki mindenféle fajta: kicsiny, nagy, kontyos, gatyás, galléros, pávafarku, kékbegyü, nagybegyü, vörös bukó, zsemlyeszínű bukó, még postagalamb is. És mindez a sok galamb ott lakott a kocsiszin padlásán, tágas nagyszerű rezidenciában, ahol az öreg valóságos telepet rendezett be nekik. Minthogy aludni ugysem igen tudott, alig várta a reggelt, hogy hajkurászhasa a purclikat, amelyek gyönyörűen forogtak röptükben magok körül. Az volt a Simon legnagyobb öröme, ha felkergette a bukókat s azok nagy körökben kanyarogtak a szép tiszta levegőben és hol az egyik, hol a másik tett úgy, mintha megütötte volna a guta: elkezdett maga körül forogni hátrafelé s úgy esett hanyatt egy darabon; aztán hirtelen szárnyra kapott és újra kezdte.

A kékbegyűek könnyedén, negédesen, lengén pördültek egyet-egyet; lassan és bájosan, mintha ütemre cselekedtek volna. - A vörösek elkezdtek csattogtatni a szárnyukat s aztán hátravetették magokat és guraltak-forogtak, mint a szárnyas kerék. A pávafarkuak azalatt odalent negédeskedtek, büszke mozdulatokkal sétáltak s hófehéren ragyogtak, miközben sátoros farkukat emelgették. A begyesek úgy felfuvalkodtak némelykor, hogy olyanok voltak, mint egy-egy hólyag. Az is megesett velök, hogy a nagy felfujtságtól elvesztették az egyensúlyt s hátradőltek.

Állandó gyönyörűsége volt ez Simonnak, s egész nap se tett egyebet, csak a galambjait leste, nézegette, ápolta, gondozta.

Minden jól lett volna, ha utol nem éri a török átok a rossz szomszédsággal.

Valami özvegyasszony volt a szomszédja, aki egy darab ideig mind azon iparkodott, hogy elvétesse vele magát; de amikor látta, hogy az öreg sehogysem akar lépen ragadni: úgy bosszantotta, ahogy tudta. Volt neki egy kamaszkorban levő vásott fia, aki egyebet sem tett, mint csak a Simon ur galambjait dobálta, sőt ha birta, el is fogdosta szegényeket. Persze, az anyja biztatására cselekedte.

Minduntalan lehetett hallani, hogyan kiabál odaát: tubi-tubi-tubi! tubikám, tubi!... s az öreg Simont a guta kerülgette, amikor látta, hogy az ő remek galambjai hogy szálldosnak át a hívó szóra, tul a kerítésen a gonosz özvegy nő portájára.

Hiába tett panaszt, azt nem tilthatta meg még a törvény sem, hogy a szomszéd ne kiabáljon a galamboknak, annál inkább, mert neki is volt néhány pár silány paraszt-galambja. Pedig Simon tudta, hogy pálincás buzával etetik odaát az ő galambjait, amitől azok megrészegegne s nem tudnak elröpülni. Sőt kegyetlen vastörrel is fenyegette az az istentelen kamasz az ártatlan szelid jószágokat.

Borzasztó volt, mikor Simon a kerítésen átkukucskált és látta, hogyan tipegnek a bolond galambok a tör körül.

Ő is elkezdett ideát kiabálni: tubi-tubi-tubi! de olyan rekedt volt a hangja, mint a meghasadt fagoté; nem hederítettek rá a galambok.

Az a vásott huncut majd mindennap elfogott közülök egyet-kettőt, s amelyik a keze közé jutott, az vissza nem került többet. Tudja Isten, mit csinált velök; eladta-e, megfojtotta-e szegényeket; annyi bizonyos, hogy nincs az a nyest, amelyik annyi kárt birna tenni, amennyit Bágyai Palkó tett az öreg Simon galambjai közt.

Szegény Simon már egészen buskomor lett bele, minthogy nagyon szerette a galambjait és egyetlen örömét azokban találta. Olyan sokat foglalkozott ezzel a bajával, hogy akárkivel állott is szóba, mindenkinek elpanaszolta. Az emberek eleinte vele boszankodtak, azután sajnálták, hogy annyit emésztődik; végül kinevették és olyan is akadt, aki ráfogta, hogy bolond.

Képzelné lehet, minő törsturás volt Simonnak, ha észrevette, hogy a panaszát nem veszik komolyan. Emiatt is sokat izgult, ingerlődött, s csak annál több okot adott a szomszéd fiának, hogy őt boszantsa. - Valóságos hadi állapot fejlődött közöttük és Simon néha egyebet se tett, csak azt a bitangot leste: ha elfoghatná valahol, hogy elagyabugyálná!...

Annak a kötélrevalónak a vakmerősége pedig egyre nőtt. Már arra is vetemedett, hogy átmászott a palánkon és ott rakta le a törét a kocsiszin előtt; oda hintette a pálíngás buzát. Ha az öreg meglátta, dühösen rontott neki; de mire odaért, a fiu már tul volt a palánkon, vagy tul sem volt, csak a fedőgerenda tetejéről öltögette a nyelvét az öregre, onnan ingerelte:

- Fogjon meg, no!

Simon toporzékolt. - Agyonütlek gazember! Lelőlek! A kezem között halsz meg!...

De biz' ezek közül egyik sem történt. Hanem a galambok egyre fogytak és Simont egyre jobban kerülgette a guta.

Már arra is rászánta magát, hogy megveszi a szomszédasszony házát-telkét, csakhogy szabaduljon tőle. Persze más valakivel akarta a dolgot kijáratni, de felsült, mert az özvegy nő kiszimatolta a tervet és azt üzente, hogy nem eladó ott semmi se.

Hát akkor ő költözik el innen, gondolta, de az ő háza-telke meg drágább lett volna, semhogy egy könnyen vevője akadhaszon. Éjjel-nappal azon törte a fejét, mit csináljon. Hogy álljon boszut a sok boszantásért, kárért, mert olyan galambjai is eltűntek, amelyikért egy malac árát adta.

Összeszövetkezett a mészárossal, hogy jöjjön át hozzá a kutyájával s amikor a Bágyai-fiu megint beszökik az udvarba: fogassa le. Ott lesték a pitvar-szobában a zsalun keresztül, hogy mikor jön a gyerek s az alatt a mészáros egyre ivott-ivott, az egész üveg bort kiitta, amit Simon odatett eléje. - Egyszer csakugyan megjelent a kölyök a kocsiszin előtt a vastörrel; Simon felrántja az ajtót s elkezd feléje futni, aközben biztatja a kutyát: fogd meg, csipd meg! Ksz! Ksz! A kutya se volt rest és minthogy nem tudta, kiről van szó, egyszerűen a Simon irhájába ragadt, alig lehetett onnan lecibálni.

A mészárossal megszűnt a barátság; hanem Simon a kocsist vesztegette meg, hogy lessen rá a gyerekekre, fogja el, verje vásra s akassza is fel mindjárt. A kocsis markos, mérges ember volt, nem sokat teketóriázott, hanem átment az özvegyhez és a szeme láttára fogta fülön a fiát, úgy vonszolta ki az utcára és vitte volna az öreg Simon elé. Az utca népe erre összeszaladt, minthogy a kölyök ordított, mintha nyuzná. A kocsist leköpködték, a gazdáját legazembereztek. A dologból nagy baj lett. Személyes szabadság megsértése, magánlaksértés, s több eféle;... a községben lakott egy zugprókátor, aki még az ujságba is beküldte az esetet. Simon fizetett, mint a köles, csakhogy elcsitítsa a felháborodott közvéleményt.

De hogy ilyen körülmények közt igazán megháborodott némileg, az csak természetes. Nagyot gondolt és feltette magában, hogy ha törík-szakad, véget vet ennek a rettenetes háboruságnak, ami az egész életét tönkretesz, végkép megkeseríti.

A módját már tudta, vagy legalább azt hitte, hogy tudja.

«Elveszem ezt a Bágyainét, gondolta; úgy is csak azt akarja. Akkor vége lesz a háboruságnak, sőt azt a lókötő fiut is megverhetem egyszer kedvemre, ha az apja leszek.»

Senkije sem volt, akitől tanácsot kérhetett volna, így csak a maga eszétől cselekedett. Felvette az ünneplőjét és elindult látogatóba özvegy Bágyainéhoz.

Husvét harmadnapja volt és amint a kapun benyitott, egy szempillantás alatt felhőszakadás zúdult le rá. Nyakon öntötték egy rocska vízzel. A szolgáló tudniillik ott várta elbujva az özvegyasszony fiát, aki előtte való nap megmártogatta a vályuban.

Simon félholtan került a lakásba és ott nem tudta megmondani mérgében és ijedtségében, hogy mit akar. Az özvegyasszony csak azt látta, hogy csurog róla a víz s hogy a «tiszta-szoba» padlója mind csatakos lesz, ahova lép; megragadta a vállát és olyat pöndörített rajta, hogy Simon a pitvarig meg sem állt, egyre forgott.

- Mit? még ide is eljön verekedni? - kiabálta a harcias nőszemély, abban a hitben, hogy Simon a fiát keresi. Csipejére tette a kezét, úgy várta, mit felel erre a megrökönyödött öreg ember.

Az bizony semmit sem felelt, hanem röstelkedve sietett haza. A vásott kölyök azalatt előkerült és amint meglátta, ki volt nálok, utána futott s egyre biztatta: fogjon meg, fogjon meg no!

Simont ölte a méreg, a boszuság, a szégyen. A halántéka lüktetett, kidagadtak rajta az erek; alighogy hazaért, sietett a házba a puskájáért. Most beváltja végre a fenyegetését és agyon-durrantja élete megrontóját. Rémitő önkivületében rá is fogta a puskát, de csak a kapszli csettent, minthogy a puska nem volt megtöltve. Persze, Simon ezt tudta, de legalább meg akarta ijeszteni a lurkót.

Ezt többen látták és feljelentették Simont gyilkossági kísérlet miatt. Az özvegy azt izente, hogy feni már a nagy konyhakést, amivel ledöfi a fia gyilkosát.

Most már vége volt a komédiának. Simonnak minden bátorsága az inába szállt. Már látta magát részint a sötét börtönben, ahová a szörnyű vád miatt csukják, részint a teritőn, ahová okvetetlenül kerül, ha ez a rabiátus asszony beválthatja a fenyegetését.

Fogvacogva ült le és levelet irt.

«Tisztelt asszonyság! Ugyan kérem, csak nem veszi komolyan? Hiszen azért voltam ott, hogy megkérjem, legyen a feleségem. A házamat magára iratom, a galambjaimat pedig mindet Palikának adom!»

Amikor idáig jutott, feljajdult és nagyot káromkodott. De azért aláírta.

- Majd csak elviszik a bitangot katonának, megfizetem az orvost, hogy okvetlenül bevegye, - motyogta.

A levelet sebtében átküldte. Még magához sem tért, már ott volt az özvegy.

- Az már más! - mondta és megveregette a Simon vállát. - Majd lesz itt rend ezentul, fogadom!

Kiüvöltött az ajtón: Pali! Gyere be Pali! csókolj kezet apádnak!

Szegény öreg Simon sirva fakadt erre a szóra. Persze «örömében».

És diktum-faktum, megházasodott.

Különös látogató.

Pados Tamás író volt, csak hogy nem mindig tudott írni. Pedig néha ilyenkor is muszáj volt neki. Az ihlet átkozottul szeszélyes játékot üzött vele a kényszeralkotás nehéz óráiban. Ott röpködött-száldosott körülötte, de sehogysem engedte, hogy Tamás nyakoncsipje. Lenge köd-szárnyával most is kacérul libegett a feje fölött, de nem szállott le; nem pihent meg rajta. Mihelyt Tamás utána nyulkált: arrább osont. A csuffá tett író utoljára is földhöz csapta a tollát: - Ördög vigyen! kiáltotta indulatosan.

Ebben a pillanatban kopogtattak.

- Szabad, - mondta Pados szelidebben, és kíváncsian fordult az ajtó felé.

Egy öreges ur lépett be. Kissé kopott volt, de azért eléggé tisztességes. Értelmes arcán guny vonult át, ami olybá tüntette fel, mintha az egész világnak fittyet hányna. Amint egyik kezében a kalapjával, a másikban pedig hóna alá szorított botjával megállott Pados előtt, valami tönkre ment nemeshez hasonlított, aki előkelően koldul.

- Jó napot kívánok; ha jól hallottam, éppen az ördögöt tetszett emlegetni, - szólott bizalmasan. - Kihallatszott, s én igazán gyönyörködtem hangjának férfias ércében. Hanem ami az ördögöt illeti, nem ajánlom, hogy egy tálból méltóztassék vele cseresznyét enni. Disznó nagy ur! Én már huncutul megjártam vele egyszer.

- Ez vagy bolond, vagy engem néz annak, gondolta Pados és szigoruvá kezdett válni az arca. - Mivel szolgálhatok? - kérdezte fagyosan.

- Azt hiszem, ezuttal talán én szolgálhatok inkább önnek. Minthogy nincs témája, adok. Hátha tetszeni fog.

- Honnan tudja, hogy nincsen témám? - kérdezte a leleplezett író röstelkedve.

- No bizony, nagy dolog! Itt ül az íróasztala előtt s a papiroson még csak ennyi van:

(Elbeszélés.)

Irta: *Pados Tamás.*

A címe sincs meg az «elbeszélés»-nek és ön nem adná sokért, ha már tudná, hogy mit készül elbeszélni. Ezen felül: a pennája a földön, s most is a fülemben cseng, ahogyan kiáltotta: Ördög vigyen! - Vallja meg uram, nem ördögség kitalálni, hogy önnek mi baja.

Pados elmosolyodott. Még sem bolond, gondolta. És minthogy különben élelmes ember volt, megkérdezte: - Nos, mi a témája? jó-e?

- Az attól függ, hogyan tetszik megírni; - egyáltalában - higgye el - minden a «hogyan»-tól függ ezen a világon. Az ember baj nélkül lehet akár a legnagyobb tökfilkó is, sőt a legnagyobb gazember is, ha ügyesen tud az lenni, azaz ha ügyesen titkolja. A tökfilkóságot bölcseséggé változtatja az ügyes hallgatás; - a huncut pedig csak arra vigyázzon, hogy lehetőleg semmin se kapják rajta és akkor világéletében bátran prédikálhat a becsületről. Hanem az ördög nevével nem jó visszaélni, mert néha megjelenik s ezt nem teszi hiába.

Olyan célzatosan, olyan furcsa szemvillanással mondta, hogy Pados megint visszatért előbbi sejtelmére: hátba mégis örült.

- Csak nem az ön képében jelent meg most nekem? - kérdezte gyanakodva.

Az idegen vállat vont. - Gyöngye él, mondta. Igaz, hogy szegény ördög vagyok, de ez csak a zsebemre s az életmódomra illik. Az ördög egészen más.

- Talán mégsem örült - tűnődött Pados; hanem a vendége nem engedett neki időt, hogy sokat tanakodjék. Folytatta:

- Az ördög ezelőtt vagy háromszáz esztendővel alávaló módon becsapott engem is, amikor éppen úgy emlegettem, ahogyan ön az imént...

- Ez az ember mégis kötni való bolond, - állapította meg Pados véglegesen; s lassan emelkedett a székéről, hogyha szükséges találna lenni, minél jobban védekezhessék.

A vendég ellenben nyugodtan leült.

- Szeretné hallani, hogyan történt?

- Kíváncsi vagyok, - volt az óvatos felelet, ámbár egyelőre nem a történet izgatta az író, hanem a helyzet, amibe ezzel az örült mesemondóval került.

- Tehát mindenekelőtt tudja meg, hogy engem Pados Tamásnak hívnak.

Pados elképedt, de nem szólt. Bizonyos, hogy ez a bolond tudakozódott arról, hogy ki lakik itt, s aztán most bitorolja a nevet, ami a fülében cseng.

- Az ördögöt hívtam volt, - folytatta az idegen és csakugyan megjelent. - Mindössze annyi nesz támadt mellettem, amennyit egy megbillentett galy okozhat és már ott volt. Sohasem láttam furcsább alakot. Kancsal kis emberke volt, hosszú köpönyegben; a szája a füléig ért, minthogy örökké ravaszul mosolygott s a szakála úgy mozgott, mintha külön élő lény lett volna.

- Hívtál? - szólott. - Makár a nevem. Én vagyok a jó ördög, aki mindenkinek szolgálatot teszek.

Vigyorogva mondta s én önkénytelenül is látni véltem, hogyan emelkedik hegyes sapkája, amely a szarvát fődte.

- Nem kérek belőle, - tiltakoztam gyors elhatározással.

- Látod, ilyenek vagytok ti, - szólt Makár fitymáló hangon. - Hincegtek s aztán ha szerencsétek van hozzánk, mindjárt az inatokba száll a bátorságtok. Pedig ha tudnád, mennyire disznóban vagy!

- Hogyan? - kérdeztem folyvást nyugtalanul.

- Figyelj ide, értsd meg, hogy csak minden hetedik esztendőnek a hetedik hónapjában, a hetedik nap hetedik órájában, annak is a hetedik percében, amikor a hetedik másodperc telik: akkor idézhetsz magad elé. Ha még egy másodperccel később jutok eszedbe, talán sohase pillantasz meg.

Megvakartam a fejemet. Makár gunyosan mosolygott.

- Csakugyan nem tudod, mit kérj tőlem? Iszen mondtam már, hogy a «jó» ördög vagyok. Kivánj valamit s én teljesítem.

Aggodalmasan és hihetetlenül töprengtem. Ösztönszerűleg tartottam attól a jóságtól, ami az ördögtől telhetik; - de azért szörnyen izgatott a gondolat, hogy hátha csakugyan teljesedik, amit kívánok.

- Valamit kívánnod kell, - biztatott az ördög, - mert én hiába meg nem jelentem neked. Tőlem Belzebub mindenről jelentést követel s ha hibát talál a kréta körül: krokodilus-fogsoron táncoltat meg. Ezt csak nem akarod, ugy-e?

- Mi az ördögöt kívánjak, no? - kérdeztem Makárt tanácstalanul.

- Ami eszedbe jut; úgy is bizonyos, hogy számárságot kívánsz. Az ükapád ükapját is érte egyszer az a szerencse, hogy megidézhetette az ördögöt, aztán örök életet kívánt tőle. Még most is él, csak hogy más csillagon és nem tud az élettől szabadulni, pedig már ezeréves. Rosszabb neki, mintha a pokol közepén sülné-főne.

Szédültem. A Makár szavai megrémitettek. Hát ha valami igen egyszerű kívánsággal esném át ezen a bolond helyzeten?!

Az ördög mosolygott.

- Akármi lesz is, számárság lesz, - vinnyogta. Valósággal megijesztett vele.

A veriték kezdett kiütni rajtam. Zúgott a fejem s szorongásomban arra gondoltam, hogy éppen csak örök életet nem jó lesz kívánnom, ha már az ükapám ükapja úgy megjárta vele. Hirtelen felderültem.

Makár félelmesen mosolygott, de azért most már büszkén néztem a szeme közé.

- Lefőzlek! - gondoltam öntelten. - Helyrehozom az ükapám hibáját. Hallod-e Makár, én azt kívánom, hogy ne vénüljek tovább s addig éljek, amíg nekem tetszik; amíg igazán és őszintén meg nem akarok halni.

Makár csettintett a nyelvével és kezét nyújtott.

- No látod, mekkora számár vagy. Hanem a kívánságod meglesz.

Magyarázatot vártam, hisz már kezdtem megszokni ördögvendégemet, de hirtelen eltűnt. Elnyelte a föld. Ugy ment el, ahogy jött: nyomtalanul.

Ott maradtam egyedül és sehogysem birtam megérteni, mért volt számárság a kívánságom.

Telt, mult az idő és én egyszer csak elkezdtem egymagam maradni. Mindenki elment örökre, aki hozzám tartozott, akit szerettem és akit ösmertem. Akik utánok következtek, azokhoz engem már semmi sem kötött, semmi sem vonzott. Rég egyedül voltam és mégis éltem. Százszor is elmondtam magamban «bár csak meghalnék már,» nem haltam meg, mert a kívánságom csak üres szó-beszéd volt; nem volt igazán őszinte. Valami folyvást idekötött titkos vágyammal a földi léthez, amelynek se az előzőjét nem tudjuk, sem azt, ami utána következik. Akárhogy elkeseredtem is; ha az eget láttam azzal a csudálatos kék tengerével a levegőnek, megint csak sajnáltam volna örökre megválni tőle. A napsugár tartóztatott; a virágos mező marasztott; az eleven zaj visszahívott, a csendes magány éppen nekem való volt, amit halálos kár lett volna nem élveznem. Huztam-halasztottam az elmulást; és sohasem birtam valósággal azt érezni, hogy már semmiért sem kár, amit itt hagyok.

Az idegen egy kis szünetet tartott és úgy nézett Pados Tamásra, mintha szavai hatását lesné.

- Tudja-e, miért volt ez? kérdezte kisvártatva.

- Miért? - visszhangozta Pados.

- Mert nem vénültem tovább. Ahogy az ördögtől kívántam volt, megmaradtam egy helyben, egyazon korban és erőben. Ilyennek, amilyen most vagyok. Öregesnek, de még nem olyannak, aki élni ne tudna és így élni ne szeretne. Talán ha aggastyánná vénültem volna: igazán és őszintén is meg tudnék válni az élettől. Talán már régóta semmitsem bírnék kapni a világtól és ebbe belefáradtam volna, ettől kimerültem volna. Ámbár bizonyosan ezt is csak akkor tudnám. Hát ha még a Mathuzsálemek is csak úgy mondják, hogy ők várják és kívánják a halált? Az öngyilkosnak ne higgyen, uram, az egy se igazán szeretne meghalni. Ugy lehet: kell neki; -

de mennyit szenved, amíg az utolsó pillanatra készül! Hányan esengnek segítséget, amikor az erőszakos halál közeledik. És akiket visszahódít közülök az élet, akiket megmentenek: hány vigyáz azontúl jobban a bőrére, mint valaha? A makacs öngyilkos: örült. Aki épeszü, az még akkor is jobban szereti az életet, mint a halált, amikor az élet már teher neki. Vajon nem csupa teherviselés-e az egész életünk? Ám a terhet valahogy elbirjuk; és ha összeroskadunk alatta, a halálunk akkor se nekünk megváltásunk, hanem azoknak, akiknek már terhére kezdünk lenni. Mink magunk nem tudunk örülni a halálunk pillanatában, akárhogy elhitetjük is magunkkal, hogy legjobb lesz meghalni. Már pedig kívánhatjuk-e azt igazán s őszintén, aminek örülni nem birunk? Így maradtam én itt; és ki tudja, meddig leszek még Ahasverusa a «szamár» kívánságomnak. Megjósolta Makár s én most elmondtam önnek az egész esetet, minthogy nincs témája...

Padosnak lecsuszott a feje karjáról s erre ijedten rezzent össze.

Már esteledett és egyedül volt.

- Ej, de bolondokat álmodtam össze-vissza, - mormolta.

Azután a homlokára csapott, hamarosan lámpát gyújtott és elkezdett irni, irni, irni, amíg mindaz a fülében csengett, amit különös vendége mesélt neki.

Egy volt csendbiztos meséje.

Jöjjön, üljön ide mellém, erre a lócára; innen láthatjuk az egész násznépet, de kivált az én drága fiamat, akinek a boldogsága engem is olyan igazán boldoggá tesz. Ugy-e, gyönyörű az a menyecske? Mintha csak boldogult feleségemet látnám újra, azon a napon, amelyen megesküdtünk. Hála istennek, most a fiamon van a sor; higgye el, nagyon régóta nem volt már ilyen örömem. Valóságos gyermekké tesz a boldogság, érzem, hogy megnyílik a szívem; el kell, hogy mondjam a történetét ennek az én mai örömömnek.

*

Javakorbeli férfi voltam már, amikor meggyült a bajom Siratóval. A legveszedelmesebb kapcabetyár volt ez az ember, aki ebben a mi dombos-völgyes megyénkben valaha termett.

Tudja, mi az a kapcabetyár? Ezt is hadd mondjam meg, mert nagy különbség van ám a gazemberek kategóriájában; a mi praxisunkban nem mindegy az, hogy melyik fajta szegénylegény követte el ugyanazt a bűnt.

A kapcabetyár minden betyár közt a leghitványabb fajta, de azért még se kicsinyeljük, mert alkalomadtán csak olyan galibákat okozhat, mint a legigazibb rabló. A nagyszabásu rablót el se tudjuk képzelni egy kis regényesség, egy kis lovagiasság nélkül, ami azért van, mert majd mindegyiknek a történetében akad valami véletlen csapás, valami sors átka, ami a bűnös életre kényszerítette; de a kapcabetyár, az már a természeténél fogva rossz, annak a vérében van a gonosz; az nemcsak a keskeny ösvényről szédül bele az örvénybe, hanem a széles országról is készakarva belecsatangol az árokba, mert ott pizok van s abban fetrengeni neki jól esik.

Azonkívül a kapcabetyár többnyire gyáva is. Messziről kerüli a fegyveres erőt s ahol bátor emberre talál, ott hamar meghátrál. Gyilkosságra nem könnyen vetemedik ugyan, de ha belekóstolt, akkor olyanná válik, mint az emberevő tigris: folyvást szomjas az embervérre.

Ilyenféle volt ez a Sirató Sándor.

Senki sem akadt, aki valaha jót tudott volna mondani róla; a falujában léha, rest embernek ösmerték azelőtt is, hogy ráadta a fejét a betyárelésre. Akkor történt, amikor a felesége meghalt. Az asszony csak tartotta benne valahogy a becsületet; nem engedte, hogy egészen elzülljön; mondják, meg is verte, amikor úgy hozták neki haza részegen; de a hitvány fráter eltűrte azt is, mert elég jó dolga volt a szorgalmas, munkás asszony mellett.

Hanem a felesége halála után nem volt már egy falat kenyér se a háznál; nem volt, aki egy pár garassal megkönyörüljön a korhelyen, a korcsmárosnak meg volt esze, hogy egy korty pálinkát se adjon hitelbe ilyen embernek.

Sirató egyszer csak eltűnt, de vele tűnt a plébános két szép vasderes csikaja is. A lókötésen kezdte s mindjárt agyonütötte a betyártisztességet azzal, hogy a faluja papját károsította meg. Egy hétre rá zivataros éjjel felgyújtotta a korcsmát, bosszúból, hogy a korcsmáros nem állott be hitelezőjének. Azt még csak eltűrték volna a jámbor parasztok, hogy a papjoknak kárt okozott, majd visszaimádkozza azt a plébános ur; de hogy a korcsmázók örömét jó időre tönkre tette, azt meg nem bocsátották neki. Most már az egész falu halálos ellensége lett. A haragos parasztok fellármázták a környéket, a tanyákat, a szomszéd falvakat, s mindenütt szent fogadást tettek egymás közt, hogy egy darab kenyeret se adnak ezentul Sirátónak.

Ennek a bojkottálásnak az lett az eredménye, hogy a betyár harmadnapra agyonverte az öreg Gruber Mártont, aki egymagában lakott faluszéli viskójában. Egy szekér dinnyét adott el szegény aznap, kapott érte vagy két forint huszonöt krajcárt, ezért a csekély pénzért kellett meghálnia.

Most már fele se volt tréfa a dolognak. Most már rá kellett irni Siratót is arra a fekete lisztára, ahol az akasztófát várandósak nevei voltak. Eddig - egyéb fontos dolgom közt - nem igen törődtem vele, de a rablógyilkos kézrekerítését nem bízhattam csupán a pandurjaimra. Már csak azért sem, mert amint mondtam, egy embervért szagolt tigrisről volt szó. Elejét kellett venni annak, hogy ez a sátánfia belenőjjön borzasztó mestersége gyakorlatába.

Magam mellé vettem Pék Farkast, meg Fürdők Samut, a két legkipróbáltabb panduromat s elkezdtek kutatni a környéket.

Én is elég tagbaszakadt vagyok, de a két pandurom mellett csak amolyan kis legény voltam. Akármelyikünk bátran magára vállalhatott valami közepes betyárt, én hát e szerint csináltam meg a haditervetem.

Ezt a magában barangoló betyárt nem volt könnyű olyan nagy földön kézrekeríteni; pedig kezdett már rám melegedni a dolog, mert nem mult egy hét sem, hogy vagy egy vásárost, vagy egy árendás zsidót félig-meddig meg ne nyuzott volna.

Péket meg Fürdőköt elküldtem kopónak, magam meg kiálltam lesre a Bujdosó-erdőhöz. Ezen a vidéken legkevesebb hírét lehetett hallani Siratónak, itt nem panaszkodott senki, hogy kárt tett volna neki a betyár. Ez pedig én előttem azt jelentette, hogy éppen itt van ő valahol ide-haza s ennél fogva nem akarja a pandurokat magára uszítani.

De hol lehet az az «otthon»?

A Bujdosó-erdő csupa zeg-zug; széles, mély völgyek, nádistavak a sűrűségben; két vagy három sziget is van a tavak közt, azon biz' egy gyékénysátorban hónapokig el lehet valaki, amíg a huzó vadkacsán kívül egyéb eleven lényt is megpillanthat. De oda azután nem is talál más, csak aki az élete kockáztatásával kereste meg az utat, amelyen zsombikról-zsombikra haladva bekerülhet.

Valami őszbozót verte ki az egész erdőt, amelyben alig lehetett előre haladni. Az utakat nem igen törte szekér, mindenütt neki ereszkedett a vad páfrány, sok helyütt embermagasra nőtt a gaz, az ösvényeken lépést is nehéz volt a járás.

Én nem tudtam itt más emberlakást, mint a vén Karvalyét, aki husz év óta volt már kerülője az erdei mocsaraknak. A vén Karvaly kipróbált ember volt, az ugyan se szállást, se elemőzsiát nem adott betyárnak, de soha.

Hanem azért tudott tán valamit a mi jó madarunkról.

Föltettem magamban, hogy kifaggatom egy kicsit, amíg a két pandur elkezdi szorongatni a fenevadat, amelynek félig-meddig nyomára akadtak.

Ezt nem volt szabad elszeleskedni. Ha így megyek neki az erdőnek, csendbiztos uniformisban, lóháton: még a vörösbegy is árulómmá válik, a szajkó messzire kísér, a lovam megzörgeti az avart, egyre tüsszög a sok szunyogtól. Akár csak kidoboltatnám Siratónak, hogy merre ne mutassa magát.

Ott hagytam hát lovat, uniformist, annál az árendás zsidónál, akinek a mult héten valósággal szijat hasított a hátából. Ez, tudtam, nem árul el, de még szerzett is pompás juhászbojtár ruhát, cifra szűr, széles kalapot, kamós botot. A bőrtüszöm az ing alá került, abba voltak dugva a töltött pisztolyok.

Alig pirkadt, már utban voltam. Jó szokás, hogy nem viselek szakállt, így a hosszú, kifent bajszommal nagyon jól beillettem juhásznak. Tudtam is magamat hogy viselni, senki se gondolta, hogy nem afféle szegődményes vagyok.

A Bujdosóban még egészen sötét volt, amikor elkeveredtem a fák közé. Szándékosan kerültem a mocsarak felé, hátha valami jelre akadnék? Éjszaka esett, a vadak nyoma mindenütt látszott, ahol kopár volt a föld; s egy helyen mintha erős csizmasarok mélyedését vettem volna észre.

Nyilván Karvaly járt itt az éjjel. Lekerültem a nyárfák felé, bizonyosra vettem, hogy most otthon találok a viskójában.

Ugy elbujt a viskó a fák között, mintha nagy meztelenségét rejtegette volna szemérmesen. A paticsfalat régóta nem meszelték, a nádfedelet megborzosolta a vihar, az ablakok alja papirossal volt beragasztva. Napraforgó kóróból csinálták valaha a kerítését, mindenütt olyan rés volt rajta, hogy se ember, se állat nem szorult ott kapunyitásra.

A kutnál egy asszonyszemély mosott, mellette egy kis gyermek tapickolt meztelen lábacskaival a pocsolyában.

Ez ujság volt nekem. Hisz Karvaly özvegy; remete életet élt eddig. Vagy tán a leánya került haza, akit valami botlás miatt évekkal ezelőtt elkergetett?... Mikor majdnem egészen melléjük értem a puha gyepen, megszólaltam:

- Adj' isten jó reggelt! Itthon van-e az öreg kerülő?

Az asszony (csinos jószág volt) megrezzent.

- Az isten csudájába, mit ijesztgeti az embert? - szólt riadozva.

De nyomban összeszedte magát s bosszusan förmedt rám: «itthon hát, mit akar kend vele?»

- Ejnye, rózsám, de nem illik ez a vasvillanézés ahhoz a ragyogó szemedhez! Hát az öccse volnék, eljöttem meglátogatni.

Egyszerre kiderült a menyecske arca.

- Jaj! tán maga az, Józsi?... mindig emlegeti Sándor is, hogy már idekészl, de én úgy tudtam, hogy nem juhász maga, hanem csikós!... Jaj, de meg fog örülni szegény. Erigy csak, Sándorka, mondd meg apádnak, hogy nem kell félni...

Az ökölnyi gyerek, - lehetett talán öt esztendő, - futott befelé, mint az ürge.

Egy pillanatig elbámultam. Mit jelent ez a beszéd: nem kell félni?... Kicsoda ez a Sándor?...

- Kié ez a poronty? - kérdeztem hirtelen az asszonyt.

Fülig pirult s szemlesütve mondta: - hát... a mienk; - az enyém, meg azé... 'szen tudja már, aki miatt elkergetett egyszer az édes apám.

Nem volt több időm kérdezősködni, mert az ajtóban megjelent Karvaly. Elsápadt s elordította magát: jó reggelt kívánok, *csendbiztos ur!* - Az ő karvaly-szemét nem tudtam megcsalni, rám ismert, amint megpillantott.

De most már én is tisztában voltam a magam dolgával. Kitaláltam, hogy miért kiabál úgy a vén cinkos; bizonyos, hogy odabent olyan valaki van, akinek jó azt tudni, hogy csendbiztos járkal a közelben.

Nem is feleltem, csak neki mentem az öregnek, félredobtam az ajtóból s beugrottam a házba, hogy ne legyen ideje a rejtőző bicskásnak fegyverhez nyulni.

Abban a percben ugrott ki Sirató Sándor az alacsony ablakon; alig hogy kifért rajta. De azért a gyermekét is magával rántotta s ölbe kapva, elkezdett vele futni a sűrűség felé. A nagy ijedtség, vagy a fia iránt érzett nagy szeretet tette, hogy nem a fegyvere után nyult, hanem a kölykét mentette, mint a vadállat szokta.

Most már mindent tudtam. Hát Sirató volt az, aki a vén Karvaly leányát évekkal azelőtt elcsábította. A felesége halála után, a betyáréletben, most összekerült vele.

Ledobtam a szűrt s én is kiugrottam az ablakon. A betyár jól megelőzött, sietnem kellett, mert ha a szálerdőből bejut a csaltiba, akkor elvesztem a nyomát: nedves fűvön nem okoz zajt a futás.

Az egyik pisztolyt kirántottam a tüzőből, úgy kergettem Sirató Sándort. Annak nehéz volt a holtra rémült gyermek, láttam, hogy utól fogom érni. Mikor vagy harminc lépésre beértem, rákiáltottam:

- Add meg magadat, Sándor, vagy lelőlek!

Ki lehetett fáradva, megállt az első szóra s nekem fordult. Akkor láttam, hogy az ő kezében is pisztoly van. De mintha nem akarta volna hasznát venni, letartotta a csövét a földre.

- Álljon meg, csendbiztos úr! - szólt olyan hangon, amely parancsolásnak is beillett volna.

Tudtam, hogy alkudozni akar, megállottam, de a pisztolyomat nekiszögeztem a fejének.

- Először dobd el a fegyveredet, majd aztán beszélgetünk, ha éppen akarod.

- Tudom, hogy csendbiztos ur ugyse mer löni, hisz megölhetné ezt a kis gyermeket. Hallgasson meg, kérem alássan.

Jól számított a betyár; istenkisértés lett volna elsütnöm a pisztolyt. Egy kicsit csillapodott a haragom, látva, hogy milyen alázatos.

- Mit akarsz, fiam? beszélj bátran.

A betyár reszketett. Alig állt a lábán. Valami nagy indulat kinozhatta.

- Megadom magamat, egy feltétel alatt, - mondta nehéz sóhajtással.

- Feltétele válogatja. Nem leszek hozzád olyan kegyetlen, mint te voltál az öreg Gruberhez.

A betyár elkomorodott.

- Megadom magamat, ha megesküszik rá, hogy gondját viseli ennek az én árva kis fiamnak. Vagy itt nyomban agyonlövöm őt is, magamat is! - kiáltotta elszántan.

Megcsókolta a fiut, aki félénken kapaszkodott a nyakába, s aggódva nézett rám.

Nem is tudom, mért lágyultam el annyira, de éreztem, hogy könny jön a szemembe. A betyár észrevette megindulásomat s a gyermeket magasra tartotta.

- Esküdjék meg, tekintetes uram.

- Elég lehet az adott szavam is, Sándor. Apja leszek a kis fiadnak, megfogadom.

A betyár földhöz csapta a pisztolyát s roskadozó lépésekkel jött hozzám. Letette a gyermeket a földre s odatartotta a két kezét, hogy verjem bilincsbe.

A statárium nagyon hamar elvégezte vele a többi.

Nézze, micsoda derék ember lett abból a kis betyárporontyból, az én fogadott fiamból, akinek most tartjuk itt a lakodalmát!

Szemet szemért.

Kalán Frigyes udvari tanácsos ur ő méltósága, az «X. Y. bank részvénytársaság» vezérigazgatója, a legújabb tőzsdehírek olvasásába volt merülve, amikor az inasa egy névjegyet hozott be neki. A méltóságos ur hanyag tekintetet vetett a névjegyre, de a következő percben felugrott s alig leplezett hévvel mondta az inasnak:

- Eressze be!

Jelentéktelen külsejű férfi lépett a szobába. Első tekintetre ügynök-félének látszott, de ennek ellene szólott épen nem alázatos modora. Sötét szemüveget viselt, ami az arcát meglehetősen egykedvűvé tette, minthogy a szeme kifejezését így nem lehetett látni.

Kalán eléje sietett.

- Nos, kedves Weiner? Mit hozott?

A szemüveges ember halk hangon felelte:

- Ahogy vesszük; - úgy lehet, mindent.

A bankigazgató szemmel láthatólag izgult.

- Nagyszerű, - mondta. - Maga remek ember.

S székkal kínálta meg a vendégét.

*

Körülbelül nyolc nappal ezelőtt, Kalán ő méltósága, valahova menet, a lépcsőn találkozott Vér Elekkel, a bankja főpénztárosával.

Mindketten meghökkenve néztek egymásra, s úgy igyekeztek tovább, - az egyik fel, a másik le, - hogy alig mondtak ennyit: jó estét.

Az a ház, ahol ez történt, palotaszerű kis egyemeletes épület volt, melynek alig volt néhány lakója. - A földszinten, a kaputól két oldalt, két jobb helyzetű hivatalnokcsalád lakott; - az emeleten is csak két lakás volt; de ezek közül az egyik ez idő szerint üresen állott, a másikban pedig *valaki* lakott...

Kénytelenek vagyunk megmondani, hogy Kalán ő méltóságát ehhez a valakihez gyöngéd kötelék fűzte.

Ámbár szép és még elég fiatal asszony volt a felesége: azért mégis tartott magának valakit, akihez - változatosság okáért - eljárogatott.

Amikor a főpénztárosát meglátta a lépcsőn, szinte elszédült. - Mialatt zavartan ment feljebb, belenyilalt a bensejébe ez a kérdés: hogy kerül ide ez az ember?

Annyira elfoglalta a találgatás, hogy nem is csöngetett mindjárt, amikor felért. Az ajtó előtt ácsorgott vagy tíz percig, s ezalatt maga elé idézte képzeletében Vér Eleket, akivel eddig édeskeveset törődött s mindössze azt jegyezte meg róla, hogy formás, csinos, jó megjelenésű fiatal ember. - Ahogy most rágondolt, egyszerre kinyílt a szeme és azt mondta magában: «Az én főpénztárosom nyilván kalandhős; egész lénye erre vall; és ki tudja, nem csal-e meg vele a kedvesem?»

Mire becsöngetett, már összeszedte magát. Ámbár egy pillanatra se ment ki a fejéből ez a gyanus találkozás, hallgatott róla. A szeretője se kérdezte tőle, hogy vajjon találkozott-e a lépcsőn egy csinos gavallérral.

Az olyan telivér üzletember, aminő Kalán volt, az önuralmat művészetté szereti fejleszteni, s ördögének kellett volna lenni, aki kitalált volna valamit abból, amire a vezérigazgató azalatt gondolt, amíg balkézről való párjánál időzött. Hanem másnap már korán reggel magához kérte Weinert, a fő- és székváros leghíresebb magádetektívját, akivel jó sokáig tárgyalt.

Amikor elváltak, így szólt hozzá:

- Tehát rekapituláljuk a dolgot, kedves barátom. Tudni szeretném, mit keresett Vér ur *abban* a házban. Ha pedig a gyanum alapos volna, akkor bizonyíték is kell. Tudni akarom továbbá egyáltalában, hogyan él ez az ember, és mit költ... Egy pillanatra megállott és kissé naivul tette hozzá: «Mindezt persze a - *bank* érdekében. Az itt a vélemény, hogy ez a fiatal ember nagyobb lábon él, semmint abban a helyzetben szolidul teheti, amit a bank biztosít neki», fejezte be, fölösleges bőbeszédűséggel.

Weiner meghajtotta magát és elment.

Ennek egy hete mult. S azóta a detektív nem mutatkozott. «Mihelyt eredményt hozhatok, itt leszek» - mondta volt.

És most - ime, itt van.

*

Kalán nem közönséges kíváncsiságot eláruló arccal ismételte: «Nos kedves Weiner?»

A detektív egy papírlapot vett ki az oldalzsebéből s a bankigazgató elé tette:

- Ime, a jegyzéke annak, hogy hol és mit költött Vér ur egy hét alatt.

Kalán egy szempillantással a végösszeget kereste: «Mi az ördög? ez sok!»

- Elég! - mondta Weiner közönyösen.

Ennek arányában az év ötvenkét hetén át éppen *mégegyszer* annyit kellene kiadnia, mint a fizetése.

Weiner szófukar ember volt s hallgatott. Elvégre ő nem volt védőügyvéd! Mért magyarázta volna, - hogy ez csak *egy* hétről szól s éppen nem következés, hogy a többi ötvenegy így telik.

- Eszerint Vér valahogyan visszaél állásával, - jegyezte meg a bankigazgató.

A detektív csöndesen rázta a fejét. «Erre nincs bizonyíték», mondta.

Kalánt annyira elfoglalta az «ügynek» ez a része, hogy az első pillanatokban csak egy gondolat uralkodott rajta: «Vér sikkasztó!» A titkos rendőr megjegyzése megingatta nézetét, de fel-szabadította az ügy másik része iránt az érdeklődését.

- Tehát miért volt Vér akkor *abban* a házban? - kérdezte.

Weiner egykedvűen felelt: «Hogy önt megfigyelje.»

- Mit mond?!

Ez a felkiáltás ijedt elképedéssel tört ki a bankigazgatóból.

A detektív folytatta: «Valaki kíváncsi volt rá, hogy mikor szokta ön meglátogatni azt a kisassz...»

- Kicsoda? - vágott közbe Kalán, mintha meg akarta volna akadályozni, hogy Weiner az egész szót kimondja.

A titkos rendőr megigazitotta a szemüvegét.

- Egy hölgy.

Kalánnak nyitva maradt a szája. «Egy hölgy!» visszhangozta.

- Aki erre a szolgálatra bizalmasan kérte meg Vér urat, - egészítette ki a detektív.

- De hát ki az a hölgy? - hűledezett Kalán.

A detektív vállat vont. «Ezt - még nem tudom» mondta vontatott hanghordozással, ami fel-tűnhetett volna a vezérigazgatónak, ha nem zavarodott volna meg annyira.

- Szabad önnek tanácsot adnom, uram? - kérdezte Weiner, amint a bankigazgató izgulását látta.

- S mi volna az?

- Számoljon le velem, s aztán semmivel se törődjék többet.

Kalán úgy nézet Weinerre, mintha ez lebegett volna a nyelvén: «Megbolondult?» A detektív maga is érezte, hogy valami magyarázattal tartozik. Minden szót megrágva folytatta:

- Lássá méltóságod, így a legkisebb kellemetlensége sincs s nem is lesz; - én mondom. Ha pedig tovább megy: csak fölösleges izgalmakat okoz magának.

- S azt hiszi, - tört ki Kalán, - hogy ennyit tudva, nyugodt maradhatok? Vér ott járt;... de hátha nem csupán azért, amit ön mond? Mi biztosít engem, hogy nemcsak *kint* ólálkodott?

Weiner magában mondta: «Lám-lám, mennyire féltékeny.» Fennhangon pedig így szólott: «A kisasszony szobaleánya néhány nap óta - jól van velem. Tőle tudom, hogy Vér ur sohase tette be hozzájuk a lábát.»

Kalán megkönnyebbült. «Akkor nem bánom, ejtsük el ezt a kérdést. De itt van még a tulságos költekezés. Még ma teljes pénztárvizsgálatot rögtönzök. Meg kell győződnöm, mert ez a jegyzék fölöttébb gyanus...»

Weiner vállat vont. «Amint tetszik, uram; de én az ön helyében nem sietnék olyan tulságosan. Inkább huszonnégy órai haladékot adnék s a főpénztárost valahogy még értesiteném is.»

- Igazán nem értem, - hebegte Kalán. - Az ember azt hihetné...

- Hogy a bűntárs beszél belőlem, ugy-e, aki a cinkosát menteni szeretné, - vágott közbe Weiner.

A bankigazgató hallgatása ékesszólóan bizonyította, hogy a detektív fején találta a szöveget. De aztán mégis így szólt Kalán: «Legalább adjon valami elfogadható magyarázatot; hisz' amit ön ajánl, az nemcsak indokolatlan, hanem veszélyes is a bankra.»

Weiner újra megbillentette az egyik vállát.

- Én megmondtam a magamét, a többi a méltóságod dolga. Mindössze egy vallomást tehetek. Tudja meg uram, hogy a családomnak egy régi, eddig még le nem rótt hálája fejében adtam tanácsot önnek. Boldogult édes apja valamikor nagy bajból rántott ki bennünket, s most erre gondoltam, amikor a hivatásom keretén kívül nemcsak ügyességgel és furfanggal, hanem jóindulattal is foglalkoztam az ön ügyével.

Kalán elgondolkodott.

- Hm; - ez kétségkívül magyarázat. S elvégre is mi érdeke lehetne, hogy előlem az igazat elrejtse?

- Semmi, igazán semmi. Szavamat adom önnek, - mondta a detektív oly hévvel, ami tőle ugyancsak szokatlan volt.

- Éppen semmit se tegyek?

- Ha hisz nekem, akkor még a kisujját se mozditja tovább ebben a dologban.

Kalán majdnem érzelmesen sóhajtott fel: «Legyen, szót fogadok.»

Azzal átadott Weinernek egy borítékot, amelyben a honorárium volt.

*

Hanem amikor a detektív kitette a lábát, első gondolja volt, hogy a pénztárhoz siessen.

Mialatt odaért, ilyeneket motyogott magában: «Megcsálnak, kijátszanak. Ez a detektív is ellenem van. Ez valamennyi közt a legnagyobb gazember. Bizonyos, hogy egy huron pendül Vérral. S az is bizonyos, hogy Vér szeretője a szeretőmnak. Bolondná tesznek mindannyian. Az egész hölgyhistória azzal a rám leséssel, csak mese, hogy félrevezessenek. No, majd teszek róla. Majd megoldom magam a gordiusi csomót. Mindenekelőtt Vérek töröm a nyakát. Akármi legyenek, ha ez az ember nem lopja a bankot.»

Megállott a főpénztáros előtt és a kulcsokat kérte.

Vér Elek először elpirult, azután elhalványodott. Ámbár egyetlen megjegyzésre se lett volna joga, zavartan mondta: «Ilyen későn?»

Kalán úgy állott előtte, mint a sujtó igazság s ismételte: «A kulcsokat kérem.»

Vér összeszorította a fogát s ráncolt homlokkal engedelmeskedett.

A vezérigazgató mohón nyitott ki mindent s a legnagyobb részletességgel fogott hozzá a vizsgálathoz.

Sokáig tartott. De amikor befejezte, nem hitt a szemének.

A pénztárból egy krajcár sem hiányzott.

Annyira lehetetlennek találta ezt, hogy mégegyszer összeszámolt mindent. Az eredmény ugyanaz volt. Sőt a Wertheim-szekrény zugában még egy kis tekercset is felfedezett, amiben szintén értékek lehettek.

Amikor oda nyult: Vér hevesen fogta meg a kezét.

- Bocsánat, méltóságos uram, a pénz megvan, ahhoz a csomaghoz tehát semmi köze a banknak.

Ha szelid alázatossággal mond valami ilyet, Kalán valószínűleg igazat adott volna neki. De most a ficsurt látta benne, s a kissé merészebb hang felbőszítette.

- Ami a bank pénztárában van, az a banké. S mindenesetre jogom van meggyőződni, mi az.

Mielőtt Vér megakadályozhatta volna, felszakította a csomagot. Vagy két tucat levél hullott ki belőle.

Amint az írást meglátta, elsápadt. A saját felesége kezevonására ismert.

Csak egy sort olvasott el, de az éppen a megszólítás volt. Nagyon bizalmas megszólítás. De nem ő hozzá.

Villámként nyilalt át az agyán, hogy mit tanácsolt neki a detektív. A nagy lelkiizgalmak közt levő emberek hihetetlenül gyors gondolkozásával képzelte el, hogy ime, csakugyan Don Juan ez a Vér. Ki tudja, milyen fenegyerek is amellet, akinek a pisztolya vagy a kardja elé kerülni nem volna tanácsos.

Nagylelkűen meggondolta magát, összemarkolta a csomag tartalmát s odanyújtotta Vérnek.

- Fogja, - szólott, - így is látom, hogy ezek nem értékek. Meg se nézem. Hanem tessék megjegyezni, hogy az efélék nem a bank pénztárába valók.

Visszaadta a kulcsokat és elment.

Utközben végérvényesen megállapította, ami még homályban volt előtte. «Az a hölgy, aki rám lesetett, nyilván a feleségem.»

Amire még gondolhatott volna, azt erővel verte ki a fejéből.

És mihelyt tehetette, sietett abba az egyemeletes kis palotába.

Hadi-csel.

A huszár-század a napos síkságról bekerült végre a fásorba, ahol majdnem két kilométernyi utvonalon menetelhetett pompás árnyékban. A kapitány *pihenj*-t vezényelt, lova kantárszárát eleresztette s nyugodtan kezdett sodorni egy cigarettát.

A huszárok, - megannyi remek, fürge legény, - kényelmesebben ültek lovukon. Némelyik a pajtásával évődött; sokan levették a csákójokat a megtörölték izzadt homlokukat. A nyárvégi melegben felségesen esett a fiuknak a vén topolyfák lombja közül feléjük lengedező szellő.

Kondory kapitány ur épen az első illatos füstöket szűrte át az orrán, amikor robogás támadt mögötte. Kandó hadnagy rugtatott előre a század végéről s amint a kapitány mellé ért, szalutált.

- Százados ur, jelentem alássan, kérésem volna.

Kondory csöndes, szükszavu ember volt. Olyan álmodozófajta, aki egy cigaretta füstjének a kavargásába átszellemülten tudott belemerülni. A katonái szerették, mert csak a végső kényszer birta rá, hogy néha büntessen. A gyakorlatokról azt tartotta, hogy az mind csak játék. Kimélni kell a katonát, arra az esetre, ha igazán baj támad, amikor gondolkodás nélkül kell meghalni tudni. Szeliden fordult Kandóhoz:

- Mi kell fiam?

- Százados ur, kérlek alássan, küldj ki engem kémszemlére Bacsánfalva felé, - mondta a kis hadnagy, - és amint a parancsnoka fürkészve ránézett, elpirult.

Kondorynak a szája szögletén finom mosoly játszadozott. - Mit akarsz te ott kikémlelni? Hisz' már tudjuk, hogy azt a községet egy zászlóalj ellenséges gyalogság szállotta meg. Azért kanyarodtunk le a Mákmajor alá, hogy észrevétlenül csuszhashassunk el mellettük.

A hadnagy küzdött magával, hogy kimondja-e, ami a szívéen volt, de a kapitány megelőzte:

- Tudod mit, fiam, nem is akarom az okodat hallani. Ugy lehet, hogy akkor nem tehetném meg, amire kérsz. Hanem isten neki, végy magad mellé egy altisztet meg két huszárt s csinálj valamit, a minek értelme legyen. Én a fásor végén letérek a századdal a suri erdő felé, a mögött etetek, ott utólrhatsz. Hanem azt mondom, bolondot ne tégy, mert az ezredes nem érti a tréfát. Ha elfogadod magadat, vége a tisztü becsületednek.

Kandó hadnagy szemében a hála sugara villant meg. Amikor negyedmagával nekiindult a bacsáni domboknak, a százados utána nézett.

- Szegény kölyök - dörmögte, - hadd teljen kedved. A te helyedben más se volna okosabb.

A cigarettáját tovább szitta s közben elgondolta, micsoda bolond öröm lesz az, ha a bacsánfalvi kis leány ilyen váratlanul látja viszont a vőlegényét.

*

Kandó hadnagy megsarkantyuzta a lovát, úgy haladt fel a dombon, amelynek a tetején ligetes legelő terült, a sárgapataki rétig. A sekélyvizű patak a völgyben surrant tova, meglehetősen mély meder fenekén. A liget aljában kezdődött a rét; a széles mezőség, amely a réttel egybefolyt, vagy háromszáz lépésnyi vonalon a legcsekélyebb fedezetet se kínálta.

A kis «kémcsapat» a liget hajlatos területén, egyik fától a másikig, buja szederbokrok mellett lopódzva, haladt a nyílt völgyig. Ott Kandó hirtelen visszarántotta a kantárt, mire a lova mereven állott meg.

- Terringettét, - mormolta a hadnagy, - majd hogy bele nem rohantunk a veszedelembé. Jőjjön csak, tizedes, mit lát a patak partján, a fűzfák alatt?

- Hadnagy urnak álásan jelentem, gyalogos katonákat látok, - felelt kisvártatva a tizedes.

- Ha mi a réten átlovagolunk, szent, hogy észrevesznek; pedig amott vannak már a bacsánfalvi szőlők s azon túl a falu. Oda be *kell* jutnunk. Az ördögbe is...

Ezt kissé türelmetlenül mondta a hadnagy s tanácstalanul nézett körül.

Mögötte, egy ritkán járt csapáson, parasztszekér közeledett. Nagy, vendégoldalas szekér, amelyről most rakodhattak le, mert üres volt s négy fáradt ló huzta.

A hadnagy arcza felvidult. Embereivel eléje lovagolt a szekérnek. Állj! - szólt rá a kocsisra, aki megrökönyödve engedelmeskedett.

- Vesd le hamar a mellényedet; ne félj, csak kölcsön veszem. Itt van valami a használatáért. (Pénzt adott a szájtátva bámuló kocsisnak.) Beke tizedes, vetkezzék le hamar, vegye fel ezt a mellényt. Ihol a kalap is (lekapta a kocsis kalapját s a tizedes fejére nyomta). Fiuk, le a nyereggel; egy-kettő! Minden nyerget ide, a szekérbe; a lovakat kantáron a saroglyához kell kötni. Tizedes, maga szórén üli a lovát, s az enyémet vezeti.

Két perc alatt minden megvolt. A huszárok a hadnagy urral együtt a vendégoldalas szekér fenekén hasaltak, ott volt a négy nyereg is. Két ló a saroglya mögött állt. A tizedes ingegatyára vetkezve, parasztdolmányban, kalappal a fején, biztatta a kocsist, hogyha mukkan, kettéhasítja.

A holtra rémült kocsis titokban keresztet vetett, úgy indult meg, parancsszóra.

A kémcsapat léptetve haladt át a nyílt térségen, vagy ötszáz lépésnyire a réten elszórt ellenségtől. Az ellenséges gyalogság közönyösen nézte messziről, hogy a patak hidján hogy czammog át az üres szekér, amely mellett egy parasztleány valami jóvérű csikót fincoltat.

De alig ért a szekér a szőlődomb alá, ahol el volt rejtve a réten ácsorgó katonák elől, megállott. A huszárok nyergeltek, a tizedes visszaadta a kocsis holmiját s felvette a maga ruháját. A hadnagy ráivalt a kocsisra: - Te most lefordulsz a hármashatárbeli csárda felé s ott iszol, amíg delet nem harangoznak. Ha mukkanni mersz, meghalsz. Nesze még egy bankó!

A kocsis ijedten csuklott egyet s a lova közé vágott. Még azt se merte mondani: «gyi!»

A huszárok nem voltak restek, ügetve surrantak el a kertek alatt; a hadnagy ur vezetésével megkerülték a falut s egy hirtelen kanyarodóval berobogtak a faluvégi uriház udvarára.

Ott, az udvaron, a rózsafák mellől egy fiatal leány látta meg őket először.

- Jaj istenem! - kiáltotta s elejtette a sok szép rózsát, amit addig szedett. Szaladt a hadnagy elé, aki már lepattant a lováról. - Szent Isten Sándor! Sándorka!... Hogy kerül most ide?

Még a hangja is remegett, nemcsak a szíve.

(A szőlő felől dobpergés hallatszott. A dombon át rövidített uton jöttek haza a rétről a katonák.)

- Mindent elmondok, Mariska, szívem, csak előbb bujtass el mindnyájunkat. Látni akartalak, hacsak egy perczre is. Az életünkkel játszunk!...

- Jézus Mária!

- Nono! menyországom!... Ne ijedj meg. Iszen csak manőver az egész. De ha elfognak, csufot vallok ám, szentem.

- Hamar, oda... oda a pajtába! hátul, a félszer mögött. Az most üres, ott senkinek sincs mit keresnie, - sugta a kis leány.

Ő maga szaladt előre, úgy mutatta, hova, merre menjenek a fiuk. Azok el is tűntek mindjárt a hüs pajtában. Még a hadnagy urnak is ott kellett meghuzódnia, amíg a hazatérő gyalogság el nem vonul a ház előtt.

- Itt maradjon Sándor; meg ne moccanjon, lelkem. Nekem muszáj egy kicsit felmennem. Majd megmondom azután, hogy miért.

Kiszabadította a kezét a kis hadnagyéból s mint aki már is megkésett, szaladt vissza a rózsafák tájékára.

Éppen akkorra ért a ház elé a gyalogszázad. A kapitány recsegő hangon kiáltotta:

- Század! állj! Pihenj!

Lovasított kapitány volt. Száraz, fekete ember, kiborotvált állal, szuró szemmel. Leszállott a lováról s a kantárt odadobta egy bakának. Kacsázó lépéssel, mint aki a sok lovaglásban elfáradt, döcögött a kis leány felé.

- Jó reggelt kisasszonyka, - mondta a legkedvesebb hangján.

- Jó reggelt kapitány ur. Minek köszönhetjük a szerencsét ilyen szokatlan időben?

A kapitány mosolygott.

- Csakugyan szokatlan. Ámbár ha tőlem függne...

Elhallgatott, talán mert látta, hogy vérpirossá válik a leányka. Ezt a pirulást kedvező jelnek vette.

- Ó Mariska kisasszony! - nyögte elfojtott bugással.

A leány összeszedte magát:

- Minek köszönhetjük a szerencsét? - ismételte most már hideg udvariassággal.

A kapitány kijózanodott: - *Ennek!* - mondta hirtelen s felemelte a tábori látcsövét.

- Nem értem! - csudálkozott a leány.

- Majd mindjárt megérti. Itt kémek rejtőznek. Huszárok. A szőlőhegyről láttam, amint ide befordultak.

- Jézus Mária!

- Tehát megvallja?

- Én semmit se vallok meg kapitány ur.

- Akkor majd megkeressük őket.

- Szent isten! csak nem okoz nekünk kellemetlenséget?

A kapitány hangja megint olvadozóvá vált:

- Magának nem! soha! az bizonyos!

- Akkor hát kérem, szépen kérem...

- Azt akarja, hogy a kémeket elszalasszam?

- Kapitány ur! Édes kapitány ur!...

- Mariska kisasszony! ha így szól hozzám, akár főbe is lövetem magamat. De ki az a huszártiszt? - kérdezte gyanakodva.

A leány egy másodperczig hallgatott, azután hevesen mondta: a bátyám! a testvérem! - És összetette a kezét.

A kapitány megcsóválta a fejét.

- Könnyelmű ember, - mondta. - Nagyon könnyelmű. Ha most elfogom, megszégyenül. Belekerül a minősítvényi táblázatába, hogy nem elég ügyes, megbízhatatlan...

- Kapitány ur! édes kapitány ur!

- Kisasszony! az ördög vigyen el engem, ha elfogom a bátyját, - lelkenedett a kapitány. - De mondja, szavára mondja: csakugyan a bátyja?

A leány nagy szemet meresztett. Szinte sértődve mondta: - de furcsa! ki lehetne más? persze, hogy az!

- Kisasszony, én most elviszem innen a századot a ház mögé, a gesztenyefák alá. Pihenőt adok a legénységnek. De tíz percz múlva visszajövök. Addig ölelje meg a bátyját s aztán kergesse el, de gyorsan. Tíz perczig várok. Tovább lehetetlen.

A leány megszorította a kapitány kezét. Attól hangyák kezdtek mászkálni a savanyu ember szívéen. Futott a századhoz.

- Vigyázz! - Század! hátra arrcz!!! - In-dulj!

Ropp - ropp - ropp - dübörgött a század, amint elvonult a gesztenyefák elé.

Nemsokára ezután gyors vágatás zaját lehetett hallani, mint amikor a huszárok a «rajta-rajta» teljes rohamával indulnak neki, hogy keresztül gázoljanak a világon.

A tíz percz elteltével a gyalogos század megint megjelent a kapu előtt.

A kapitány lelkenedve sietett a leánykához.

- Nos, kisasszonykám? De most már csak érdeklem valamit? Megvallhatom önnek, hogy...

- Kapitány ur, előbb én tartozom önnek egy vallomással, vágott közbe ijedten a leány. Megcsaltam önt.

- Engem? Ugyan mivel?

- Az a huszártiszt nem a bátyám volt, hanem a - vőlegényem.

A kapitány olyat rőffent, mint a meglepett vadkan. Dühében kékülve-zöldülve meredt a kis leányra s kisvártatva ingerülten mondta:

- Tehát ilyen az ön «szava»? Gratulálok ehhez a tulajdonságához a - vőlegényének.

A leány bátran emelte fel a fejét; büszkén, nyugodtan, vidáman és határozottan mondta: Ó, azt a szót, amit *őneki* adok, soha nem szegem meg!

A kapitány szárazon szalutált, megfordult s feszesen ment a század elé. Ott felpattant a gebéjére. Rögtön rá ismét lehetett hallani recsegő hangját:

- Század! in-dulj!

Ropp - ropp - ropp - dübörgött a század, amint közönyösen, gépiesen, ütemre tova vonult.

A méltóságos urnál.

A méltóságos ur gyors mozdulattal tolta közelebb a székét a vendégéhez, s finom, gondozott kezét kinyújtotta feléje, mintha magához akarná vonni. Eközben hirtelen mást gondolt. Felállott és az ablakhoz sietett, amelynek a redőnyét leeresztette, úgy hogy egyszerre eltűnt a szobából a nagy világosság. - Félhomály támadt helyette, amelybe még az utcai élet zsivaja is mintha kevésbé tudna behatolni.

Azután megfordult és lábujjhegyen ment volna a helyére; de megint csak nyugtalanította valami. - Az ajtó felé indult s idegesen szólt ki rajta, mialatt alig nyitotta ki annyira, hogy a kívül levők az orrát megláthatták:

- Ma már senkit sem fogadok; ne háborgassanak.

Ezzel visszakapta a fejét s úgy tette be az ajtót, hogy egyszersmind a kulcsot is ráfordította a zárba.

Meggyorsult lélekzettel foglalta el végül a székét és most már nekibátorodva nyult újból az asszony keze után.

Mialatt mindez megtörtént, a fiatal nő lelkén az indulatok egész zuhataga rohant keresztül.

Majdnem egy órája volt már itt, a méltóságos urnál, akihez az ura ügyében jött. Amikor belépett, el volt készülve rá, hogy kissé mereven és hidegen fogadják, mint mindenkit, aki kér. Magában ismételte a jól betanult rövid mondókát, amivel ügyét a magas pártfogó elé akarta terjeszteni, s ugyancsak tele volt szorongással, amiatt, hogy hátha nem jól tudja majd a leckéjét. Pedig könnyen meglehet, hogy rövid lesz az ideje; - a szavába vágnak; immel-ámmal felületesen végeznek vele; tessék-lássék módon hallgatják meg; egyszóval össze kell majd szedni magát, hogy kihasználhassa a pillanatokat, amikor «a menyország nyitva van». Ha az igazi percet elmulasztja: vége. Magára vethet ügyetlenkedő késedelméért.

Igy gondolta.

De nem így történt.

A szigorú és tekintélyes ur helyett, akitől kissé tartott, egy ámbár nem fiatal, de még fiatalos gavallérral találta magát szemközt, aki leplezetlen érdeklődéssel ment eléje s úgy rajta feledte a szemét, hogy azzal rögtön vége is volta félelmességének!...

Az asszonyka nekibátorodott. Szorongása, amit a hivatalos falak okoztak, ebben a finom illatokkal telt levegőben elmult. - Sehogysem tudta a nagyon is udvarias emberben a «méltóságot» látni, akinek a jóakarától nagy dolgok fügnek. Szinte bizalmasan mondta: jó napot!

Amikor a saját hangjának a zenéjét hallotta a csendes, előkelően butorozott szobában, mégis összerezzen. Elpirult és bemutatta magát:

- Batlayné vagyok...

A méltóságos ur mély meghajlással mutatott neki helyet.

*

Majdnem egy órája ennek. Az az óra a szószoros értelmében elröpült. Az egész idő alatt semmi se látszott a «méltóságos» urból, s a komoly hivatal olyanná vált, mintha zsurszoba volna, ahonnan a többiek mindnyájan elmentek s csak egy utolsó csevegő pár maradt még együtt, amely mindjobban érti egymást.

Ekkor a «méltóságos» ur leeresztette az alkalmatlan redőnyt és kiadta a mai nap lezárására szóló utasítást.

Mindössze néhány másodperc telhetett ezalatt, de a fiatal asszonynak ez is elég volt most, hogy különös hangulatában, amiről aligha tudott volna pontosan számot adni, végiggondolja az előzményeket, amik eddig a pillanatig hozták.

Távolról se lehetett volna lelkipurdalásnak nevezni, ami végigborzongott rajta, mégis arra készítette benső ösztöne, hogy hamarjában nézzen meg még egyszer egy lelki szempillantással *mindent* és úgy hallgasson az utolsó hangra, amely ezzel kapcsolatosan szól majd hozzá a szíve fenekéről.

Az ura tetőtől-talpig nyárspolgár volt, minden magasabbrendű képesség nélkül; hivatalnok, aki elvégezte ugyan a dolgát, de azontul aztán egy garas ára érték sem volt benne.

Hogy mért ment hozzá? Azt az istenek tudják. Valószínűleg azért, hogy minél előbb a maga asszonya legyen, mert szörnyen megunta már a szűkös családi viszonyok korlátait.

Modora s «fellépése» kitűnő volt; sokkal többre se igen tanították. Az urára várt egy kis örökség, ami a hivatalnoki gyöngye fizetést a megélhetés alapjává kerekithette. Nohát férjhez ment a reménységekre, punktum.

És azóta várták együtt az örökséget is, az előléptetést is. Mind türelmetlenebbül várták. Az asszony már nem titkolta türelmetlenségét. Az ember, amikor erről volt szó, csak hümmögött és még gyorsabban szivta a pipáját.

Ráncolta a homlokát, de nem haragosan, hanem gondolkodva. Valamin töprenkedett, s amikor egyszer megint nyugtalanabb volt a menyecske, elszántan mondotta:

- Szivem, én tudnék valami módot, ami biztossá tenné az előlépést. Néhány száz koronát jelentene ez is és egyelőre a semminél jobb volna.

Az asszony érdeklődve fordult feléje s biztatta: hadd halljuk.

- Szivem, tapasztalt ember vagyok és sok mindent láttam életemben. A szemem előtt lett Mokány bácsi is irodafőnök. A felesége kijárta neki. Ügyes asszony, nagyon ügyes asszony...

Elhallgatott, mert az asszony arcán egy eddig ösmeretlen, szinte odafagyott vonást vett észre, amely csak lassan engedett ki.

- Talán nem vagy velem egy véleményen, szivem? - kérdezte bizonytalan hanghordozással.

Az asszony nem felelt mindjárt. Ki tudja, merre kalandozott a gondolata. Ki tudná, mi volt az, amire tünődése közben vállat vont. Az ura észrevette ezt a mozdulatot s lelkesen biztatta: Ugy, ugy, szivecském; - nincs abban semmi sem; - szemesnek a világ, vaknak az alamizsna. Élelmesnek kell lennünk mai napság. Én azt mondanám, hogyha te a kezedbe vennéd ezt a dolgot, menne.

- Azt hiszed? - kérdezte az asszony vontatott, halk hangon, amiből csak a született négylábu nem érezhette ki a rejtett gunyt.

- Biztositlak, - feltétlenül biztositlak, szivem. Sokat gondolkodtam már erről s tudod, nekem nagy tapasztalatom van. Ha te a méltóságos urat felkeresnéd;... ha okosan beszélnél vele egyszer;... szóval, ha *élelmesek* lennénk...

Az asszony fagyosan kérdezte: aztán te nem bánnád?... kicsoda-micsoda az a te «méltóságosod?»

Az ember reménykedve ragadta meg a felesége kezét:

- Olyan ember, akiről mondják, hogy asszonykérésre sokat megtesz. Én pedig jól tudom, hogy te okos nő vagy; - tudsz te bánni az emberekkel; - mesés modorod van teneked! Hogy tudsz te fellépni... Egyetlen szavaddal meghódítanád; mindent megtenne neked.

- És nem lesz abból baj? kérdezte az asszony, s olyan valami volt a hangjában, mint amikor a falu harangját félreverik.

Az ember mosolygott; büszke volt arra, hogy lám: *érti*.

- Hát iszen persze; más nővel ki tudja? De te okos vagy szivem. Te tuljársz az eszén. A vén bolond rendesen mogorva és adja a főnököt. Lehet, hogy az első pillanatban téged is kimérten fogad. - De te, ahogy ösmerlek, az ujjadra csavarod. - Aztán majd itthon elmondasz mindent: és nevetünk rajta - szivem! hehe!

*

Mindezt végigélte az asszony ezekben a furcsa pillanatokban és látta képzeletében az ura ostoba arcát; - hallotta biztatását.

A méltóságos ur éppen visszaült melléje és elszánt mozdulattal ragadta meg a kezét.

Minthogy nem vonta vissza: lehajolt hozzá s elkezdte csókolni, azokkal a csókokkal, amelyek mindegyike egy-egy égő kérdés.

Az asszony a szabadon levő kezébe rejtette az arcát, de a másikat, azt a bűnösét, amely az égő kérdésekre valahogy felelt, nem vonta vissza.

A kigyóbüvölő.

A Biscaya-cirkusznak még soha sem volt olyan hallatlanul sikerült szezonzja, mint a mult évtized utolsó őszen.

Az emberek valósággal megbolondultak és minden pénzüket odavitték. Aki tizszer látta a csudálatos előadást, az tizenegyedszer is odavágyott, s aki huszszor fizette le a belépő díjat, az huszonegyedszer is belenyult a zsebébe, hogy az ördög oltárára tegye obulusát.

Mert igazán az ördög avatkozott a dologba, hogy a közönség, az örökké józan és mérsékletes közönség, ennyire elvesztette a fejét.

Meg kell adni, hogy a Biscaya-cirkusz elsőrangú efféle intézmény volt. Az újvilágban még a híres Barnum se tudott annak idején fölébe kerekedni. Mert Biscaya, a spanyol származású igazgató, csodálatos tehetséggel szervezte társulatát. Ha a világ végén ma feltűnt valami neki való nevezetesség, arról ő holnap már tudott, s holnapután el is ment a szerződötési ajánlat az illető «csuda» címére.

Abban az időben, amelyről szó van, mesés dolgokat lehetett látni a cirkuszában.

Mindenekelőtt ott volt *Kean Willy*, aki egyvégben háromszázszor szokott megfordulni a nyujtón, még pedig oly gyorsasággal, hogy az is elszédült, aki nézte.

Azután ő nála produkálta magát *Ramon*, az Újvilág első állatszelidítője, aki a legképtelenebb örülségekre vetemedett. Olyanokat csinált, hogy a közönség szemeláttára bement az előadás alatt egy olyan ketrecbe, amelyikben egy tökéletesen vad, Afrikából csak egy pár nappal előbb érkezett oroszlán bömbölt. A rendőrség, amely Amerikában nem alkalmatlankodik annyit a tilalmával, mint nálunk, erre az előadásra kirendelte a hatósági orvosokat, hogy mikor Ramont az oroszlán széttepi, a tömeges ájulásban résztvevő gyöngé idegzetű polgárok rögtön kellő orvosi kezelés alá jussanak.

Bijou, a szép kis Bijou, akinek egyszer szörnyű fatális kalandja volt egy szerelmes jongleurrel, (a féltékeny késdobáló elhibbantotta a célt s Bijouba vágta a törét), gyönyörű mutatványokat produkált egy vágató lovon, s a fiatalságot a szószoros értelmében a cirkuszhoz büvölte.

Samiel Pluto, a nebraskai bűvész, a közönség előtt lenyelt egy structójást s két perc múlva kihuzta a torkából a gyomrában kikelt fiatal strucot.

A szünetek alatt *Krametzvogel* ur, a világ legjobb bohóca ugrálta keresztül a jövő-menő embereket s mellesleg hatvanhat állat nyelvén bőgött, ugatott, kukorikolt, rőfögött, nyertett, bégetett, csipegett, fütyült, nyávogott, károgott, zümmögött, gágogott, ordított, hápogott, visitott, amíg a publikum maga is meg nem vadult s izgatottan nem követelte a maga számára *Semiramist*, a kigyóbüvölő tündért s *Abdallahot* az ő szerencsen szolgáját, aki a kigyók üvegládáit gördítette elő, amikor arra került a sor.

Semiramis nélkül hiába sorolnók fel a többi ötven művészt, aki mind elsőrangú nagyság vala a maga szakmájában. Semiramis nélkül nem ért volna a Biscaya Pedro cirkusza egy hajtófát sem a közönség szemében. Hiába! a nép a legigazibb s az egyetlen szuverén. Ami a népek tetszik, az nagyra nő; amit a nép lehurrog, az eltörpül és semmivé válik. Ha a közönség felkap és divatba hoz valakit, attól azt is eltűri, hogy akár az ő szuverén nyakára tegye a lábát, ha neki úgy tetszik.

A közönség kegyes volt *Mirandola* kisasszonyhoz, a magasiskola mesteréhez; jóindulattal nézte *Castellit*, aki egy szem piros cseresznyét lőtt ki a felesége még pirosabb ajka közül;

barátságos volt a *Sing-Hiu-Tong-Cse-Yehum* kínai erőművész-csoport iránt, sőt tudott tapsolni *Bobroffnak*, Sergej Bobroffnak, a karmesternek is; de követelni csak Semiramist követelte. Semiramisnak «játszania» kellett minden este, különben nem volt husz ember sem a cirkuszban.

Nehéz lenne egész bizonyossággal megmondani, hogy a mutatványával, vagy a maga különösségével hódította-e meg a világot.

Nem volt valami rendkívüli szépség; akár Bijou, akár Mirandola könnyebben nyerhetett volna első díjat valami szépségversenyen. De ígézet volt benne: a mozdulatában, a nézésében, misztikus lényében. Mikor az ő száma következett s a cirkusz villámlámpái elsötétültek, hogy a görögtűz derengő fénye annál jobban hasson: az egész közönség visszafojtotta a lélekzetét.

Remekül tudta rendezni a dolgát, hogy nagy hatást keltsen.

Kagylószománcos, szorosan a testéhez simuló pikkelyderékban és tricotban jött ki s fellépett egy széles erős üveglapra, amely alatt zöld üveghengeren zuhatag omlott le. A vizes moraja és locsogása; a levegőben látszó koromfekete haju, villogó testű nőalak; a kék-zöld ibolya-vörös és narancssárga diskkrét görögtűz; a háttérből közeledő fekete rabszolga, amint a nagy üvegmedencét hozta a sikos testű szörnyetegekkel: kimondhatatlanul hatott a közönségre. Egy hangot se lehetett hallani ilyenkor; megnémult mindenki és csupa szemfűllé változott.

A zenekar indiai kigyóbüvölő dalokat játszott, halkán, zümmögve, szinte el-elhalva.

A vasölelésű pithonok; a ravasz, rettenetes csörgőkigyók s a braziliai anakonda csöndesen emelgették a fejüket s egyre sziszegtek, mialatt a szolgaszemélyzet némán és gyorsan vonta fölájuk a vékony, de széttephetetlen sodronyhálót, amely őket és urnőjüket elválasztotta a világtól.

Az emberek reszkettek, amikor az egyik «pithon reticulata», ez a dühös csuszóbarom, urnője parancsára agyonszorított egy szegény kecskét.

Ilyenkor a zene elhallgatott. Semiramis a medence sodronya fölé hajolt s halkán dudolt valami bűbajos dalt, amit gitárpengetéssel kísért. Aközben pedig hallani lehetett a kecske csontjainak a ropogását.

A másik üvegmedencében ezalatt mozdulatlanul feküdt az anakonda. Ez a harmincláb hosszú szörnyeteg egyáltalában nem volt olyan vad, mint a jóval kisebb pithon.

Az volt a mutatvány fénypontja, amikor Semiramis előbb a kecskeölő pithon társát, azután az anakondát fonta a saját teste köré s úgy állt a közönség előtt, hogy a sikos, utálatos hullőgyűrűkből csupán két hófehér karja, meg sápadt bánatos arca látszott ki, mintha valami vértanu haldoklását utánozta volna.

A közönség őrjöngött s nem tudott betelni ezzel a látvánnyal. Ha Semiramis a manegebe vonult, az igazgató mindig odarohant s összecsókolta a kezét, azután karonfogva kísérte be öltözőjébe, s ki sem jött onnan, amíg a bűbajos egyiptomi szirén elegáns utcai ruhában, vele együtt újra meg újra meg nem jelent.

Nincs az effélében semmi; a cirkusz még egy fokkal tán szabadabb és kevésbé finnyás, mint a - színház.

Előadás után a jelesebb «artisták» együtt vacsoráztak, s ha Semiramis is megtisztelte őket, el voltak ragadtatva. Ilyenkor Pedro Biscaya sem szokott hiányozni, már pedig az igazgató részvétele mindenkor legalább is egy tucat üveg pezsgőt jelentett.

Ez az ember határozottan tudta, hogy mily módon biztosíthatja a maga számára alkalmazottjai szeretetét.

Egyetlenegy volt köztök, aki a pezsgők ellenére se nagyon huzott hozzá, de az se mutatta, nem árulta el ellenszenvét.

A szegény kis Sergius Bobroff.

Ez a jóra való, bágyadt emberke, aki, - mint operaszerző, - kudarcot vallott s elkeseredésében beállt cirkuszi karmesternek.

Tele ábránddal s elérhetetlen vágygyal, kimondhatatlanul gyöngéden tudott érezni. De hol vegyen magának érdemes oltárképet ebben a tarkaságban, ahol a nők a férfiak ölében ültek s mindenki tegezte egymást?

Még Semiramisban is elég indiskréciót fedezett fel, pedig a többihez képest igazi szent volt ez az asszony.

Egygyel se kötött tulságos barátságot, senki se mondhatott róla olyan rosszat, amiben bizonyos volt. De - de - én istenem, mégis csak volt valaki, aki sokkal több szabadságot vehetett magának vele szemben, mint akármelyik az artisták közül.

De-Sade, a marseillei birkózó, aki a társaság legszebb, de egyszersmind legkorhelyebb tagja volt, szemébe mondta az igazgatónak, amikor Semiramist pezsgőztette:

- Sennor, ha egyszer ráuntak egymásra, testálja nekem azt a kigyók-anyját.

Biscaya Pedro úgy ütötte pofon erre a szóra az akrobatát, hogy annak mentén kiesett egy pár zápfoga.

Valami dús gazdag angol egy milliót adott volna azért a látványért, ami erre a pofonra következett.

Az akrobata neki ment az igazgatónak s földhöz akarta vágni. Csak akkor tűnt ki, hogy micso-da legény ez a spanyol. Torkon ragadta a birkózót s olyan szabályosan vágta néhányszor gyomron, hogy Kean Willy, aki tökéletesen értette a boxolás nemes művészetét, ordítva brávózott.

De-Sade utoljára is nyöszörögve adta meg magát s bocsánatot kért. Biscaya kezét fogott vele, mintha semmi se történt volna.

De azért senkit sem győzött meg arról, hogy közte és Semiramis közt csupán ártatlan barátság van. Hisz az ember nem igen pofozkodik akrobatákkal olyan asszony miatt, akihez semmi köze sincsen.

Ebbe a gyanúsított nőbe tökéletesen belebolondult a szegény karmester.

Szombaton este, amikor az előadásnak vége volt, megint erről folyt a beszéd. A kis Bobroff félénken hallgatta, hogyan emlegetik a tagok a kigyóbüvölőt az igazgatóval együtt. Vad gyűlölet volt a szemében és kimondhatatlanul eltorzította arcát a titkolt düh. Könyezett s kirohant, hogy az artisták észre ne vegyék féltékenységét, mert a világból is kiüldözték volna csufolódásukkal.

Eszeveszetteként futkosta be a vendéglő kertjét s ime, amikor a platánokhoz ért, kedveskedő hang szólította meg:

- Nini, a karmester! Talán sennor Biscayat keresi? Az igazgató ur éppen most rendelt finom vacsorát a separéban.

Bobroff megtorpant, mint a spanyol bika, amelyik a toreadort érzi.

- Csakugyan, Walter, *őket* keresem.

A német főpincér bizalmasan mosolygott:

- *Őket*, hehe! igenis, hehe! Numero 12. De talán most... hehe, éppen most ne zavarná a sennort, lieber Herr Bobroff!

Az apró orosz már eltűnt. Rohant a numero 12-höz. A főpincér vállat vont: majd kidobják, hogyha alkalmatlankodik.

A Nr. 12 kint volt egészen a nyitott folyosó végén. Ott ilyenkor már az ördög se járt. Pedro Biscaya azt hitte tán, hogy csak a pincér jön; amikor a tipegő lépések neszét hallotta, még az ajtót se tette be egészen. A nyíláson át jól látta Bobroff, hogy Semiramis ugyanabban a kagylópikkelyes csudaöltözőkben, amivel a kigyókat bolondítja, ott ül az igazgató mellett s éppen oda nyújtja neki a - száját.

Be akart rohanni, fel akart kapni egy kést, hogy leszurja mindkettőt; de még elég jókor eszébe jutott a De-Sade története. Hisz' ez az ember egy ökölcsapással nyomorékká ütné.

Szaladt onnan, mintha kísértet üldözte volna.

Kirohant az éjszakába, isten tudja, hajnalig hol bolyongott. Amikor előkerült, alig ismertek rá a szolgák, úgy megvénült, úgy megöszült. Pedig olyan szép hosszú szőke haja volt azelőtt.

Csak a lovászok voltak ébren, azok tisztogatták, vakarták az értékes állatokat.

Bobroff azt mondta nekik, hogy beteg, nem tudott aludni az éjjel. Egy korty italt, egy korty szeszt kért tőlök. Nem volt nekik. A cirkuszban szigorúan tiltva van a korhelykedés. Kint ihatott mindenki, amennyi belé fért, de a cirkusz épületében egy kortyot sem. Aki részegen járt-kelt a bódében, azt megbüntette az igazgató.

- Hacsak Abdallah-nak nincs, - mondotta Smith, a főlovász, - mert annak minden szabad. Azt mondják, hogy a kigyók üvegmedencéit nem lehet felgyújtani.

Bobroff szenvedő arccal ment be a szerencsen kigyóór fülkéjébe.

*

Másnap egész nap feküdt a szegény kis karmester.

Az igazgató kétszer is tudakozódott utána, mert a nagy diszeloádást nehéz lett volna megtartani gyakorlott karmester nélkül.

Ugy vették ki este az ágyból s óvatosan vitték fel egy karosszékekben a zenekar emelvényére. Ott is egyre lelte a hideg a jámbort.

Soha ennyire meg nem telt a cirkusz.

Még a bejáráshoz is székeket kellett tenni, ami ugyan szabályellenes volt, de mikor azokat a székeket egy alderman családja foglalta el.

Az igazgató ma korábban akart vacsorálni, hát korábbra tette a Semiramis számát. Legalább azok, akik csak az ő kedvéért jöttek, majd elmennek a szünet alatt s nem lesz oly szörnyű a tolongás.

Kean Willy-nek érdekes száma volt De-Sade-dal.

Mészároslegénynek öltözött s jelentkezett, hogy ő odavágja a műbirkózót. A közönség szívesen vette, hogy a marseillei jól földhöz teremté a pseudo-mészároost.

Valahára Semiramis következett az óriáskigyókkal, meg a viperákkal.

A zenekar rákezdte azt az egyhangu, vontatott mélabús dallamot, amit az indus kigyóbüvölők dudolnak s amire Semiramis tanította meg a kis Bobroffot.

A magikus fénykörben úgy tűnt fel a kigyószelidítő asszony, mintha csak a levegőben járna. A vizesés zuhogva habzott lába alatt.

Tikkasztó meleg volt odakint. Ugy látszott, vihar készül. A cirkusz füledt levegőjét megmegrázták az erős mennydörgések.

A kigyók szokatlanul nyugtalanok voltak, mind ki szeretett volna mászni a medencéjéből. Bizonyosan a viharos idő tette.

Az áldozatra szánt kecske ijedten mekegett a medencék közelében; Abdallah alig birta tartani, úgy rugdalózott szegény, amikor a sziszegő förtelmességeket észrevette.

Az egész cirkusz izgatott volt, kivéve Semiramist.

Előbb elvégezte a dolgát a mérges kigyókkal; egy szemüveges kigyóval, amelyet Keletindiából hozott, megmaratott egy pár házinyulat, azok két perc múlva hült tetemek voltak. Azután ugyanarra a kigyóra ráfujt, halálos dermedtségbe ejtette s végigfektette a karján. A kigyó nem bántotta.

Iszonyu volt azt nézni.

Azután óvatosan beletette a vergődő kecskét a pithon reticulata medencéjébe. A bestia vak dühvel dobta rá magát a remegő állatra s egy pillanat alatt körütekergődött a derekán. A zenekar elhallgatott s Semiramis rákezdte bűbájos haláldalát. A cirkuszban sokan hallották, hogyan ropognak, törnek a kecske csontjai a kigyó ölelése alatt.

Valóságos fergeteg zugott már odakint.

A görögtűz tarka fényébe bele-belenyilalt egy erős villámlás, amit nyomban égzengés kísért. Semiramist bosszantotta, hogy épen az ő előadása alatt van ilyen kéretlen láрма és sietett befejezni produkcióját. (Meglehet, hogy ő is szeretett volna már vacsorálni; hisz nagyon várhatta Pedro Biscaya, az igazgató.)

Felugrott az üveglapjára, ahol legjobban ráesett a görögtűz fénye s intett Abdallahnak, hogy adja oda neki a két nagy kigyót, előbb az anakondát, azután a másik pithont, amelyik nem szorít.

A harmincláb hosszú szörnyeteg lassan fonta körül a szépséges tündér testét, bokájától kezdve felfelé a derekáig. Azután csuf lapos fejét odanyugtatta az asszony szívére, mintha azt akarta volna hallgatni: dobog-e?

A publikum visszafojtott lélekzettel nézte.

Semiramis intett s Abdallah hozta neki a másik óriás kigyót, a pithont, amelyik az anakonda fölött szokta körülgyűrűzni s aztán a fejét rátette fehér vállára. Akkor nem látszott más az asszonyból, csak az arca, az a szenvedő Magdolna-arc.

Mikor a pithon megkezdte munkáját, a zenekar egyszerre abbahagyta az egyhangu indusdalt s egy pár hárfa meg egy fuvóhangszer rázendítette azt a másik csudálatos áriát, amit Semiramis maga szokott dudolni a *gyilkos* pithonnak.

A szövegét nem mondta senki sem, de azért úgy rémlett mindenkinek, hogy hallja:

«Kigyóm! kigyóm! szorítsd csak, szoríts a derekát!
Bráhma, az ősszellem megbecsül érte.
Te, meg az upaszfa kérge
Hozzátok az életre a legbiztosabb halált!»

Mintha még a csontok ropogását is lehetne hallani!

A szép Semiramis arca nem sápadt most, hanem lilaszín. Valami rettentő katasztrófa történhetik a zöld üveghenger vizesése fölött.

Abdallah rémulten ordít s nekiugrik a kigyókkal övezett összeroskadozó bálványnak, hogy támogassa. Azután vadul ragadja meg a pithon nyakát s lemarja, letépi a csunya hullót az asszonyáról.

Ramon, az állatszelistító éles törét rántja ki övéből, azzal siet a szerecsen segélyére; az egész cirkusz kétségbeesve zug, kiabál, kérdez, riadozik. A zenekar elhallgat, de azért Sergius Bobroff veri tovább is vezénylőpálcájával a taktust és sápadtan mereszti szemét a tomboló tömegre.

*

Mi történt?

Semmi se történt, csak hogy Abdallah, a megvesztegetett szerecsen, a fojtogatásra betanított pithont vette ki a szokott jeladásra a medencéből.

Az óriás kigyó megölte a szép Semiramist s egy roppantással agyonszorította.

Bobroff Sergiust, a bűn értelmi szerzőjét, nem büntethette meg a bíróság; a boldogtalan az örültek házában kapott örök lakást.

Az öreg kasztellánus.

Az öreg kasztellánus átvette a méltóságos gróf ur parancsait, azután mély meghajtással menni készült. De a gróf hirtelen visszaintette:

- Megálljon csak, Dombi.

Magas, egyenes alak volt a gróf, mint a cédrus. Tipikus arisztokrata, abból a fajtából, amely annyira hajlandó elfeledni, hogy a grófi koronát is kapnia kellett valamelyik ősenek. Amióta a pecsétgyűrűjébe kilencágu korona van vésve (pedig a gyűrű az első őseről maradt rá s remek antik darab), azóta annyi idő telt el, hogy rég elévült a néhai polgárság a családban; - annak már nyoma sincs. A család ott kezdődik, annál a grófősnél.

Ez a késői unoka is annyit élt már, hogy más földi halandó meggörnyedt volna tőle. Ez birta. Könnyű lehetett neki az élet, - mindössze, hogy meglehetősen beléőszült, de egyébiránt csupa üdeség volt és csupa erő. Talán még egy szál haja sem hiányzott s a tisztjei meg a cselédsége mindig úgy néztek rá, mint a pátriárkára. Csak az öreg kasztellánus volt vele körülbelül egyidős; de ő is csak úgy birt előtte megállni, nagyon alázatosan, sőt tán még a többinél is alázatosabban. Mert úgy, mint ő, - már mint a kasztellánus, - senki se csudálkozhatott azon az elpusztíthatatlan szervezeten. Még a hangja is, mintha harangkondulás lett volna, amint rászólt: «Megálljon csak, Dombi.»

Az, hogy harmadik személyben szólította, hivatalos komolyságot jelentett; mert ha *csak úgy* beszélgetett vele a «méltóságos gróf ur», akkor néha tegezte. A régi szép emlékeknek, az egész elmúlt hosszú életnek a hatása volt ez. A paraszton kívül, akit jóformán embernek se nézett, csak őt, az öreg bajtársat szólította ilyen bizalmasan. S ebben mindig roppant nagy megtisztelés volt. Az öreg bácsi annak is vette s olyankor egész napra felvidult, boldog volt.

Most nem ez a bizalmas hang járta. Az öreg ember feszesen állott s várta, hogy mi következik még.

- Az éjjel álmatlan voltam, - mondta a gróf, - alkalmasint nagyon befütöttek; beszélni kell az inasokkal... aztán (egy ujság volt a kezében, abba szórakozottan bele-belenézett; valami megkaphatta az érdeklődését, mert nem folytatta mindjárt; azalatt a kasztellánus bácsi csak állott, mint a szobor).

A gróf gyors mozdulattal fordult hozzá:

- Amint végigmentem a szobámon, hogy a szomszédszoba ajtaját kinyissam, egy pillantást vettem a parkra az ablakból; holdvilág volt s a havas platánfák alatt egy embert láttam. Az idevalók közül lehetett valaki, mert különben az örök s a kutyák elbántak volna vele; de akárki volt, nem szeretem, hogy nekem össze-vissza járák a parkot.

A kasztellánus meghajolt. Bátortalanul mondotta:

- Talán a solymár lesett nyestre; mérgezett falatokat tesz ki s olyankor maga ügyel, nehogy háziállat vetődjék arra.

- Jó, jó, - csak ezentul senki se mászkáljon ott.

Ebben a «senki se mászkáljon»-ban benne volt, hogy még az *Atyauristen se*. Az is fogadjon szót és: - nincs tovább.

A kasztellánus ösmerte már a különféle hangsúlyt s tudta, hogy ez most az utolsó szó volt.

*

Amikor kijutott a folyosóra, fellélekzett.

Ugy érezte, hogy mázsás kő esett le, nem is a válláról, hanem a szivéről.

Hiába szokhatta volna meg ötven esztendő során ezt a három emberre való energiát: nem bírta el, ha a méltóságos gróf ur keményebb hangon beszélt. Akkor még az ódon kastély tornyocskái is mintha valamennyien meg-megrezdültek volna.

Első dolga volt, hogy lesiessen a kertbe és tájékozódjék: ki is járhatott a nagy platánok alatt. Mert a solymárt csak találomra említette, hogy mondjon valamit. Igaz, megtette néha, hogy éjjel kint bókászott; de hogy egyszer hazugságon kapta, azóta nem mindent hisz el neki. A solymár fiatalember s néha csak reggel vetődik haza valahonnan, de olyankor eszéágában sincsen holmi nyest.

Az öreg bácsi lement a kertbe, ámbár tulajdonképpen maga se nagyon tudta: miért. Mindenekelőtt a helyszínén akart lenni s ezt nem sokkal több logikával cselekedte, mint amikor az ember az összetört holmit siet összeilleszteni, hogy ugyan milyen is volt, amíg baja nem volt.

Végigcsoszogott a folyosón, lebotorkált a lépcsőn s a verandára vezető ajtón kilépett a szabadba.

A park ott volt előtte, ragyogó fehéren. A kastély előtt lévő térséget tenyérnyi magasságban puha, szűz hó fődte; a fákra hószalagok feküdtek, ahol a hó meg birt maradni.

Szép téli kép volt s az öreg kasztellánus, aki ezt annyiszor láthatta életében, megint csak lelkesen gyönyörködött benne. A kastély mellett, vagy tiz ölnyi szélességben huzódott a kör-sétány s csak azontul következtek a fák. Azok a bizonyos nagy platánfák, egy sorban, mintha óriási testőrök lettek volna. Mögöttük terült a bokros, félig vad park, amelynek épen az volt a különös szépsége, hogy nem gondozták agyon; egy kicsit olyannak is meghagyták, amilyennek az Isten teremtette. Ezzel lehetségessé tették, hogy állandóan megszálljon benne mindenféle vad szárnyas; tavasztól kezdve tele volt örvösgalambbal, gerlicével, rigóval, fülemilével s amikor a költözők és vándorok elmentek, akkor is ott volt még benne a sok fácán, amely esténként a platánokra is felgalyazott, úgy megszokta az ember közellétét.

Dombi bácsi letipegett a hóra s keresett rajta valamit. Annak a nyomát, aki az éjjel itt járt. Eszébe jutott, hogy abból sokat, vagy talán mindent is megtudhat s akkor nem kell sok beszédnek esnie, el lehet kerülni, hogy az egész pusztá tudjon a dologról.

Figyelmesen nézelődött s nemsokára fölfedezte, amit keresett. Messziről is látszottak a lyukak a hóban: - a lépések nyomai. Dombi odament s jól szemügyre vette a nyomvonalakat.

Arca meghökkenést árult el, a szeme kitágult, úgy bámult le a hóra. Kisvártatva csendesen, lassan, mintha azt leste volna, nem figyelik-e: körülnézett. Senki sem volt a parkban, csak ő meg - azok a nyomok.

Az öreg ember a fejét csóválta s ment lassan, nyomról-nyomra. Amíg csak el nem jutott addig a bizonyos platánig.

A méltóságos gróf ur tudniillik egy platánról beszélt, amely alatt valaki ácsorgott az éjjel.

A kasztellánus itten megállott.

Megint figyelt, szemlélődött; sokáig gondolkozott.

A szeme most ijedten tapadt a platán derekára; - jobban odanézett; ráncolt homlokkal igyekezett minél élesebben mereszteni a tekintetét. Azután megint csak lassan, hogy még ha figyelné is valaki, ne találhassa ki, mit csinál: felemelte a szemét s végigvizsgálta a vastag, erős fát.

Még egy fokkal nagyobb bámulást árult el az arca. Szinte belepirult, amint a fáról hirtelen az átellenben levő kastély felé dobta a tekintetét.

Ott, az emeleten, a kis komtesz lakosztálya volt.

A kis Angélának a fészke volt ott, a méltóságos gróf ur búbajos unokájáé, aki most töltötte be a tizenhatodik évét s gyönyörűbb nyilással virágzott, mint a májusi gyöngyvirág.

A kasztellánus valósággal reszketett; levette a sapkáját s megtörülgette izzadó homlokát.

Egyre csóváltgatta a fejét, azután igen óvatosan és nagy körültekintéssel kezdett hozzá, hogy eltüntessen a világról egyet-mást, amire, hogy itt legyen, szerinte semmi szükség se volt.

Először is szürke szőrszálakat szedett le a nagy fa derekáról, amelyek valami darócbekecsről maradhattak le s úgy tapadtak oda, mintha a fára kuszó ragadozó állat hagyogatta volna el maga után. Ameddig a kezével elérte ezeket a «nyomokat»: megsemmisítette. Feljebb - sajnos - sehogy sem juthatott. Addig a kétfelé nyúló ágig, amely emeletmagasságban vált szét egymástól s amelyről a hó mindenütt le volt verve, már csak a szemével szállhatott. Legjobban szeretne volna lefűrészeltetni azt az istentelen ágot, vagy akár magát az egész fát is. De ami megtörtént, azt ezzel sem tehetne volna meg nem történtté; s különben is, hogy merte volna.

Mégegyszer meggyőződött a számítása helyességéről, jól kivonalozta szemmértékkel az irányt, ami a levegőben a kétszárú ágtól a kastély emeletére, épen a kis komtesz ablakához nyult át.

Hümmögött.

Gyors elhatározással indult visszafelé s az éjjeli nyomokat (csinos, keskeny csizmatalpnyomok voltak), egytől-egyig agyontiporta. Beléjök lépett. Rájok testelt. A saját szélestalpu botosával eltüntetett mindent.

Amikor a munkáját elvégezte, visszatért a kastélyba s szigorú ábrázattal indult neki a nagy épület egyik oldalszárnyának, ahol az irodahelyiségek voltak.

Éppen szemközt jött rá a méltóságos gróf ur, aki már kereste.

- Te Dombi, hallod-e, - mondotta jókedvűen, - táviratot kaptam az ügyvédeimtől, hogy a katángos-rét pörét megnyertük. Nem adnám egy vak lóért, tudod-e? Fogass be; a vasutra megyek, felszaladok Pestre, de holnap estére megint itthon leszek. Aztán, ennek örömeire, kérj valamit, hamar. Most mindent megteszek.

Az öreg kasztellánusnak felragyogott az arca.

- Méltóságos gróf ur, ha szabad esedeznem...

- Ki vele, ne töprengj!

- Az unokámat, azt a kis őrnököt szeretném *más* gazdaságban tudni. Itt, köztünk, agyondédelgetjük, sose lesz belőle férfi-ember.

- Csak ennyi? No ezt akár még ma.

S visszament az irodába, hogy kiadja a parancsot, amitől a kis őrnök majd lefordult a székről.

Az öreg kasztellánus pedig a kezét dörzsölgette.

Szerelemből.

Azon a napon két szenzációról beszéltek a városban. Még az orosz-török háboru eseményei iránt való érdeklődést is csökkenteni bírta ez a két ugynevezett szenzáció.

Az egyik az volt, hogy Dalia Lujzát, a hirhedt szédelgőt, aki esztendők hosszú során át tartotta bolonddá nemcsak az embereket, hanem a hatóságokat is, végre izgalmas és fordulatokban gazdag végtárgyalás után elítélték. Több esztendei börtönt kapott s akik a körülményeket ismerték, bizonyosra vették, hogy a védő felebbezése semmi különös haszonnal sem járhat; az egész fáradság nem egyéb, mint közönséges ügyvédi kötelesség.

A másik ennél jóval szomorubb izgalomban egy fiatal ügyvéd öngyilkossága által részesült a közönség. Várhegyi Dénes, aki alig négy-öt éve, hogy irodát nyitott és ezalatt a rövid idő alatt máris a legjobb hírnévnek örvendő ügyvédek sorába tudott emelkedni, agyonlőtte magát, anélkül, hogy bárki még legtávolabbról is sejthette volna, miért követte el végzetes tettét. Azonkívül, hogy egy kissé gyöngye szervezetűnek látszott, semmi baját sem tudták. Igazán beteg bizonyosan nem volt. Gondjai, amik emésztették volna, nem lehettek. A legutóbbi időkhöz úgy élt, hogy ilyen sötét tervet alig forgathatott a fejében.

Most, hogy olyan váratlanul dobta el magától az életet, mindenki keresni próbálta a gyászos elhatározás okát. Az érzelmesek szerencsétlen szívügyet szimatoltak, de sehogysem tudtak nyomra akadni, mert Várhegyi sok háznál megfordult ugyan, de sehol sem udvarolt. A ridegebb gondolkodásuak az öngyilkosságnak anyagi okát akarták kisütni. Talán játszott és sokat vesztett; ki tudja, nem állott-e jól, amiben tönkrement? Mintha itt-ott spekuláción is érték volna, amik, úgy lehet, nyakát szegték. Voltak, akik gyógyíthatatlan betegnek mondták. Akadt, aki egyenesen hűtlenséggel gyanúsította valami nagy pörben s rögtönös vizsgálatot követelt, minthogy érdekelt félként szerepelt.

Abban a társaságban, ahol minderről meglehetősen izgalommal esett szó, erre a sértő feltevésre felpattant valaki:

- Esztelenség, - mondta türelmetlenül, - egyiteknek sincsen igaza. Csupa bolondgomba, amit feltálatok.

Aki így beszélt, elég érdekes ember volt, legalább éppen a mai napon. Balky Ádám, a Dalia Lujza védője, aki hiába szedte össze minden ékesszóló tehetségét, mégsem bírta védettjét megmenteni a szigorú ítélettől.

Csudálkozó arcok fordultak feléje s mindegyiken ez a kérdés tükröződött: mit tudsz?

Az, aki a pörben való esetleges hűtlenséget emlegette, fitymáló tekintettel mérte végig Balkyt, mintha ezt akarta volna kifejezni: ön nem nagyon szerencsés a védelmezésben; enyhébb hangon is adhatná itt.

Balky ehhez az urhoz fordult.

- Egy pillanatig küzdöttem a lelkiismeretemmel, hogy vajjon szabad-e arról beszélnem, amit tudok; de amint a pletyka áradata tulcsap a zavaros találgatásokon és a halott emlékét meggyalázza, nincs mit haboznom. Elmondok önöknek egy történetet, amit ámbár nem úgy biztak rám, mint titkot, még sem hoznék nyilvánosságra annak az érzése nélkül, hogy kötelességet teljesítek vele.

A légy dongását is hallani lehetett, olyan csend lett. Balky elkezdte.

«Valószínű, hogy senki sincs önök közül, aki ha tudta is, el ne feledte volna, hogy Dalia Lujzának nem én voltam az első védője. A törvényszék rendelt neki védőt, minthogy az érdekes bűnös senkit sem ösmert az idevaló ügyvédek közül s így ő maga nem tudott védőt választani. A törvényszék Varhegyi Dénesre bízta ezt a feladatot s mondhatom, lelkiismeretesebben senki se láthatta volna el a védői teendőket, ahogy ezt a mi kedves társunk az első perctől fogva cselekedte.

Annyira buzgó volt, hogy egyszer igen kellemetlen szóváltásba is keveredett a vizsgálóbíróval, akit valami kedvezésre igyekezett volna rábírní a vádlott érdekében.

Ekkor azt gondoltam: elmegyek hozzá és megmosom a fejét. Figyelmeztetem a botlására.

Majdhogy össze nem ütődtem vele az ajtómban, mert ő meg hozzám készült.

Sápadt volt s a tekintetében zavarosságot fedeztem fel. Barátom, mondta, én ma bolondot csináltam és tisztán látom, hogy csak ártottam az ügynek, amelynek tulságos buzgalommal használni szerettem volna. Azért jöttem, hogy megkérjelek, vedd át tőlem a Dalia-pört. Én beteget jelentek s ezen az alapon visszaadom megbízatásomat. De nem szeretném, hogy *akárki* védje Dalia Lujzát; téged óhajtanálak utódomul, akinek az eszében s a szívében megbízom. Érzem, tudom, hogy sokkal elfogultabb vagyok, semhogy újabb ostobaság elkövetése ellen vértézve érezhetném magamat.

- Szívesen teljesítem a kívánságodat, - feleltem csudálkozva, - de igazán meglepsz azzal, hogy *ebben* az ügyben elfogult vagy.

- Jól tudtam, barátom, hogy e részben magyarázattal tartozom neked. Meg is adom. Te vagy az első ember ezen a világon, akivel a dologról beszélek, ámbár semmi titok sincs benne, sőt nem tudom, nem lett volna-e jobb, ha valaha, régen, alkalmam nyílt volna mindent kiraktározni a szíveimből, ami ezzel a dologgal összefügg. Az ilyen lelki szellőztetés könnyen okozhat olyanfajta átalakulást, aminőre nekem nagy szükségem lett volna, de amiben, éppen hallgatagságom miatt, sohasem volt részem.

Varhegyi Dénes le s fel járkált a szobámban, úgy beszélt. Néha megállott előttem s tudtam, hogy olyaskor esetleg valami feleletet vagy megjegyzést vár. Különben pedig nagyon elfoglalta a saját gondolatmenete, ugyannyira, hogy némelykor szinte azt hittem, nem is törődik velem, csak önmagának s önmagával beszél.

«Tizenöt esztendő voltam, szólott újra; jó módban nevelkedtem otthon s talán egy kicsit jobban is magamra hagytak, mint az én koromban kellett volna. Hárman voltunk testvérek: a bátyám, a hugom és én. A bátyám már kamasz volt, éppen letette az érettségét s a köztünk levő évek elválasztottak bennünket. A hugom még kis gyermekszámba ment. Nagyon egymagam voltam tehát és folyvást bujhattam a fantasztikus izgalmas regényeket, amelyek a képzelődésekre nem a legüdvösebb hatást gyakorolták.

Ekkor került a házhoz valaki, akinek a megjelenése hihetetlenül felforgatta egész lényemet s aki által csakhamar a legkülönösebb gyönyörökben és kinokban volt részem.

Nevelőnőt hoztak a hugom mellé. Magas, karcsu leány volt, mint a nádszál; hallottam félfüllel az anyámtól, hogy tizennyolc éves, különben többnek tartottam volna. De hogy miért, azt megmagyarázni ma sem tudnám. Talán az arckifejezése nem volt már nagyon fiatalos; mély nézésű, szinte fájdalmas szeme volt; ezt megállapítottam és amint a sötét szempárt magamon éreztem, mindjárt valami soha nem tapasztalt ijedtség szállott meg, ami később szédülésessé vált. Az apám egyszer azt mondta az anyámnak, amikor azt hitte, hogy én nem figyelek oda: sohse láttam ennél szebb termetet. Az anyám az ajkát biggyesztette és vállat vont. Sejtettem,

hogy nem nagyon tetszik neki az apám elragadtatása; de én az apámnak adtam igazat s attól fogva még többet lestem a nevelőnőt, hogy csudás természetben gyönyörködjem.

Soha sem voltam olyan jó a kis hugomhoz, mint akkoriban. Folyvást kész voltam rá, hogy játszótársául szegődjem, mert így a nevelőnőhöz is közel lehettem. Hallhattam a hangját, amivel meg tudott büvölni. Mély és lágy fuvolahang volt az, ami mintha halk kacagással kezdődött és bus sóhajtással végződött volna. Néha elfojtott hangon dudolgatott. Olyankor a lélekzetem is elakadozott. Szerettem volna behunyt szemmel lefeküdni a lába elé és ott, a kerti gyepen, örökre elaludni.

Egyszer rálépett az almafa mellé támasztott létrára s egy pár fokon felment egy almáért. Nem jött le, hanem megfordult s leugrott. Éppen előtte álltam s véletlenül a karom közé esett. Megtántorodtunk s hogy el ne essünk, szorosan át kellett fognom a derekát. Csak két másodpercig tartott, de azalatt azt hittem, meghalok. Soha többet, ha ezer évig élnék is, az az érzésem nem lehetne. Melle az enyémen pihegett; éreztem a leheletét, a haja illatát. Még az arcunk is összeért s nekem úgy tetszett, hogy a nap melegétől átfülledt rózsaszírom simogatását érzem.

Napról-napra kétségbeejtőbbé vált a helyzetem. Nem tudtam, mi bajom, de a bátyámat, aki gyakran bizalmaskodott a nevelőnőnkkel, halálosan kezdtem gyűlölni.

Éreztem, hogy mindabban, amit érzek, ami bennem lappang, ami hevit és reszkető izgalmakon hajt át: sok veszedelem van s így titkoltam. Borzasztó erőfeszitésembe került az önuralom. Lesújtó bizonyossággal állapítottam meg, hogy gyermek vagyok, tehetetlen senki, akitől egyszerre elvehetnek mindent. Ha a szüleim valamit megsejtenek, nyomban beadhatnak valami intézetbe, vagy elküldhetik a nevelőnőt. Erre a gondolatra szívdobogást kaptam. Isten őrizz, hogy a bátyám megtudott volna valamit. Kigunyolt volna s akkor én megölném. A nevelőnő talán gondolt néha egyet, mert ha teljesen magunkban voltunk s a kis hugom a játszadozásba merült, rajtam feledte a szemét, azt a fürkésző, égő szemét, ami örökké kérdezett és örökké eltiltott attól, hogy beszéljek. Mit is mondhattam volna? Érzésem számára nem volt szó. Attól meg, hogy kínos és mégis boldogító titkom sérelmet szenvedjem: rettegtem.

Mindez *szerelem* volt; örült, esztelen, kétségbeesett, beteges szerelem. De én akkor még a nevét se mertem volna hangoztatni ennek az érzelemnek. Szerelmes voltam annyira, ahogy soha többet szerelmes lenni nem birtam volna.

Azt a gyötrelmet, azt a poklot, amit akkor szenvedtem, amikor a nevelőnők - megszökött tőlünk valakivel, én le nem írhatom neked. Összeomlott fölöttem a világ; megszakadt a lelkekben valami, ami rosszabb volt, mint a szívszakadás, mert nem ölt, csak örökös gyötrelmek okozójává vált.

Beteg lettem és soha senkinek se mondhattam meg, hogy mi az igazi bajom.

Elvittek üdülni; jártam az olasz ég alatt és akármerre fordult a szemem, mindig az a rettegeve esdő félelmes reménység volt bennem: hátha találkozom még *Vele* valahol.

Minthogy hallgattam: nem vigasztalódtam, nem gyógyultam.

Varázslatos, örült szerelmem megmaradt, öntudatlanul is ápolgattam. Róla álmodtam: minden szabad percemben ennek az öldöklő érzelmemnek éltem.

Már kész fiatalember voltam, amikor - talán csak a megszokás hatalmánál fogva - még folyvást tele volt a szívem-lelkem az én egyetlen gyászommal, pótolhatatlan veszteségem állandó érzetével. Be voltam oltva minden más szerelem ellen. Ugy terjedt szét minden porcikámban a régi érzés, hogy ujnak én bennem helye sehogysem lehetett.

Tanultam, dolgoztam, ember lettem; esztendők óta ügyvéd vagyok.

És most, amikor belesodródtam az élet rendes, nyugodt áramlatába: egyszerre megint vége a nyugalmamnak, még pedig most már végzetesen.

Dalia Lujza, akit védenem kellene, senki más, mint a mi nevelőnőnk.

Akkor más neve volt. Ezt az új nevet azóta vette fel s én nem sejthettem, kihez megyek, amikor védettemet először felkerestem.

Nem ösmert rám, de én abban a percben félig meghaltam, amikor megláttam.

Alig változott. Most is ugyanaz a hajlékony, nádszáltermet; ugyanaz a kérdő és tiltó nézés: egy pár szál ősz haja van s az arca egy csöppet halványabb; de most is olyan, hogy csak a bársonyos rózsaszírmot tudom hozzá hasonlítani.

Régi érzésem egy szempillantás alatt vadul tért vissza.

Meg vagyok bűvölve; tehetetlen vagyok ezzel a félelmes beteg érzésemmel szemben.

Büntetetre is hajlandó volnék, hogy a volt nevelőnőket megmentsem; hogy könnyítsek rajta. Emiatt feledkeztem meg magamról ma is. De mi lesz, ha félistenné válok s kiragadom a megbecstelenítő sorsból, ami rá vár? És vajjon birom-e? Nem rontok-e majd a helyzetén, ahelyett, hogy amire úgy sóvárgok, javítanék rajta?

Ezt a feladatot nem birom el, barátom; ettől én rettegek. Érzem erőtlenségemet: azt, hogy a lelkem zürzavarában magam sem látom többé az utvesztőből kivezető ösvényt. *Én* nem lehetek javára Dalia Lujzának. Te, a te nyugodt eszeddel talán megmentheted.

Ha elítélik, azt én túl nem élem.

De ha felmentik, akkor is meghaltam.

Mert akkor semmi sem tarthat többet vissza, hogy mellé ne álljak, vele ne menjek ezentúl, akárhova. Akár a végromlásba.»

Balky elhallgatott.

A társaságon halk moraj rezdült végig. Balky így fejezte be:

- Amint tudják, Dalia Lujzát elítélték. Pedig minden tehetséggel védelmeztem. És Várhegyi Dénes meghalt, ahogy előre megmondta.»

Helén kisasszony.

Kis fiu voltam, amikor Helén kisasszony a «Virágos pusztára» került, Hernády bácsiékhoz.

Én akkor vakáción voltam Hernády bácsinál, aki nagyon jó, de egy kicsit szigorú ember volt. A homloka közepén mindig mély ránc vonult függélyesen; s a felesége, az áldott jó Ida néni, azt a ráncot sehogysem tudta egészen elsimitani. Pedig eleget próbálta. Hernády bácsi néha tűrt a simogatását s még tán jól is esett neki. De az is megesett, hogy hirtelen felpattant s azt mondta: *eh!* - és elment; ki, a gazdaságba. Ida néni ilyenkor titokban egy könnyet törölt ki a szeméből.

Amikor Helén kisasszony megjött, mindenki örült. Mariska mellé «szegődtették» nevelőnőnek. Mariska a Hernádyék leánya volt s a bácsi azt mondta, hogy most van a «bakfis-korban». Gyakran kötekedett a «fruskával», aki néha nagy leány próbált lenni; pedig alig mulhatott tizenhárom éves.

Én annyi se voltam; de azért Mariska szívesen játszott velem. Csak olyat szeretett játszani, ami fiús volt, s ahhoz én értettem jobban. Nagyszerű bigéket faragtam neki, s aztán együtt másztunk a fára, madárfészek után.

Ebből is sejteni lehet, hogy igaza volt Ida néninek, aki így szólott Hernády bácsihoz: «Apus, én már nem bírok Mariskával; okvetetlenül kell melléje valaki, addig is, amíg megint fel nem kerül az intézetbe.»

Igy jutott a házhoz Helén kisasszony, valami ajánlás folytán.

Ott voltam, amikor megérkezett, és mondhatom, már az első percben nagyon megszerettem. Sohasem láttam olyan szelíd, jóságos, szüzmáriás arcot. A haja olyan volt, mint az árvalányhaj, s a szemében ibolya nyilott. Szemérmes volt, mint a vadrózsa és látszott rajta, hogy mindeképen bátor igyekszik lenni.

Ida néni mindjárt megölelte, a bácsi pedig kezet nyújtott neki, és azt mondta: «nono, gyermekem, csak úgy, mint otthon»... Azután kiment a gazdaságba.

Ettől kezdve az én dolgom egy kicsit rosszabb volt, mert Mariska, mintha kicserélték volna, teljesen megváltozott. Már nem kellett neki a fiús játékok. Csak Helén kisasszonyért élt-halt. Az a két ibolyaszem úgy uralkodott rajta, mintha megbüvölte volna. Egyébiránt nemcsak ő rajta. Három nap se telt s Ida néni már ilyen megjegyzéseket tett: - «ezt a leányt az Isten küldte hozzánk!» - «valóságos csuda, hogy mit művel ez a Helén a mi Mariskánkkal!» - «olyan nekem ez a Helén, mintha a tulajdon leányom volna; jobban akkor se szerethetném.»

A bácsi eleinte ümmögött-hümmögött; de jókedvűen cselekedte. Ha Helént meglátta, mosolygott. Néha az arcát is megsimogatta. S olyan - gyöngéden biztatta, hogy még engem is meglepett: «csak úgy, mint otthon, gyermekem...»

Helén kisasszonyt egy hét múlva már a cselédek is imádták. Mindenkiel úgy tudott bánni, hogy az egész világot magába bolondította. Engem is. Titokban el-elnéztem: milyen szép; és nem tudom, mit nem tettem volna, hogy a kedvében járjak.

Annyi bizonyos, hogy szebb volt a pusztá, amióta Helén kisasszony ott volt, akinek mindenki örült és kedvezett.

Hanem ez a gyöngyélet nem tartott sokáig.

Egyszer, amikor este a mezőről megjöttünk, Ida néni sápadtnak és zavartnak láttam. Hallottam, amikor azt mondta a bácsinak: apus, légy irgalmas, - olvasd el ezt a levelet.

A bácsi toppantott, amikor a levelet meglátta, s úgy elkapta a kezét, mintha attól félne, hogy megégeti magát, ha hozzá nyúl.

Ida néni könnyes szemmel nézett rá s összetette a kezét. Könyörögve ismételte: apus!

A bácsi azt mondta: eh! - és elvette a levelet.

Amikor elolvasta, elkezdett latinul káromkodni. De magyarul folytatta. - Ebadta gazembere! a jó madár!... hm!... hát mégis ez a vége!... hát mégis!... agyonütöm!...

És bevonult a szobájába. Ida néni oda is utána ment.

Az öreg Teréz, az Ida néni régi hú cselédje ott motoszkált a folyosón. Nem bírtam a kíváncsisággal, megkérdeztem tőle: Teréz, ki az a gazember?

Teréz hüledezett. - Jézusnak szent lelke, hát maga hallotta? Mit avatkozik maga ilyesmibe? Nem magának való arról tudni.

Addig szörnyűködött, hogy megint bele kezdett. Nyilván neki is jól esett, hogy beszélhet valakinek arról, ami a szívéet nyomta.

- Mit ért maga ahhoz? Maga nem ösmeri Dezső urfit. Aki világgá ment. De hogy miért, ahhoz magának semmi köze sincsen. Azt maga nem is érti. Egy leány miatt ment el. Már úgy volt, hogy nem is látjuk többet, ámbár a mamájának irt egyszer-máskor. Ha még ez se lett vón', szegény ténsasszonyom kisirta vón' a szemét... Nohát most megint irt. Azt irta, hogy már haza jönne, mert csak úgy van már, egymagában. De mit ért maga ehhez? Mit faggat maga engem? Ugyan menjen az ifiur dolgára.

El is mentem. De nagyon zavart volt az én fiatal elmém. Egész éjjel nem tudtam aludni, s másnap reggel láttam, hogy a néni szeme vörös, a bácsi meg rosszkedvű. Az a mély ránc a homloka közepén még egyszer olyan mély volt.

Helén kisasszony is mintha halvány és nyugtalan lett volna. Mariska váltig kérlelte, hogy ne haragudjon rá, pedig nem haragudott, csak sajnálta a néni. Minduntalan a kezét csókolgatta. Aznap nem volt lecke, nem volt tanulás, nem volt séta. Nagypénteken szokott olyan csöndes lenni a ház, de még akkor se olyan igazán szomorú.

Napokig tartott ez a bőjti hangulat, amikor egy reggel, éppen amikor megreggeliztünk, valaki benyitott.

Sose felejtsem el, ami akkor történt. A néni olyat sikoltott, hogy azt hittem, belehal, s rohanvást rohant ahhoz a valakihez. Átölelte, szorongatta, sirt. - Mariska elkiáltotta magát: Dezső, Dezsőke! és az asztal tetején ugrott keresztül, hogy hamarabb ott lehessen ő is. A bácsi összeszorította a száját, de láttam, hogy könyezik. Helén kisasszony csudálkozva nézte ezt a különös jelenetet és mintha azt leste volna, hol van rá nagyobb szükség.

Egy szó, mint száz: Dezső, a tékozló fiú, megjött. Betoppant. Itt volt.

Akárhogy történt, akármint eszelte ki, ezen változtatni nem lehetett. Hiába mondta volt a bácsi, hogy «agyonütöm», - nem ütötte agyon. Egy napig nem szólt hozzá, de már másnap maga elé hívta, ki a parkba.

Én ott bujkáltam a bokrok közt, csiga-bigát meg cincért kerestem; akarva nem akarva hallanom kellett, mit mondott.

- Isten neki, kezdj itthon új életet; próbáld jóvátenni a keserű multat. Nem tudom, hogy bírja el a lelkiismereted. Én, mint apád, meghozom azt az áldozatot, hogy visszaveszlek. De a lelken ott marad, hogy tönkre tétél egy életet, világcsufjává tétél valakit örökre.

Arrébb mentek s a többi nem hallhattam. Örültem is. Nyugtalanított, hogy észrevesznek s még azt hiszik, szándékosan leskelődöm. Mindazonáltal sok minden kidomborodott előttem ezek kapcsán. Ha nem tudtam elég hamar elaludni, vagy ha magamban bócorogtam a pusztán: mindig a Dezső multja forgott az eszemben. Az, hogy valakit világcsufjává tett.

Ezt az egyet nem tudtam elfeledni.

Mariskát pótolták a pusztai gyerekek, akikkel egész nap együtt vadóckodtam. Csak délben, meg este kerültem elő, rendesen olyankor, amikor a tanítási időnek vége volt. Akkor mindig újra tapasztaltam, mennyire szeretik Helén kisasszonyt, aki olyan volt már a házban, mintha mindnyájunk őrangyala volna. A néni mindig ott akarta érezni maga mellett; a bácsi veszekedett is vele: «ugyan ne foglald le egészen;... jöjjön gyermekem, csak úgy, mint otthon...» - Mariska folyvást rajta lógott. És, ó lám! még Dezső is!... a «jómadár!» a «gazember!» stb., ahogy a bácsi beszélt róla; - ő is Helén mellett szeretett volna élni-halni. Én nekem legalább ez a leküzdhetetlen érzésem volt, amikor láttam, hogyan próbál közelebb jutni a kisasszonyhoz.

Különben csendes fiatal ember volt, aki nem sok vizet zavart. Hogy is tehetett ez valakit világcsufjává, holott olyan mamlasz? Ezt persze csak magamban gondoltam. De következetesen gondoltam, valahányszor Helén kisasszony mellé settenkedett. Más talán nem is vette azt észre; de én izgultam miatta. Gyűlölni kezdtem titokban, ezekért a rejtett tolakodásokért. Mert meglestem, - nem tagadom, meglestem, hogy amikor véletlenül tehet, megérintette a kezét, a ruháját. Jobban esett neki, ha legalább a köténykéje csücskéhez nyulhatott. S ha reggel találkoztak, vagy ha este elváltak, mindig olyan soká fogta a kezét, hogy annak hossza, vége nem volt. Néha olyan mérges lettem emiatt, hogy el kellett rohannom. Azután megint visszasettem s nem engedtem, hogy magokra legyenek. Irigy voltam Dezsőre. Valósággal féltettem tőle Helén kisasszonyt.

Ez a bolond érzés ellenállhatatlanul hatalmasodott el bennem. Már nem rösteltem, hogy kémkedjek. Amióta egyszer azon kaptam rajta Dezsőt, hogy ami Szűzmária arcú szentünknek kezet csókol, mindent feltettem róla. Háborgott bennem mindaz, amit Teréz mondott volt, s amit a bokrok közt bujkálásomban hallottam a bácsi szájából. Zűravaros képzelettemmel kiegészítettem, amit nem érttem; s végül úgy állott előttem Dezső, mint egy betörő, mint valami alattomos gonosztevő, akinek minden lépésére vigyázni kell.

Majdhogy bele nem betegedtem ebbe a meggyőződésembe, amit senkivel se mertem közölni. Hisz' bizonyítékok nélkül kinevettek volna. Egyszer már azt is terveztem, hogy magának Helén kisasszonynak fedezem fel gyanumat; de amikor az a nyugodt kék szempár kérdőleg fordult hozzám, torkomon akadt a szó.

Nem tudom, mi lett volna a vége, ha egyszer, úgy szeptember derekán, a Dezső hazakerülésének a hatodik hetében, az Isteni gondviselés csudálatos módon bele nem avatkozik nagy töprengésembe.

Együtt ültünk az ebédlőben, ahol éppen ozsonnáztunk volt, mikor nagy robajjal nyílt az ajtó, s a bácsi magából kikelt arccal toppant közénk. A kezében egy darab papirost szorongatott. Elibe állt Dezsőnek, aki sápadt volt, és azzal az öklével, amelyben a papiros volt, vadul hadonászott a legény orra előtt.

«Te léhűtő!... te gazember! kiabálta szakgatottan, - semmit sem törődve azzal, hogy mindnyájan halljuk, - hát még *ezt is? ezt is* meg merted kísértetni?... Haza kérezkodol, miután egy szerencsétlen lényt világcsufjává tettél, s most újra kezdenéd?... *Ezzel!... ezzel* az angyallal?! ezzel a *mienkkel?!... Aki a szivünkhöz nőtt!... akihez nem vagy méltó!... Nézd mama, nézd, - fordult Ida nénihez - ez itt szerelmes levél Helénkéhez. A fiad írta. A jómadár fiad. A parkban találtam, ahol elvesztette...»*

- Nem ő vesztette el, hanem én, szólott e percben Helén és könyörgő tekintettel nézett a bácsira, akinek nyitva maradt a szája.

- Én - folytatta a szüzmáriás-arcu angyal - és most nem bírom tovább elhallgatni: Dezső a - férjem; hites uram.

Összetette a kezét és sirva roskadt térdre.

Ida néni az egyik oldalról, Mariska a másik oldalról sietett hozzá.

- Mindent értek - mondta Ida néni és alig tudott szólani a meghatottságtól, - te meg akartál bennünket hódítani.

A bácsi meredt szemmel fordult Dezsőhöz. A fiatal ember lehorgasztotta a fejét. Megtörten mondta.

- Ő az, akit «világcsufjává» tettem.

*

Drámában erre a függöny legördül.

Egy uton.

Mindnyájunkat meglepett, amikor megtudtuk, hogy Zsarnóczy Géza megházasodott.

Ugy ösmertük, mint javithatatlan aggregényfajtát, akit csöndes házi tüzhelyhez kötni kötéllel se lehetne. Egész életében csak a sportokkal törődött, amiknek legtöbbször mester volt; kitűnően lőtt, nagyszerűen hajtott, átuszta a Balatont; valamikor mint urlovas versenyeket nyert; sőt még gazdálkodott is - szintén sportból. (Kétségtelenül ebben volt leggyöngébb.)

A fehérből csak a kevésbé finyás iránt érdeklődött; megszökött volna az olyan nő elől, aki «apró fesztelenségeit» érzékenyen vette. Ez a tulajdonsága is aggregénységre utalt, s akik jól ismertük, hihetetlennek tartottuk, hogy utólérhette az a nemes, amely nőt varr a szabadságáért reszkető s azt féltve őrző férfi nyakába.

«Szegény Gézám, irtam neki gratulációképen, bizonyosan nagyon megviselt már a podagra. Félsz a magányos élettől, ugy-e? Kíváncsi vagyok: mi birt rá erre a bús elhatározásra; és hogy hogyan esett meg rajtad az eset.»

Vadászpajtás-korunkban megszoktuk, hogy egymásra a legbolondabb tréfáért se szabad haragudnunk. Más ember ilyen gratulációért felhuzta volna az orrát; Géza ellenben távirattal hívott, hogy látogassam meg rögtön; - egy napot se mulasszak, ígérte, hogy csöndes poharazás közben majd elmondja az egész «esetet».

Gondolkodás nélkül cihelődtem fel s szinte lelkiösmereti kérdésnek tekintettem, hogy «rögtön» induljak. Néhány órai vasutazás, s utána egyórás kocsiúton következett; - ez alatt ráérttem, hogy képeket alkossak a Géza helyzetéről. Ugyan milyen lehet a felesége? nem lesz-e a dolog vége válás: mert azt lehetetlennek tartottam, hogy Géza mellett asszonyállat, aki feleség, kibírassa.

Géza a kapuban várt, s mellette volt valaki, - egy nő, - aki nyilván a neje lehetett. Géza megtermett legény; a magassága száznyolcvan centiméter. De ez a «menyecske» alig engedett neki valamicskét.

Fiatalkorú és üde volt, de abban a vadászdresszben, amiben fogadott, inkább gondoltam volna legénynek, mint - nőnek. Annál inkább, mert rövid haját viselt.

- Ez itt a feleségem, - kiabált Géza, miután megöleltük egymást. - Nézd meg jól, de jól nézd ám meg. Mondhatom, ritka asszony. Nem adnám egy vak lóért; - Isten úgyse, nem én.

A menyecske mosolygott; egyáltalában nem volt ijedős. Nem mondta az urának: «Ugyan Géza, hogy beszélhet így», hanem hozzám fordult s azt kérdezte: «Igaz, hogy az uram mindig olyan hóborz volt, mint most?»

Vacsora után Géza hosszasan nézett a feleségére. *Elmondjam?* kérdezte. Látszott rajta, hogy alig várja, hogy beszélhessen. - Az asszony most is csak mosolygott. A szemöldöke rebbentésével jelzett ilyesmit: én nem bánom, mondja el, ha muszáj.

- No jó, hát elmondom, - kezdte a derék fiú s hozzám fordult.

«Tudod, ugy-e, hogy nem nagyon akartam megházasodni? Egy kicsit el is késtem már tőle, - aztán azt gondoltam: ugysem lenne az igazi házasság, mert én az erdeimet, nádasaimat, pusztáimat senki kedvéért el nem hagyom. Már pedig, hogy engem otthon egy siró asszony lessen...»

Önkénytelenül a feleségére pislantott - Jó, jó, - mondta, - tudom, hogy maga nem les; maga velem jön mindenüvé...

- A pokolba is, - vágott közbe a menyecske merészen. - Nem tudtam, pajkoskodik-e, vagy igazán komolyat és nagyot akar-e mondani.

Géza észrevette, hogy a tekintetemben kérdés van. Felelt rá. - Megteszi, olyan asszony. Különben majd meglátod. Hol is hagytam el csak?... Nem akartam megházasodni, persze. Hanem az ősszel elfogadtam az öreg Kárász Gyuri meghívását szarvas-cserkészetre. Ösmered az öreget? Olyan végzett földesur, akinek régi vagyonából csak egypár száz holdnyi közepes gazdasága, meg ugyanannyi erdeje maradt. Fia nincs az öregnek, csak egy pár leánya volt, - azok is férjhez mentek, úgy ahogy. Amikor egy-egy hazakerült a nevelő-intézetből, Gyuri bácsi engem mindig különös melegséggel hívott. Csábitott a szarvasaival, amikkel tele az erdeje, de nemcsak az övé, hanem messze területen a szomszédos erdők is, amiknek a vadászati jogát bérbe vette.

Most az egyszer önzetlenül hí az öreg, gondoltam, amikor a második leányát is férjhez adta. Bizonyosan érzi a magányt, jól esik neki a társaság. Felkészültem s betoppantam hozzá.

Hát akinek nagy gyorsasággal sietett bemutatni, ki volt? A harmadik leánya, akiről nem tudtam. Egy szurószemű eleven teremtés, aki sokkalta jobban bevált volna huszárkadétnak, mint finnyás kisasszonynak.

- Ne félj öcsém, - mondta Gyuri bácsi, amikor magunk maradtunk, - ezt a leányomat nem szántam neked. A másik kettővel - nem mondom - lehetett valami ilyen tervem, mindég szerettelek volna beljebb kapni a családomba, mert testi-lelki barátom volt az apád. De ez nem volna neked való. Eleven, mint a csik, és vad, mint a sólyom. Ezzel nem tehetnéd meg, hogy napokra elkóborolj mellőle. Erre vigyáznod kéne mind a két szemeddel és mind a két karoddal. Se a te boldogtalanságodat nem szeretném, se az övét. Érezd hát magadat nálam ezuttal nyugodtan.

Szabadkoztam és védekeztem, ahogy zavaromban tudtam. A végén se volt egyéb okos szavam, mint hogy: merre is vannak azok a szarvasok?

Az öreg ur vállat vont. - Szarvas az csak volna; hanem máskülönben igazán nincs szerencséd. A jó vadőröm ma hajnalban megbetegedett, pedig nélküle keveset ér a dolgod. Ha csak...

Pattantott az ujjával, azután a homlokára csapott.

- Ha csak? - kérdeztem türelmetlenül.

- Bolondság, - mormolta, - de nem segíthetek rajtad másképen. Magam már nem birom a hegyet; - a kapaszkodásban elfulladás, bennem van már az asztma. - Ümmögött-hümmögött. Végre kimondta: - Ha csak Mariskát meg nem kéred. Az ösmer itt minden fát, minden ösvényt, jóformán minden szarvast.

- A maga leánya?! - csodálkoztam.

- Akit az imént láttál. Amióta a szezon tart, már három szép bikát lőtt. Egyet sem hibázott.

- Ugyan ne tréfáljon. Nem mondja komolyan?

Vállat vont. - Én mással nem bizonyíthatok: próbáld ki magad, ha kedved van hozzá. Még éppen ráértek.

Kezdett a délután belehajolni az alkonyatba. Legjobb ideje volt, hogy cserkészetre induljunk. - Izgatottan mondtam: - bácsi lelkem, szóljon Mariskának; nagyon kíváncsi vagyok.

Gyuri bácsi kinézett az ablakon. - Ohó, lásd, amott megy ni; egymaga indul neki, a vérebbel, Hóhérral. Már utól sem éred.

Az ablakhoz siettem. - Egy vadászruhás leány lépdelt végig az erdőbe vezető ösvényen, vállán puská volt, mögötte haladt egy vén véreb, amelynek vezetőzsineg se kellett, annyira nyugodt és megbízható volt már.

Sietve kerestem elő a puskámat, kirántottam a tokjából, - néhány golyós töltényt tettem a zsebembe s Gyuri bácsinak alig köszönve, rohantam Mariska után. Hallottam, hogy dörög az öreg ur valamit féktelenségről, szelességről. Nem törődtem vele. Futvást igyekeztem, hogy Mariskát mielőbb utólérjem.

De utközben összeszedtem magamat. Új gondolatom támadt.

Hátha meglesném ezt a leányt, aki egyedül indul neki az erdők rejtelseinek, ahonnan, ha csakugyan odáig akar jutni, ahol az erdő királyai laknak, csak az éjszaka kezdete hozhatja majd vissza.

Mögötte maradtam annyira, hogy a lépésem nesztét meg ne hallja. Fel kellett tennem, hogy aki arra vállalkozik, amire ő, az megtanult száz szemmel látni és ugyanoly éles érzékeléssel hallani. Hogy visszanézni nem fog, azt bizton reméltem; tudjuk mink, vadászok, hogy aki erdőben cserkészik, annak minden irány felkelti az érdeklődését, csak azzal nem törődik különös ok nélkül, ami mögötte van. - A szél kitünő volt: felőle fujt; tehát a Hóhér orra ellen is biztosítva voltam. Csak egy veszedelem fenyegetett: hogy a véreb minden óvatosságom mellett is meghallja valahogy az elkerülhetetlen roppanást, amikor az avaron hullott galyra találunk lépni véletlenül.

Ez ellen is hamar találtam megnyugvást. A véreb úgy ment urnője mögött, mintha automata lett volna. Se jobbra, se balra nem ügyelt. Az apró zajok, az erdő neszei nem érdekelték. Bizonyosra vehettem, hogy - süket. Aminthogy a tiz éven felül levő vadászebek kilencven százaléka az.

Igy vonultunk egy darabon előre. Le nem vettem a szememet a leányról, aki egy őzgida könnyedségével lépdelt és úgy vigyázott, hogy még egy kavics se gördült ki a talpa alól. Gyönyörű volt nézni, hogyan siklott el az összehajtó bokrok közt s néhol egy-egy dőlt fát hogy lépett át. Alig birtam zaj nélkül követni s nem egyszer kellett visszafojtanom a lihegésemet, amikor a meredek cserkész-uton legalább annyira igyekeztem a közelében maradni, hogy el ne veszítsem a szemem elől.

Mélyen bent voltunk az erdőben, s a nagy némaság, amit csak a völgy patakjának a változó mormolása szakított meg néha: bizonyította, hogy ez itt a koronás királyok hazája. De más valami is sejtette ezt. Az, ahogy az én Diánám lénye átalakult. Ha eddig gazellajárása volt, most alig érte a lába a földet; - lassan, lopódzva haladt, mint a hiuz; időnkint egy-egy pillanatra megállt s végiglátcsövezte az előtte levő erdőrészt.

Kezdett a homály a fák között terjedni; jó egy óra óta tartott eddigelé a «sétánk». A környék ezen a ponton felséges volt. Sötét sziklatömbök itt is, ott is, - feketészöld mohhal borítva északi oldalukon; - óriás bükkfák a sziklatömbök között, amelyek dereka foltos és néhol fehérén világít. A bükkgigasok koronája kinyult a völgyből a gerincig s ott szél borzolgatta a vén fák fiatal lombjait, mig idelent, a hajlatban, szélcsend volt...

A leány mozdulatlanul figyelt s amint elragadtatva néztem karcsu alakját: hirtelen, mintha titkosan lőtt golyó találta volna szíven, összerogyott.

Nem!... Csak ledobta magát a cserkészut mellett egy bokor mögé. Kisvártatva láttam, hogyan emelkedik a puskája csöve.

Mindez olyan volt két másodpercig, mint egy bűvös álom. Azután nagyot dörrent. Az erdő völgyei és hegyoldalai elfogdosták a dörrenés hangját s átdobálták egymásnak. A leány előre-hajolva nézett egy pontra, ahova én el nem juthattam a tekintetemmel. Nem birtam magammal. Most már a vadászszenvedély is végigbizsergett rajtam. Türelmetlenül léptem előre. A szemem máshol volt s megcsusztam. A leány villámgyorsan fordult felém s mialatt mozdult, a puskájával már kereste a célt. Nyilván azt hitte: szarvas robog el a háta mögött.

Észrevett.

Sohasem fogom elfeledni, amint hirtelen odamutatott a jobbjaival abba az irányba, amerre az imént lőtt.

Ez a mozdulat büszke dicsekvés volt. Ezt jelentette: - Ott van! vége!

*

Együtt mentünk haza.

Amint megérkeztünk, ezzel állítottam be Gyuri bácsihoz: - Kedves bátyám, ha nekem nem adja Mariskát, föbe lövöm magamat.

- No látod, - fejezte be Géza az «eset» elmondását, - nem kellett magamat föbe lőnöm.

Az új béresgazda.

Kaszás János nemzeti uram tanyájára befordult a szekér, ami reggel indult volt onnan a városba a nemzeti asszonnyal.

Akkor a kocsissal együtt hárman ültek rajta; a fiatal Kaszás is ott volt tudniillik, akit megkülönböztetés okáért Jancsinak szólítottak. Most ellenben a nemzeti asszony egyedül került vissza, Jancsi eszerint elmaradt valahol.

Az öreg Kaszás kint állt a kapuban, amikor a jól ösmert szekérsörgés, úgy estefelé, megint hallatszott. Várta a feleségét, minthogy még így reggeltől estig is nehezen volt el nélküle. S amikor a szőlők alatt szembe tűnt a két jóvérű sárga, s a szekeren megpillantotta kedves élete párját, megnyugodott. Nézte a sárgákat, hogy jönnek, szép egyenletes ügetéssel, büszke fejtartással, amiből látszott, hogy ámbár vagy huszonöt kilométert futottak egyvégben: fel sem veszik. Hja, ezek nem azok a sárgák. Tudniillik nem a Lomposi-félék, amikkel egyszer be akarták csapni az öreget. Mert a sárga ló vagy teve, vagy sárkány; így tartják. S ezek itt a «sárkány-fajták», ahogy a járásuk mutatja.

Mondom, befordult a szekér a Kaszás tanyára és az öreg sietett, hogy lesegítse a feleségét, aki asszonynak egy kicsit nehéz volt, mert túlhaladta a nyolcvan kilogrammot. Egyébiránt piros-pozsgás vala, és még egyetlen hajszála sem őszült. Lakodalmakon pördült is néha, ha táncra hívták tisztességből. Rövid szóval: nem volt még öreg asszony.

- No lelkem, megjöttél? Nem volt bajod az uton? Mondd galambom?

Kaszásné kissé szuszogva toppant le a felhágóról, amely megnyisszant alatta, és megölelte az urát. Dehogyan volt lelkem, dehogyan volt; az *uton* semmisse volt.

Megnyomta azt az egy szót, amiből rögtön úgy gondolta az ura, hogy akkor talán máshol történhetett hiba.

- Jancsi miatt kedvetlenkedtél talán? - kérdezte és ránc futott a homloka közepére.

- Tudja Isten, nem éppen olyan nagyon; de mégis... mit tagadnám?

Befelé mentek lassan a házba, s a kocsis elhajtott az istálló felé. A folyosóra egy pár lépcső vitt, azon szóltanul haladtak fel; a felső lépcsőfokon a nemzeti asszony azt mondta: phüh, de melegem van.

- Ül le galambom idekint ebbe a nagy zsöllyébe. Itt jár egy kis szellő, előttünk a kert, meg az udvar, mindez a mienk, tehát szép is. Itt elbeszélgethetünk, ahogy szoktunk. Mi történt Jancsival?

Kaszásné sóhajtott. Azt tartom édes uram, kár nekünk azzal a fiúval erőlködni; nem való az a tanulásra. Látod, idáig is milyen nehezen birtuk, ezentul pedig még rosszabb lesz. Mondták a professzorok.

- Fene a komisz kölykét, iszen már csak két esztendeje volna hátra, aztán maturás lehetne. Diplomás emberféle...

- Jaj édes lelkem, nem addig a'! Azt is megmagyarázták a professzorok, hogy az még csak a kezdete annak, aki tanulni akar; aztán már az ötödiket is két évig járta, a hatodikat meg éppen háromig. Azt is úgy kellett kicsinálni, mintha a másodikban betegeskedett volna. A *mi fiunk!* aki olyan, mint a bivaly.

- No, már a fejére nézvést csakugyan olyan, - dünnyögte az öreg, s tovább érdeklődött.
- Megkented a kerekeket, lelkem? - kérdezte tolvajnyelven.
- Meg-meg, - mondta az asszony, - odaadtam a külön járandóságot mindegyik professzornak, privátapénzkeppen. Így elfogadhatták. Én adtam, mert a Jancsika, amilyen gazember, maga privatizálna belőle. Képzeld apus, a sok tyuk, pulyka, liba, amit küldözgettünk...
- Na?!
- Ez a haszontalan mindet elfogyasztotta, a pajtásaival együtt. A tanárok nem kaptak abból semmit sem. Most sült ki.
- Ebből ráösmerek. De nem baj, legalább vigasztal, hogy a három esztendeig tartó egy esztendőhöz nem kellett neki protekció.
- Aztán megkérdeztem egy-két tanár urat, hogy mit gondolnak, mi lesz már a fiuval ezentul. Ahány, annyifelé beszélt. Olyan is volt, aki azzal biztatott, hogy lesz Jancsiból még püspök is, csak szoritani kell. De én annak hiszek inkább, aki azt mondja, hogy: - Nemzetes asszonyom, ugyan kár a költségért, fáradságért; - a hetediken már át nem uszik, olyan tenger az neki. Milyen szép erős legény, - maholnap katonasorba kerül; s itt csak röstelkedik, szégyenkezik, mert a legkisebb, leghitványabb osztálytársa is többre viszi, mint ő. Ha nem volna olyan ökle, kiboszantanák a világból. Szerencséje, hogy félnek tőle. De nem kár a drága esztendőkért, amit elpazarol? Belerestül, eltunyul, megszokja az üres életet, maga magát is megutálja lassan, mert érzi, hogy semmire se jó a világon.
- Dehogy nem, vágtam a szavába, látná csak a tekintetes tanár ur, micsoda hasznát vesszük otthon, a gazdaságban, amikor hazakerül vakációra, iskolai nagyobb szünetekre. Ért az ott mindenhez. Tud az boronálni, kaszálni, aratni, még kazlat rakni is, pedig az *valami*; oszt nincs olyan vad csikónk, aki ezt a fiut ledobná. Még a kormosbika hátára is felugrik. S hogy hajt! gyönyörűség nézni; - született kocsis ez!...
- Az a', - tóditotta az öreg, hirtelen támadó lelkesedéssel. - Már az igaz. Kocsisnak nagyszerű; nem rontja a lovat, mégis úgy megy a keze alatt, mint a parancsolat.
- Micsoda gazdaember válnék belőle. A professzor ur is mondta. Boldog ember, aki a maga ura. Látja a gyönyörűséges hajnalokat, szíjja a pompás friss levegőt, a munkája mind csupa multság, jó étvágygal eszik-iszik, és úgy alszik, mint a tej. Hát te nem ezt vallod-e öregem?
- Én! az egészen más. Engem gazdának neveltek. Én az akartam lenni. Mi a csuda lehettem volna más?
- No látod, látod...
- Hallod-e asszony, nehogy ellenem szövetkezzél azzal a sok számár professzorral. A fiu hadd tanuljon. Hadd próbálgasson. Inkább kenem a szekerét. Hadd vihesse többre, mint az apja. De most mondok egyet. Az új béresgazda nem jött ám meg; s a mi cselédségünk közt nincsen arra való; magamnak kell hajnalban hozzálátnom, hogy semmiben se legyen fennakadás. Menjünk, pihenjünk egyet; aztán majd holnap, ha ráérünk, folytatjuk.
- Beljebb lépett a derék házaspár, és azután csakhamar leszállott a pusztára az igazi este; a csillagragyogós, amikor a mezei virágot ellepi a harmat, és a szellő gyöngéd édes illatokat kínál. A mezőről gulya kolompja hallatszott. Ott a sötét legelőn a karám lakói fehérlettek; a nádas környéken pedig recsegő hangon hívták egymást a gémelek.
- Milyen kár, hogy az ilyen szép éjszakák rövidek; hogy nyáron már három óra előtt pitymallik; halványodik a homály és keleten éled a menyboltozat. Fel kell ilyenkor kelni a gazdaember-

nek. Fel kellett volna éreznie öreg Kaszás Jánosnak is, de tudja isten, hogy, hogy nem, egy kicsit jobban elszundított, mint ahogy akart. És amint hirtelen kinyitotta a szemét, már egészen világos nappal volt, ámbar akkor se ütötte még a fali óra az ötöt.

Kiugrott az ágyból, s fejcsóválva kapott magára valamit, hogy siető buzgalommal pótolja, amit mulasztott. Az emberek nyilván tétlenül várnak odakint. Iszen nincs aki velük rendelkez-zék, parancsoljon nekik.

- Ejnye-ejnye, - mondogatta magában, és amint kilépett a folyosóra, szemközt találta a feleségét, aki mosolyogva, vidáman kérdezte:

- No öregem, lelkem, hogy aludtál?

- Hogy aludtam? - förmedezett az öreg, - nagyon elaludtam. Ha már korábban keltél, szólíthattál volna.

- Ne duzzogj édes uram, iszen olyan jóízűen szundítottál, hogy a szivem fájt volna érted, ha én zavarlak meg. Aztán nem is volt rá szükség, hogy felkelj; megjött a béresgazda; elvégezte már az helyetted, ami a legsürgősebb volt. A cselédség munkába állott...

- Megjött?! - kérdezte az öreg, s ugyancsak elcsudálkozott. - Hogy mert nélkülem mozdulni? Mit tudhatja az itt a dörgést?

- Tudja, lelkem, tudja. Majd meglátod. Éppen idebent van a konyhán; rád várt. Jöjjön ki kelmed! - kiáltotta jó élesen a nemzetes asszony.

A hívásra kipattant a konyhából egy ember, ujjas volt rajta, meg százráncu paraszttgatya, meg patkós csizma. Kampós juhászbót az egyik kezében, a másikban széleskarimájú kalap, tisztességtudóan földetlen fővel toppant az öreg elé:

- Itt vagyok, apám uram, beálltam itthon béresgazdának, mert hogy nem jött meg a másik, a szegődményes.

Kaszás János csak elhült. Szájtátva, kimeresztett szemmel nézte legényfiát, akit az anyjuk tegnap bevitt a városba. Nem tudta, hirtelenében mit higgyen, mit gondoljon, mit cselekedjék. A nemzetes asszony odasimult hozzá és segített neki, hogy rendbeszedje az eszt.

- Édes lelkem uram, hát ugy volt, látod, hogy nem vették vissza a Jancsinkat. Ilyen legénynyel mink már nem birunk, mondták a professzorok, rontja a fegyelmet s a többi társait, akik gyerekek hozzá képest. Ugyis megbuknék százszor is. De tegnap még nem mertem mindent áperté megmondani. Jancsit visszahoztam s letettem a csőszháznál; gondoltam, alszunk egyet előbb. S aztán, hogy mondtad: nincsen béresgazdád, hamar kiküldtem Jancsiért, még az este. Ilyen gazdád nem lesz több. S vajjon nem ő lesz-e majd egyszer a valóságos gazda? Hadd tanuljon bele te melletted!...

Az öreg Kaszás csak simogatta a tarkóját, amit olyankor szokott, ha váratlan bajjal kellett számolnia, aminőféleben gazdaembernek bőséggel vagyon része.

- Isten neki; magam se voltam különb, most már megvallhatom, - mondta, mialatt egyik oldalon a felesége, a másikon pedig a legényfia esett a nyakába.

Szüreti komédia.

Pandura Máté segédjegyző halálosan szerelmes volt a barangfalvi főjegyző ur kedves leányába, Ilkába.

Minthogy Ilka kisasszonynak nem nagyon volt kik közt válogatnia: eleinte türte ezt a hajlandóságot, később pedig már viszonzta is.

Egyrészt boszu műve volt ez a viszonzás. Abban rejlett az előzménye, hogy a segédszolgabíró, aki időnkint hivatalos ügyben «kiszállott» Barangfalvára, hirtelen megházasodott, minthogy jó partit csinálhatott; pedig Ilka kisasszony is számított rá titokban, azok után, amiket a segéd szolgabíró ur egyszer-máskor a fülébe sugdosott.

No de ez elmúlt és Ilka kisasszony is azt gondolta, amit a közmondás mond, hogy: «jobb ma egy veréb, mint holnap egy tuzok»; - elkezdett beleszeretni a segédjegyzőbe, helyesebben jegyzősegédbe, akit Pandura Máténak hívtak s ez az igyekezete ugyahogy sikerült is.

A segédjegyző annyit sóhajtozott, hogy Ilka kisasszony végre megkérdezte: mi baja magának, Pandura?

- Hej, nagy az én bajom, kérem szépen, volt a népszinművek hangján elszavalt válasz.

- Ugyan mi, no; - hátha segíteni lehetne rajta.

Ezt még Pandura, a félénk és szerény Pandura is bátorításnak vette. Felkiáltott: Ó kisasszony! és féltérdre ereszkedett.

A leány kacagni szeretett volna, de megelégedett azzal, hogy mosolyogjon.

- Keljen fel, - mondta, - a szomszédék nagyon kíváncsiak s átkukucskálnak a palánk hasadékán.

Ez a jelenet tudniillik a lugasban folyt le, közel a kerítéshez, amelyen túl özvegy Küllősné hívogatta az apró marhát, hangos szóval: pipipi! pipipi!

A fiatalok ettől fogva «értették» egymást, de a külvilággal szemben nagyon titkolództak. - A főjegyző tudniillik rátartó ember volt, aki a leányát aligha szánta holmi jöttmentnek, már pedig Pandura az ágrólszakadtak mintaképe vala.

Ennek a tudatában kétségbe is esett és csak tovább sóhajtozott. De Ilka kisasszony bátorította: - Ne féljen, Máté, van nekem eszem maga helyett is. Holnap kezdődik a szüret; mind kint leszünk a hegyen s ha apusnak jó kedve lesz, - pedig lesz, mihelyt a doktor meg a patikárius kijön és megisznak együtt egypár pohár bort, - akkor maga csak vágjon neki bátran és mondja meg, mi a szándéka velem.

Álmatlan és izgatott éjszaka után csakugyan kint volt Pandura másnap a szüreten és szivdobogva leste, mikor következik el az ő vértanúságának a pillanata. Szentül meg volt győződve tudniillik, hogy amint a vakmerő ígéket kimondja, a főjegyző menten agyonüti, vagy legalább is kiveri a préházból s világcsufjává teszi.

Majd összerogyott, amikor Ilka kisasszony beszólt az ajtón: Pandura! - Azt hitte, hogy így fogja folytatni: no most! rajta! bátran! - Ehelyett a kisasszony egyszerűen így szólt: táviratot hoztak magának, jöjjön ki.

Pandura kiment és az oly ember mohóságával bontotta fel a táviratot, aki nagyon ritkán kap efajta értesítést. Alighogy belepillantott, felkiáltott: - Most már mindent merek!

A táviratban ez volt: - «Janka néni meghalt, mindenét ránk hagyta, öcséd.»

Erről a Janka néniről, aki módos özvegyasszony volt, többször is beszélt Pandura az ő imádottnak, de reménytelenül. - Ugy festette le, mint ridegszívű, kérlelhetetlen teremtet, aki gyűlölte a Pandura-családot, mert az öreg Pandura fiatakorában nem őt vette nőül, hanem a hugát. Azért férjhez ment később egy gazdag mészárosához, akit szerencsésen megütött azután a guta; - de a gyűlölködéssel csak nem hagyott fel özvegykorában sem.

És ime, mily csuda, mily szerencse! A vagyonát mégis rájok hagyta. Mily nemeslelkű nő volt titokban, lám!

Sorsának nagyszerű fordulatától elragadtatva, kiegyenesedett Pandura Máté és biztatás nélkül is eléje toppant a főjegyző urnak. - Kedves principálisom, mondta lármás hangon, most már nincs miért titkolóznom; mi szeretjük egymást... (Itt kissé megakadt, mert kifogyott a szussza.)

- Szereti magát az ördög, dörmögte a jókedvű principális, de ő is elhallgatott, mert gyanusnak tetszett neki, hogy Ilka, a leánya, szorosan Pandura mellett állt.

Pandura eléje tartotta a táviratot s nekivadult önérzettel mondta: - Gazdag vagyok és ezennel megkérem a leánya kezét.

Amikor a főjegyző az álmélkodásából magához tért, megmagyarázták neki az esetet. Nagy barackot nyomott a segédjegyző fejbubjára s ráordított: - Szerencséd, hogy örököltél, különben most még a határból is kivennélek.

A szüreti mulatságból így eljegyzési ünnep lett, ámbár egyelőre gyűrű nélkül.

A mátkaság publikáltatott s a jelenlevők tudomásul vették. Sőt a plébános ur, aki szintén odavetődött, előre megáldotta a fiatal párt, persze most még csak úgy privátim.

Cigány is került, s Pandura majdhogy a bőréből ki nem ugrott, olyan veszettül táncolt. Nemcsak leendő anyósát, hanem leendő apósát is megforgatta.

Amikor már mindenki belefáradt a nagy örvendezésbe, Ilka kisasszony intett Pandurának: - Jöjjön csak ki egy kicsit.

Pandura boldogan osont a prэшáz mögé, az őszibarackfák tájékára, ahol - úgy remélte, - valamicske édes előleget kaphat bájos menyasszonyától.

Ilka kisasszony komoly arccal fogadta.

- Szedje össze magát Pandura; nagy dolgot kell közölnöm.

Pandura hamisan kezdett énekelni: - Ez a világ amilyen nagy, te galambom oly kicsiny vagy. - Látszott rajta, hogy e pillanatban nem igen hajlandó komoly dolgokkal foglalkozni.

- Pandura, ne bomoljon most, hanem hallgasson ide; az a távirat hamis; - Janka néninek kutyabaja.

Pandura nekiesett a barackfának és belekapaszkodott. - Ki mondja? dadogta és fakóvá sápadt.

- Én mondom, minthogy magam eszeltem ki az egész csinyt. Ha nem segítetek magának: akkor sohase mert volna kirukkolni, az apám elibe állni.

- Ó, ó, ó! kiáltotta Pandura elképedve s egyebet nem is birt mondani. Zugott az agya, a torka kiszáradt. - Miért nem mondta legalább előre?! Hogy kiabáltam! milyen önérzetes és büszke voltam...

- Éppen azért. - Kellett, hogy az legyen. S vajjon, ha azzal a tudattal lép az apám elé, hogy *csal*: mert volna-e egyetlen hangos szót szólani? Nyögött és hebegett volna; bizonyosan bele-sült volna. Elárulta volna magát s akkor mindennek vége; - örökre vége; visszavonhatatlanul vége...

- Hát így nincs vége? - nyöszörgött Pandura kétségbeesve s nyugtalanul tördelte a kezét.

- Dehogy! - bátorította a cselszövő leányzó. Mindenki tudja, hogy odaigért az apám magának, ezt nem lehet olyan egy-kettőre visszaszívni. Azután: - maga teljesen ártatlan. Ezt bebizonyi-tom én. Maga semmi rosszat sem követett el, hisz' magát is becsapták.

Pandura szédült. - Milyen asszony lesz magából, Ilka kisasszony! - szól szemmeresztve s némi megdöbbenéssel.

- Ugy-e?! - bizonykodott a leány; de mért «kisasszonyoz»? iszen a menyasszonya vagyok.

Kezet nyújtott Pandurának, aki reszketve a titkos aggodalomtól, alig hogy meg merte csókolni az ujjai hegyét.

E pillanatban valaki nagy hangon kiabált a présház felől:

- Pandura! Hol vagy? Máté, gyere elő!

Az «após» hangjára ösmertek, arra a bizonyos szigorú, de borizű hangra.

Pandura remegett. - Talán már tudja, - hebegte s alig állott a lábán.

A borizű hang újra beleüvöltött a különben csendes estébe, (megjegyzendő, hogy időközben szépen beesteledett): - Gyere már te mamlasz, táviratod jött! Pandura, hej!

Ilka kisasszony oldalbalökte a vőlegényét. Menjen, siessen; nem szükséges, hogy együtt találjanak; - korán volna.

A segédjegyző támolmogva indult el és magában egyre csak gépiesen mormolta: ó, ó! Milyen asszony lesz ebből.

- Ihol a távirat, mondta az apósjelölt; talán felébredt Janka néni s azt közlik veled, he?!

Ez a gondolat rettentő célzás is lehetett. Pandura fogvacogva olvasta az újabb értesítést.

«Janka néni meghalt; mindenét ránk hagyta, anyád.»

Szóról-szóra ugyanaz, ami a másikban volt, csak az aláírás más. Pandura bambán tekintett fel.

- Utoljára még csakugyan igaz, mondta önfeledten.

Akkor már ott volt Ilka kisasszony megint és kikapta a kezéből a rejtelmes papirost.

- No lám, mondta, ez igazán érdekes. Pedig a mamával csak nem beszélünk össze.

- Ezek megbolondultak, szólt a főjegyző ur aki az egészről egy árva szót sem értett.

- Mindegy, harsogta Pandura, aki lassan magához tért. Csak aztán igaz legyen végre.

Ilka kisasszony élénken bólintott s hozzátette:

- Hála istennek, igaz. És odasugta a vőlegényének: legyen nyugodt, ebben már nincs benne a kezem.

A főjegyző intett a cigánynak. A banda ráhuzta.

Pandura derékon kapta a menyasszonyát és táncra perdült vele.

Halálos unalom.

- Rézi!?... Rézi!...

Senkisem felel. Kivülről, a verandáról, behallatszik a társaság zaja. A verőfényes őszi délután mindenkit felvillanyoz. Egyetlen nő van ott, akit féltucat férfi rajong körül. Az a háziasszony.

- Rézi?!... hogy az ördög...

- Megyek már; de sokat tetszik kiabálni. Iszen ugyis hallom; csakhogy nem szakadhatok ketté. Odakint is egyre csöngetnek, hívnak. A főispán a harmadik feketét issza rummal. Olyan piros, még megüti a guta.

A beteg ember felkönyököl a jobb karjára (a balra nem lehet, azt nem tűri a szive), kíváncsian hajlik előre, úgy kérdi:

- A főispánt? te! Nem jó volna, ha itt ütné meg. Az nagy baj lenne; nagy felfordulás lenne. Szörnyen irtózom az ilyesmitől.

A vén cseléd vállat von.

- Mi tetszik? Miért hívott? Nem érek rá sokáig. Mit csináljak?

A beteg kelletlenül hanyatlik vissza a párnájára s kissé oldalt fordul, úgy motyog:

- Te is lelketlen vagy, Rézi; látod, hogy nyavalygok itt s végkép elhagysz. Mindenem fáj, és nagyon unatkozom. Gyere, fogdoss meg egy kicsit, a hátamat nyomkodd, a vállamat lapigasd; még a derekam is majd ketté szakad, látod.

Elnyűtt, nyomorult ember; a kora nem is annyi, amennyit fonnyadt arcza s ősz haja mutat. Még nem ráncos, csak petyhüdt. Összeesett, kopásnak indult. Hálni jár beléje a lélek, az bizonyos. Az orvos örökké csak «nyugalmat» rendel neki, de honnan vegye, mikor azt nem árulják a patikában?

- Beszélj valamit Rézi; jaj de fáj mindenem, hogy az ördög...

- Már megint káromkodik? Nem szégyenli? Attól is izgul s még betegebb lesz.

Neki megy s elkezd kenni, dögönyözni. Az ember minden nyomásra felnyög. Szakgatottan, szótagonként mondja, ahogy kenésközben lélezgethez jut:

- Iga-zad van, - s megismétli: - beszélj valamit, Ré-zi!

A vén cseléd szuszog-muszog:

- Mit beszéljek? Elmondtam már százszor is mindent. Ugyis csak arról kérdez, hogy kik vannak odakint s mit csinálnak; mit mondanak, a nagyságos asszonynak. Hát ott van a főispán iszen tudja. Az, ha lehetne, már itt is laknék. Az beszél legtöbbit; annak be nem áll a szája. A többi csak kontráz; ráhagyja, vagy kacag. Ez is szól valamit, az is; csak Sisa Miska hallgat. Az mindig hallgat.

A beteg még a párnán nyugvó fejével is bólint.

- Az a', mindig olyan szótlan, a feleségem nem szereti. Jobban tetszik neki, aki beszédes. Aki mulattatja.

- No, ezek eleget kotyognak; a nagysága mégis unatkozik. Látom, ásit is néha titokban, a zsebkendője mögött.

- Ugy-e, unatkozik? - kérdi a beteg ember. (Boldog, ha újra hallja, örvend, hogy a felesége «nem találja» magát azok közt.) Mind léhűtő, még a főispán is. Olyan a sárga kamásnijával, mint a gatyás galamb. Udvarolna, adná a fiataalt pedig vén. De milyen! Te, Rézi, ugy-e, festi a bajuszát?

A cseléd kitalálja, hogy ki.

- Persze, festi. S hogy néz azzal a düledt, szemével. A nagysága néha nem tud hova lenni.

- Láttad te Jónást? Rézi!... voltál te valaha a pesti állatkertben? A nagy vizi ló... hallod-e, nem éppen olyan az is?

Megneveti halkan az ötletét, úgy folytatja:

- Flórácska ugratja.

- Türi, mert unatkozik. Valamivel csak agyon kell ütni a napot, vagy mi.

- Jó, jó, iszen én nem szóltam. Tudom én azt. Amióta ilyen dögös vagyok, másképp van itt minden. Szegény feleségem!... Édes kis feleségem!...

Rézi szünetet tart a kenésben. A szünet kérdés egyszersmind, hogy: no, elég-e már?

- Huzd fel egy kicsit a redőnyt, Rézikém. Hadd nézzek ki. Látni akarom Flórát.

A beteg ember megint felkönyököl s kikukucskál. Átszellemülve, tikkadt sóvárgással néz egy pontra. Ott ül Flóra egy hintaszékben.

Darázsdereku asszony s mégis erős. A válla meg a csipeje széles; az arca meg a keze fehér; a haja meg a szeme fekete. Minduntalan baja van a hajával. Egy-egy fürt elszabadult, azt kell rendezgetni.

S körülötte a gavallérok. Első a főispán. (A tokája úgy csüng, mint a hizott mangalicáé.) Azután néhány jelentéktelen alak. Egypár hétszilvafás, meg egypár «megyeista». Sisa Miska köztök a legkülönb. Az legalább jól fest. Kurta bekecse a vállára dobva; pörge kalapja mellett darutoll... kezében cifra fókó; az ember félig betyárnak, félig csendbiztosnak nézné.

Az asszony szeme rásiklik néha, mialatt a főispán hosszadalmasan magyarázza: mennyivel különb az ő solo-agara, mint a Récseyé.

Az asszony arcán látszik, hogy egy árva szót se ért az egészből. Amikor a főispán megkérdi: mit szól mindehhez, ezzel felel: tessék?

A beteg ember izgul.

- Hallod-e Rézi, de remek asszony ez a Flóra! Nézd csak.

- Jójó! Csak vigyázzon. Nem való magának a sok «nézés». Megint hideg borogatás kell majd a szívére.

A nyavalyás ember elszontyolodik s fáradtan ejti le a fejét a párnára.

- Ereszd le azt a redőnyt, Rézi. Nem állom a fényt. Semmit sem bírok már. Azt sem, hogy odakint mi folyik. Flóra ugratja valamennyit, tudom; de lásd, mégis. Tudod te, Rézi, mi a *flirt*?

- Tudja a kéményseprő. Ugyan legyen már csöndben. Nekem el kell mennem.

- Megállj csak, Rézi, várj egy kicsit. Te okos, hű cseléd vagy. (Halkított suttogással folytatja:) Nem bánod meg, ha az én pártomon leszel. Még a végrendeletemben is gondoskodom rólad. Mondj el mindent, de mindent; akármit hallasz, akármit látsz. Engem az mulattat.

- Mit mondhatnék el én? A nagysága olyan, mint az oltári szentek. A maga arcképét mindig oda kell tenni este az éjjeli szekrényére.

A beteg ember arca mosolyra torzul.

- Nagyon szerettük egymást.

Körül néz; senki sincs mellette. A vén cseléd kisurrant, ahogy szokta. Ugyis hamar vissza-csöngetik, ide kiabálják.

A nagy magány öli ezt az elhagyott emberroncsot. Ha kell neki valami, ha nem kell, egyre nyöszörög Rézi után. Az minden csinját-binját tudja.

Hanyatt fordul és elszenderül. Folyvást Flórát látja. Órola álmodik. Arra riad fel, hogy szekér zörög odakint. Akkor hát mennek már. Pusztulnak már a gavallérok.

Homályos a szoba. A verőfénynek vége; itt az est.

Mintha szél fujna. Rázza az ablakokat. Kivált az egyik ablak zörren meg minduntalan, mintha dideregne.

Odakint bucsuznak. A főispán nem bir elválni innen. Vissza-visszajön; mindig van valami mondani valója, amit elfelejtett. Még a szekérről is leszáll. Ugy szokta. Amikor végre elindul, maga hajt. Kihuzza magát a bakon s gögösen mondja: «gyííí!» Azt hiszi: Phoebus Apollóhoz hasonlít ilyenkor.

Csend van. Elmentek.

A veranda üres. Az asszony bevonult a házba, ahol egy kicsit már fűtenek is.

Minden olyan kihalt.

A kert fáiról pörög a fonnyadt levél. Az ágak csupaszodnak. Csipős szél suhint végig rajtok.

A kerti uton halkán jön valaki. Könnyű a lépése, mint a szarvasé. A vállán bekecs van, a kezében fokos, a kalapja mellett darutoll.

- Ki az? - kérdi egy hang a verandán.

- Én vagyok, Rézike. Valamit találtam a kertben, ami a nagyságos asszonyé.

A vén cseléd kinyitja az ajtót.

- Nohát csak vigye be.

Azután siet a beteg emberhez, aki már megint csönget.

Azóta bizonyosan tizszer is elmondta más-más változattal: Rézi! Rézi!...

- No most hallgasson szépen; itt vagyok.

Elkezd kezegetni s beszél neki mindent össze-vissza.

Csakhogy az idő teljék.

Négyen a «Pósák» közül.

Már-már hajnalodott s a «Pósa-asztal»-nál mindössze négyen voltak; a többi «bohém-nép» elszéledt.

A Pósa-asztal ott volt az Orient-vendéglőben s néhány évvel ezelőtt országos hírűvé vált azzal, hogy írók, hirlapírók s művészek állandó esti tanyát vertek körülötte. Tollnak, ecsetnek, vésőnek a művészei, valamint a színészek is, gyakran fölkeresték. Blaha Lujza serleget adott az asztalnak. A művészgárda tagjain kívül a közélet notabilitásai is ellátogattak oda néha-néha. Kivált ha «tagfölvétel» volt, amikor mindenféle bolondos tréfát találtak ki a jó pajtások; s a rögtönzött mókák, amelyek lelke az örökké vidám és páratlan humoru Sipulusz volt, nagyobb derűtséget tudtak kelteni még az étterem idegen asztalai körül is, mint olyik bohózat.

Hire ment a temérdek ötletnek, tréfának, amihez a «tagok» közül ki-ki úgy járult, ahogy a tehetsége birta. A Pósa-asztalnál mindig találhatott az ember szórakozást; ámbár volt ott időnkint komoly vita és eszmecsere is bőségesen, amíg valami kacskaringós fordulattal megint a jókedv nem kerekedett felül.

Dankó Pista a Pósa-asztalnál huzta el legujabb nótáit; hegedülni bizony nem igen tudott szegény, de annál jobban meghatotta az embert, ha beteg melléből panaszos hangokat fakasztott, el-eldanolván a saját bus dalait. Lányi Géza cimbalmozott is, hegedült is, aszerint, ahogy az alkalom kínálta. Ilyenformán saját külön zenéje volt a Pósa-asztalnak, ami gyakran okozta, hogy a nótakedvelők csak hajnaltáján váltak el egymástól.

Akkor is, mondom, hajnal előtt még együtt voltak négyen: Feszty Árpád volt az egyik, Gárdonyi Géza a másik, Pósa Lajos a harmadik és Lányi Géza a negyedik.

Feszty Árpád tüzes, szinte fékezhetetlen magyar temperamentum. Telivér művész, nemcsak az ecsetje révén, hanem a tulajdonságával is, hogy a lelkesedése gyorsan támadó és mámoros tud lenni; s ilyenkor ragadja magával a világ végéig, az égig; az elkeseredése pedig a pokolig.

Gárdonyi Géza éppen ellentéte. A legcsöndesebb, legszelidebb vérmérséklet a kerek ég alatt. Epéje annyi sincs, mint a sipogó galambfiúnak. - Lágyszivű poéta. Semmi jónak el nem rontója. Nemcsak véghetetlen türelmű, hanem szereti is a barátait, a pajtásait, akiknek a kedvéért oda megy, ahova azok hívják és velök csinálja, amit azok csinálnak.

Pósa Lajost színről-szinre ösmeri az ország, annyifelé megfordult száz gyerekünnepen, meg mindenféle irodalmi alkalmakkor is. Őt még annyira sem kell bemutatni, mint a másik hármat. Az ő bozontos feje nélkül mindig hiányos volt nekem a Pósa-asztal. Ha benéztem az Orient vendégszobájának az üveges ajtaján s nem láttam ott az asztalnál az ő Töhötöm-ábrázatát: akárhányszor be sem nyitottam, úgy fordultam vissza.

Lányi Géza alkalmazkodó, hálás «házi cigánya» volt akkoriban a Pósa-asztalnak; mellesleg a Népszínház fő és egyetlen cimbalmosa. Hovatovább ritkábban jutott már «szerephez», minthogy nagyon hanyatlott a népszínmű csillaga. - Lányi talán a világon minden teremtettség közt Feszty Árpádot szerette legjobban. Ami a vonzalmából még maradt, azt Pósa Lajos és Gárdonyi Géza közt osztotta meg.

El lehet gondolni, mi történt, amikor Feszty Árpád, - mondom, úgy hajnal felé, - megelégte a Pósa-asztalt és így szólt: - Fiuk, csináljunk valami okosat; gyerünk ki Cinkotára! Vigyünk magunkkal cimbalmot, ott mulassunk tovább. Gárdonyi Géza nyugodtan szítta a szivarját és

bólintott, hogy biz' az nagyon jó lesz. Lányi pedig azt mondta örömeiben: jáj! és mindjárt hozzá is tette búsan: csakhogynincs cimbalom.

Cimbalom bizony nem volt, de a mentőeszme csak annál gyorsabban megtermett a Feszty Árpád agyában. - Hát aztán az is baj? Elmegyünk Schundához és kérünk tőle kölcsön. Neked jó barátod.

Ez Lányinak szólt, aki természetesen rögtön el is volt az eszmétől ragadtatva.

Hamarjában kocsit keritettek s elmentek hajnalban Schundához. Felzörgették. Valami bolti legényféle nyitott nekik ajtót, aki megmagyarázta, hogy Schunda nincs itthon, a Svábhegyen van, már pedig másnak nincs jussa ahhoz, hogy cimbalmot adjon kölcsön.

- Seбай, - legyintett Feszty Árpád; - kérünk valamelyik kávéházban, ahol cigányok vannak.

Ugy is tettek és sikeresebb volt a próbálkozásuk. Hisz' jó pénzért kölcsön-cimbalmot is lehet kapni; mi több, még cigánytól is. Hanem a «banda» meglehetősen súlyos vinkulumot fűzött a bérleti szerződéshez. Azt, hogy a cimbalmos kísérje a cimbalmát mindenfelé és vigyázzon rá, mint a szeme világára.

- No, ez méltányos kívánság, - vélekedett Feszty és rászólt a süvölvény-cimbalmosra: upre, föl a bakra, more!...

Persze, két kocsi kellett. Feszty beült az egyikbe; melléje Lányi Géza; a másikba Pósa, meg Gárdonyi. A cimbalom kikerült a gazdája elé, hadd őrizze a bakon.

Nyár eleje volt, amikor leghosszabbak a napok. Már világosodott. A kocsisok végighuztak a lovaikon: az urak szinte röpültek Cinkotára.

Olyan hamar odaértek, hogy utközben még elszunyókálni sem érhettek rá. A «korcsma-vendéglő» előtt állottak meg, ahová Feszty Árpád akkoriban egy-egy sétalovaglása után be szokott térni villásreggelire.

A korcsma még zárva volt. A környéken egy lélek se. Még csak a madarak mozogtak, röpködtek, csiripeltek.

Feszty Árpád megzörgette először az ajtót, azután, minthogy ez hiábavalónak bizonyult, az ablakot. Többszörös kopogtatásra végre kinyílt az ablak. - Mit akarnak? Nem látják, hogy este van, éjjel van, hajnal van? Mit háborgatnak ilyen korán?

- Szegény utasok vagyunk, - alázatoskodott Feszty Árpád. - Egy ital borra szeretnénk betérni. Csak egy literkére.

Az ablak becsapódott az orra előtt s belülről dühös morgás hallatszott ki. Árpád ur kétségbeesve zörgetett újra; jókorát csapott az ablakra. Rezgett attól a rozoga ablakfa.

- Jó, jó, megyek már! nyitom már! - dörmögött az előbbi keserves hang. S nemsokára nyikorogott a kulcs az ajtóban.

A «szegény utasok» bévül kerülhettek. De amikor a korcsmáros - egy álmos izraelita élemedetffi - a cimbalmot meglátta a küszöbön, hamarosan megint csak be akarta csukni az ajtót. Késő volt. Lányi észrevette a veszedelmet s a cimbalom elejét hirtelen betolta a résen, úgy, hogy attól az ajtót betenni nem lehetett.

A korcsmáros tüsszögött, mint a kandur, ha a farkára lépnek. - Jól van, morogta, itt van egy liter bor, igyák meg, nem is kell érte semmi; csak pusztuljanak mielőbb. Én megyek, lefekszem. Iszen még éjjel van, hajnal van.

Bánták is azt ők négyen, csak hogy ott volt a bor az asztalon és a cimbalom is ott volt. Lányi rázendítette. Versenyt csattogott a hajnali madárdallal, ami kívülről behallatszott. A madarak a cimbalomszóra annál vigabban csicseregtek. Jó élet kezdett fejlődni a cinkotai korcsma ivójában.

Egyszer csak, amint Lányi javában veri a cimbalmot, nyílik egy ajtó, a belső rész felől és kilép rajta valaki, akinek a láttára a szeme-szája elállt a négy bus magyarnak.

Sárga selyemben, kivágott derékban, báli ruhában, fehér vállal, koromfekete hajjal, egy gyönyörűségecs tündérkisasszony libbent eléjük.

Lányi Géza elejtette a cimbalomverőjét és azt mondta: jáj!!

Gárdonyi Géza csöndesen, szótlánul dörgölte meg a szemét, hogy vajjon ébren van-e.

Feszty Árpád a fejéhez kapott és elkezdett turkálni az üstöke között, mint akkor szokta, amikor már több benne a nagy érzés, mint a szókészlet. Pósa ámult-bámult, hanem a szeme öneki is szikrázott, villámlott.

A tündér odament az asztalhoz, szépen köszönt és kitöltötte a poharakba, ami az egy literből még az üvegben volt.

A közben megint nyílt ugyanaz az ajtó és megjelent a küszöbön egy másik efajta égő zsarát-nokszemű, éjszaka sörényéből font hajjal; fehérebb a válla az elsőénél is; és báli ruhában ez is.

A «négyek» szédültek. Lányi már nem is kiáltotta, csak nyögte: jájjj! - Feszty, Pósa meg Gárdonyi egymást kereste zavart tekintettel, hogy ugyan nem mondhatná-e meg egyiknek a másik: mi folyik itt?

Az első tündér azután megszólalt. - Bocsánatot kérünk az édes apánk helyett, aki nem mer kijönni, úgy röstelli, hogy olyan rideg volt az imént. Mink az ajtó üvegén át megösmertük Feszty urat, a mi művészünket: mondtuk az apáknak, jaj apus, hogy bánhatott így a finom urakkal! Mindjárt küldött is, hogy csak tegyük jóvá, amit ő elrontott; hát most itt vagyunk.

Ezt mondván, ment az üres üveggel a söntés felé. És ekkor harmadszor is nyílt a bűvös ajtó, - jött a harmadik szépség, a legfiatalabb, a legfehérebb vállu. Holló szárnyaként borította kétfelé fésült haja a fejét.

Ez már több volt a soknál. Lányi már nem jajgatott, nem nyögött, hanem úgy belecsapott a cimbalomverővel a cimbalmába, hogy az ellenőrcigány ijedten ugrott le odakint a bakról és beszaladt megnézni, ki rugta gyomron a féltett hangszerét.

A söntésből hozta az egyik tündér az új litert. A cimbalom csengett, zengett, zúgott; a madarak kívülről szinte bekiváncoztak a zenekarba.

Pósa gyönyörű verset rögtönzött a cinkotai csárdáról, meg a korcsmáros három szép leányáról. Lányi dallamot akart rá hevenyészni, kiszaladt a korcsma elé, nekidőlt egy akácfa derekának, úgy leste az ihletet, amely pajkosan incselkedett vele, de nem akart segíteni neki. Az alatt Gárdonyi kipengetett egy csinos dalocskát a cimbalmon, a Pósa versére. Övé volt a diadal.

A három tündér nem bánta meg, hogy fölvette a báli ruháját, a kivágottat, amelyikből a fehér váll úgy kikiváncozik. Ilyen mulatságuk semmiféle bálban sem kínálkozott volna.

A falu is felébredt és be-betért a korcsmába egy-két pálinkás jó reggelt kívánó alak. A rendes porción kívül a cimbalom is csalogatta őket. Amikor előkeresték rézkrajcárjaikat, hogy majd fizetnek, Feszty intett a «tündérnek»: - ki van fizetve! - A pálinkások nagy meglepéssel vonultak el.

De jött a nyomukban harmadik, negyedik, tizedik. Feszty mindannyiszor intett a korcsmáros-kisasszonynak: Föl kell irni a számlára azt is, emezt is, meg amazt is.

Hire mehetett a dolognak, hogy valami királyfi itatja a népet. A korcsma kilincse egyik kézből a másikba került. Némelyik egész üveggel vitt, - olyik már rocskával állított be. Utoljára nem is mutatták, hogy fizetni próbálnának, ha engednék őket.

Egyszer csak megszólal Gárdonyi: Te Árpád, én itt vörösfonálként látok végighuzódni egy bajuszt. - Igaza volt. Egy vörösbajuszu italos már vagy ötször jelent meg a söntés előtt s új porciót adatott magának. Az egész falu precessziót járt a bőkezű királyfi csudájára.

Ki tudja, meddig tartott volna, ha Pósának eszébe nem jut az «Én ujságom». - Fölkelt, hogy őneki most már ebből is elég, ő indul szerkeszteni Budapestre.

Gárdonyi sem bánta, ha közelebb juthat a jó puha ágyhoz, aminek a hiányát méltán érezhette. Összeszedelőzködtek s az egyik kocsin szépen hazajöttek.

Feszty Árpád ránézett Lányira. - Na, Géza, itt maradtunk árván; már most hova menjünk? Merre van erre a világ vége? Lányi olyasmit felelt rá, hogy jaj! az még messze lehet innen.

- Akkor hát gyerünk át Gödöllőre. Az sokkal közelebb van.

Nyakon csipték a cimbalom gazdáját és földobták a bakra a kocsis mellé; elibe tolták a cimbalmot; azután: gyi te! indultak, mentek, meg sem állottak Gödöllőig.

Onnan valamikor negyednapra kerültek haza, sértetlen cimbalommal, de nekibusultan, mint-hogy színjózanok, még csak fáradtak sem voltak.

Janó.

Amikor a «Zuhogó-patak» eléri a kecskelegelőt a fenyves alján, egyszerre megbotlik egy nagy kiálló sziklában s hozzávágódva, keresztül bukik rajta, úgy esik le a mélybe. A fekete gránit-szirten végig folyik a föccsögő hab, s vizesést alkotva hömpölyög le a völgy aljába, ahol hirtelen lecsendesül és suttogó morajlással surran a mohos kövek alá. Azok közül egyik-másik akkora, mint a Kálvária-dombra épített kápolna.

A patak fut-fut és ijedt bujkálással csörtet előre kőmedrében, amely minduntalan gátakat dob eléje. Ihol még látszik a habos hullám; amott ellenben eltűnik és csak izgatott beszéde hallik a titkos folyosókról, amelyek a sziklák aljában kanyarognak, s nagy sötét alagutba vájvák; vagy csak a patak medre fölé boruló sűrűség takarja el hajlataikat a kíváncsi szem elől.

Egyszerre csak megint kiszélesedik a szaladó víz, mert hogy a hullámtorlasztó kőgátak ritkulnak. Közeledik a «Zugó», ahol valamikor zsilippel zárták el a vizet, ha a malom számára gyűjtötték. A malom ritkán járt; utoljára már nem is járt. Akkor a zsilipet nem használták többet. A víz folyhatott, rohanhatott, sisteregphetett, ahogy akart. A malomból pedig vadőrszállást építettett az uraság, aki itt vadászgatott néha.

A «szállás» környéke nyílt volt, mint a pusztai tanyák udvara szokott lenni. Melléje volt ragasztva valami istállóféle, meg a kutyaól. A nagy fehér komondor, amely nappal láncon raboskodik itt, még most is buffogott, morgott, fel-felvakkant. Nem tudott belenyugodni, hogy az imént idegenek jöttek.

Olyan izgatott volt a hangulata, hogy még akkor is a fogát csattogtatta s hörrenő riadozással ugrott elő, amikor jó ösmerőset, Koleszár Janót látta, aki Sunyava felől mászott ide felfelé, mint hogy hívták, parancsoltak vele. A kutyaugatásra valaki kijött a «szállásból» s intett a tót legénynek: gyere már no! szedd a lábadat, ebadta medvebocsa.

A legény megerőltette magát és sietett. Csak hamar ott állt a ház előtt s egyetlenül köszönt az urasági vadőrnek, aki már harmadszor nézett ki érte, hogy vajjon nem jött-e meg.

- Az urak régen várnak, te tutyimutyi! No mit bámulsz úgy? Lódulj! Bent majd megmagyaráznak mindent.

A nap épen lement s a völgyben egyszerre elterjedt a homály. A hegyormok még égtek, piroslottak; de innen a «szállás» tájékaról minden fényesség eltűnt. A vadőr benyitott a szobába s betaszította Janót, aki két férfit látott ottan, egy időset, meg egy fiatait, akinek még alig serkedezett a bajusza. Azok voltak a Kemeneczkýek; apa és fíu; ennek az erdőnek, ennek a sok kőnek-sziklának messze területen korlátlan urai.

A vadőr összecsapta a bokáját, meglátszott rajta, hogy katona volt valaha.

- Jelentem alásan, ez az a híres Koleszár Janó, - mondta és rámutatott a tót legényre.

Az öreg Kemeneczký odament Janó elé és megnézte.

- Hát csakugyan te ismered itt a környéket legjobban? - kérdezte tőle tótul.

A legény bambán intett, hogy biz' ő legjobban ismeri.

- Tudod-e, mi az a nyirfajd? te!

A tót legény mosolygott, bólintott.

- Azt is tudod, hogy hol van a legjobb dürgés itt a hegyek között.

A legény vállat vont.

- Én ne tudnám?

- Próbáld meg, szólj a kakasoknak, hivjad őket, - parancsolta az öreg vadász.

Koleszár Janó először csemcsegett egy párt, neki készült, azután élesen suttogó, keményen csattanó torokhanggal vágta ki: «csiusúitty...! csiusúitty...!» és kisvártatva elkezdett utána glukkolni, blublukkolni.

A vadőr vén vizslája, amely sok tavaszi hajnalon hallotta ezt a hangot, felkelt fektéből a diván mellől s csodálkozva, kérdő tartással közeledett Janóhoz. Az öreg ur nevetett.

- Nagy gazember vagy, látom. No, pontban éjfélkor itt légy. Te vezeted fel a fiamat a kecske-hegyre; a vadőr velem jön, minthogy mink jóval messzebb megyünk.

A legény intett, hogy minden úgy lesz, ahogy parancsolják. Azután megfordult, hogy kimegy. De az öreg ur még egyszer rászólt:

- Megállj csak!

Egy darabig nézte Koleszár Janót, azután odafordult a vadőrhöz:

- Nem ennek a bátyját csukattuk be? - kérdezte közönyösen.

- Igenis, ezét, nagyságos uram, - felelte a vadőr. - Még jódarabig szánhatja-bánhatja rabságban, amit tett.

Janó hallotta, hogy azt mondják neki, elmehetsz, még sem fogadott szót. Csak állott egy helyben, bambán és arra gondolt, aki be van csukva, akit most emlegettek; s arra, hogy miért is csukták be. Ezek itt, ni!

Ugy kellett kituszkolni.

- Olyan ez, mint a tulok, - mondta a vadőr, - hanem úgy senki se tudná a fiatal nagyságos urat az ernyőhöz vezetni s a nyirfajdkakasokat oda hívni. Másra nem bízám, de ez többet ér nálamnál is.

Ekkor már öreg este volt s a csillagok is látszottak az égen. Az uraságoknak pihenniök kellett, mert éjfélkor itt lesz az indulás ideje. Teljes tökéletes fekete éjszakában kell elindulni innen, hogy másfél, sőt két órai hegymászás után ki-ki helytt legyen s jóval napkelte előtt, még sötéttel, bejusson az «ernyő» alá, ahol mozdulatlanul várhat egy óra hosszat.

*

A fenyves sóhajtott, a patak mormogott s a szökő, menekülő víz ezüstösen csillant ki néhol a sötétségből, amikor a vadőr az urak ablakát megzörgette. Azok nagyon hamar készen voltak. A fiatal a szemét sem hunyta volt be, olyan izgatott volt; az öregnek meg már a koránál fogva sem volt valami mély álma. Amikor a néma erdei magányba kiléptek, már ott fénylett előttük két szentjánosbogár; két cserkésző lámpás, amelyik közül az egyiket a vadőr vitte, a másikat meg Janó.

A Kemeneczyek köszöntötték egymást. Az öreg megveregette a fia vállát.

- Még a szemed fehére se villanjon meg az ernyő alatt, különben mindennek vége van. A «kis kakas» még éberebb, mint a nagy.

Elváltak. Mindketten másfelé indultak.

Egy darabig hallották egymás lépéseit a köveken; azután gyepes, puha talaj következett, ahol már nem csattogott-kopogott a szöges cipő s a vasvégű bot. Az apa visszanezett; látta a két árnyékot, amint beleolvad az éj barnaságába. Elöl egy kis lidércfény villogott: a Janó lámpása volt az.

A tótlegény úgy lépdelt, mint a hiuz a járatlan hegyi ösvényen, minden zaj nélkül teszegette le halinás lábát. Még most is csak arra birt gondolni, amire egész éjjel.

Hát *ezek* voltak azok, akik a bátyját becsukatták! Börtönbe dobatták, mert felgyújtotta a Kemeneczky-kastélyt. Nem is azt akarta, de mást már nem tehetett. Ölni szeretett volna; vérének inni valakinek; de az a valaki akkor nem került eléje s ő már nem birta tovább: cselekednie kellett akármit is. Ha már azt a leányt, azt a sunyavait, azt a pirosarcut s nefelejtsszeműt az urak megrontották: tudják is meg, kinek az életét tették tönkre a leányéval együtt...

Csakhogy rajtkapták, félig agyonverték. Becsukatták. Most is a börtönben sinylődik, ki tudja meddig? S mindezt a Kemeneczkyek tették...!

Janó elől ment és szakadatlanul erre gondolt. Néha elvörösödött, azután elsápadt, de azt a sötétben nem lehetett látni. Különben sem értette volna ezt az a lámpalázás siheder, aki egyre kérdezgette halkán, nyugtalanul: messze vagyunk-e még?

Bizony, régóta mentek; fel, fel, szakadatlanul feljebb. Janó egypárszor megállott, mintha pihenőt adna az urfinak. Pedig csak a fekete mélységbe nézett olyankor, amely mellett el kellett menniök. Ha itt nekiugrana s megtaszitaná, ledobná a kormos köveken, amelyek hegyesek és élesek és minden porcikáját összetörnék...!

A lelke azt kívánta. Csakhogy a szive nem merte. Gyáva volt, mint a csikasz farkas, amely retteg az embertől.

A nagy vágyakozásban kilelte a hideg, kiszáradt a szája, és amikor egy csermelyen átlépett, úgy hasalt bele hűtözni, mint az eltikkadt vad.

Az ifiur sürgette:

- Menjünk, mert elkésünk.

Ha tudta volna, mitől nem akar elkésni ebben a vadonban!

Mentek tovább s Janó egyszerre csak meggyorsította a lépéseit. Mintha csakugyan elkéstek volna, úgy igyekezett. Már nem pirult, nem sápadt, csak zihált a melle és úgy haladt óvatosan, nézelődve s figyelve, mintha maga is attól tartana, hogy még eltévedhet, ha nem feszíti meg az érzékeit.

Sokkal tovább tartott az utjuk, mint ahogy a fiatal Kemeneczkynek mondták volt otthon, a «szállásban». De ki ellenőrizhette volna azt itt, ahol nem volt út, nem volt ösvény, s mindent arra a tót legényre kellett rábízni, akiről a vadőr maga mondta, hogy ő nálánál is jobb vezető ebben a sziklás labirintban.

Valahára felértek a tetőre. Janó ott megállott. Még sötét volt, de ő azért belemeresztette a szemét a semmibe s keresett-kutatott valamit. Aztán nekiindult nyílegyenesen a gerinc egy hajlatának és most már ő sürgette az urfít: hamar, hamar!

Kelet felől egy árnyalattal, csak egy gondolattal, világosabb volt az ég, mint máshol. A nyir-fajdkakasok mindjárt ébredeznek.

Egy sűrű fenyőgalytömb előtt Janó hirtelen megállott. Megkerülte. A tulsó oldalán keskeny nyílást talált, azon befurakodott s maga után huzta az urfít is. Vaksötétben voltak. Köröskörül fenyőlomb, amiről most még nem láthatta az urfí: hogy természetesek-e, vagy úgy vannak egymásra rakva, egymáshoz támasztva.

Ez volt az ernyő, amely alatt most már várni kellett.

Várni, amig egy csöppet hajnalodik, s a kis kakas felébred; jön erre suhogva, robajló zajjal, beröpköd az ernyő előtt elterülő tisztásra s ott elkezd hajnali dalát, szerelmi sóvárgását, hívja a tyukjait pásztorórára, a vetélytársait pedig párbajra.

Janó megérintette az ifiúr vállát.

- Janó most elmegy és hívja a kakasokat, - mondta. - Csak itt maradni, amig vissza nem jön Janó. Ha világosabb lesz, kilátni innen. Akkor lehet lőni. Isten áldja meg, panye nagyságos!

A fiatal Kemeneczký nem értette ugyan, miért kell Janónak azért elmennie, hogy a kakasokat hívja; de kevésbé volt még gyakorlott vadász, semhogy sokat törődött volna vele, mit változtat a programmon ez a tót legény, aki elvégre úgy ösmerte a hegység minden titkát, akár a tenyerét.

Janó kisurrant az ernyő alól s elkezdett lopódní, mint a róka; a keleti ég megint világosabb lett azóta egy gondolattal. Janó megállott s mintha eszébe jutott volna valami, visszafordult. Belesugta azzal a messzehallatszó csettintő kakashanggal a levegőbe: «csusúitty! csusúitty!» - s aztán ahogy csak birt, indult lefelé a hegyről.

A hívásra egy sötét madár süvített el az ernyő fölött s levágódott a tisztásra, ott elkezdte ő is: «csusúitty! csusúitty!» Egyelőre senki sem felelt neki.

Janó azóta messze járt.

*

Eltelt vagy két óra s a fiatal Kemeneczký azóta már rég meglőtte a maga kis kakasát. Már az érdekes madarak sürgésével és táncával is betelt, s kissé türelmetlenül várta vissza a tót legényt, aki nélkül úgy sem tudott volna innen hazamenni.

A hányszor valahol messzebb meg-megszólalt még egy nyirfajdkakas ezen a felséges tavaszi hajnalon: mindig azt hitte, hogy Janó beszélget ott madáryelven.

Utoljára a kakasszó egészen elnémult; már az erdő igazi dalnokai vették át a hangversenyzést; a rigók felelgettek egymásnak, messziről.

A fiatal Kemeneczký épp azon törte a fejét, nem volna-e legjobb, ha kiáltana s hívná Janót, amikor mozgást hallott a háta mögött, s a következő pillanatban erőszakos, gyors és ügyes karok nyitottak nagyobb rést az ernyő alá. Valaki felkiáltott: Csakugyan itt van! Fogd meg, el ne ereszd!

Két idegen vadór volt ott, akiket a fiatal Kemeneczký eddig még so'sem látott. Azt hitte, vadorzók s fiatalos tüzében, ijedtében rájuk sütötte a puskáját. Izgatottságának és az örök nagy közelségének tulajdoníthatta, hogy nem talált. De őt abban a percben leteperték.

*

Az öreg Kemeneczký csak dél felé tudta meg, hogy a fiát, akit idegen, tilalmas területre vezetett Koleszár Janó, a szomszédos vadörök mint orvvadászt elfogták.

Janó maga jelentette még kora hajnalban *odaát*, hogy valaki fent jár az «ernyőnél» - bizonyos kis kakast akar «lopni».

A fiatal Kemeneczkýt, minthogy a vadörökre még lőtt is, nem lehetett megmenteni a szigorú büntetéstől. Becsútká, mint veszélyes orvvadászt, aki bűnös cselekedettől sem riad vissza.

Janótól sohasem lehetett megtudni, miért vitte bajba a fiatal urat, holott lehetetlen volt eltévednie, minthogy senki sem ismerte úgy a hegyek minden titkát, mint ő.

Az öreg Kemeneczký majdhogy meg nem nyuzta. Janó akkor is hallgatott.